

The cover features a central brown archway containing the title. The background is split into a teal top half and a light beige bottom half. The teal section is adorned with intricate floral and butterfly patterns in gold, blue, and pink. The beige section shows two large white roses with green leaves and butterflies. The entire design is framed by a decorative border with floral motifs.

فصلنامه اصلاح و تربیت

دفتر آموزش و پژوهش سازمان
زندان ها و اقدامات تأمینی و
تربیتی کشور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سرشناسه: فصلنامه اصلاح و تربیت

صاحب امتیاز: سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

مدیر مسئول: دکتر ابراهیم صالحی عمران

فصلنامه اصلاح و تربیت

سال چاپ: ۱۴۰۲

انتشار: نشر دیجیتال

دبیرخانه علمی: گروه پژوهش دفتر آموزش و پژوهش

نشانی دبیرخانه: تهران، سعادت آباد، بین میدان کاج و میدان سرو بلوار شهید

جوریکی، نبش کوچه نظری، ساختمان شماره ۱ سازمان زندان ها و اقدامات

تأمینی و تربیتی کشور، دفتر آموزش و پژوهش

تلفن: ۲۲۳۵۶۳۰۵ دورنگار: ۲۲۰۹۴۸۹۶

فهرست

۱. پیشگفتار..... ۷
۲. مصاحبه با مدیرکل دفتر آموزش و پژوهش..... ۸
۳. اخبار و رویدادهای علمی و پژوهشی..... ۱۶
- ۳/۱. برگزاری سلسله نشست های تجربه زیسته و علمی _ تخصصی.... ۱۶
- ۳/۲. تدوین و ابلاغ نظام نامه آموزشی و پژوهشی سازمان زندان ها..... ۱۷
- ۳/۳. تقدیر از کارکنان ساعی و تقدیر از پژوهشگران برتر..... ۱۷
- ۳/۴. تهیه، تنظیم، تصویب و اجرای الگوی جدید تقویم آموزشی سالانه سازمان..... ۱۸
- ۳/۵. الگوی تحولی مراکز آموزش و پژوهش زندان های کشور..... ۲۰
۴. مقالات
- ۴/۱. مطالعه جامعه شناختی قتل : شناسایی ریسک فاکتورها و انگیزه های ارتکاب قتل (مورد مطالعه استان سیستان و بلوچستان) زهرا پیری، صادقلی ملاالهی..... ۲۱
- ۴/۲. بررسی اثربخشی آموزش مبتنی در کیفیت زندگی و تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی (مورد مطالعه زنان زندانی شهر شهرکرد) سید فاطمه میرفروغی..... ۴۰
- ۴/۳. شناخت تأثیر موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری (مورد مطالعه قضات، وکلاء، مسئولین زندان و اعضای بسیج حقوقدانان شهرستان بیرجند) علیرضا عزیزی ، موسی شهودی..... ۴۷
- ۴/۴. تدوین شاخص های توسعه الگوی بند پاک در زندانهای کشور مهدی امینی، اسفندیار آزاد مژگان لطفی ، محمود ثالثی..... ۵۶
۵. بررسی رابطه رهبری معنوی با عدالت سازمانی (مورد مطالعه کارکنان زندانهای استان چهارمحال و بختیاری) علیرضا نوری بلداجی..... ۷۷
۶. سخنرانی دکترابراهیمی معاون مدیریت و توسعه منابع پیرامون بررسی جایگاه الگوی پیاده سازی مدیریت دانش در سازمان های دولتی... ۸۵

و من احياءا فكانما احياء الناس جميعاً

هر کس نفسی را حیات بخشد، مثل آن است که همه «
مردم را حیات بخشیده است

سوره مائده آیه ۳۲

ما باید علم را با همه ی معنای کامل آن به عنوان یک جهاد دنبال کنیم.
مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

دایره معلومات و دسترسی های بشر روز به روز در حال گسترش و انبساط است و ما باید در نظام حقوقی خود این توسعه یافتگی را لحاظ کنیم.
حجت الاسلام و المسلمین محسنی اژه ای - رئیس قوه قضاییه

در مدیریت زندان ها؛ دانایی و عقلانیت باید ملاک عمل باشد.
غلامعلی محمدی - رئیس سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

شرایط پذیرش مقاله

هدف این فصلنامه انتشار مهمترین و با کیفیت ترین موضوعات علمی از آخرین پیشرفت ها، دستاوردها و مطالعات علوم زندانبانی و موضوعات مرتبط با آن، به منظور ارتقاء سطح آگاهی زندانبانان، قضات، پژوهشگران، سیاست گذاران اجتماعی و کلیه کسانی که به نوعی با زمینه زندانبانی، جرم شناسی و مشکلات اجتماعی در تعاملند می باشد.

علاقه مندان، پژوهشگران و صاحب نظران محترم می توانند مقالات خود را با رعایت کامل اصول و موارد تنظیم مقالات علمی که طی نامه شماره ۰۲/۱۰۲/۷۰/۱۵۹۲۱ تاریخ ۱۴۰۲/۰۵/۲۸ به ادارات کل استانی ارسال گردیده تهیه و پس از بررسی و تایید در واحد آموزش و پژوهش استان، به دفتر آموزش و پژوهش ارسال نمایند تا در صورت تایید در نوبت چاپ فصلنامه قرار گیرد.

• نحوه تنظیم مقالات

چکیده: در متن چکیده از بیان مقدمه و کلیات خودداری و مستقیم به مسئله مورد مطالعه و اهداف آن، روش شناسی و نتایج پژوهش به طور کوتاه اشاره شود.
اژه های کلیدی: حداقل ۳ و حداکثر ۵ واژه

• ترتیب عنوان‌های مقاله

ترتیب عنوان‌های مقاله به‌طور دقیق شامل این تیتراها باشد: مقدمه، پیشینه پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، یافته‌های پژوهش، نتیجه‌گیری و پیشنهادها، منابع.

توجه ۱: در مقدمه به بیان مسئله، اهداف و ضرورت‌های پژوهش اشاره شود (در مقدمه باید بیان شود این پژوهش چیست و چرا انجام می‌شود؟)

توجه ۲: در قسمت پیشینه پژوهش باید به زیربخش‌های اصلی ذیل اشاره شود:

۱. پیشینه نظری (تئوری‌ها، دیدگاه‌ها و رویکردهای موجود در مورد مسئله)

۲. پیشینه تجربی (پژوهش‌های پیشین و روش‌شناسی‌های آنها در مورد مسئله)

۳. مدل مفهومی (در صورت کمی بودن پژوهش و داشتن مدل)

توجه ۳: در تدوین مقاله از آوردن مواردی چون ضمیمه، پیوست، پرسش‌نامه خودداری شود. اهداف، سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش در انتهای بیان مسئله توضیح داده شوند.

• نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بخش جمع‌بندی و نتیجه‌گیری پس از متن اصلی مقاله الزامی است. در صورت داشتن پیشنهاد، می‌توانید آنها را در انتهای نتیجه‌گیری قرار دهید.

پیشگفتار

دکتر غلامعلی محمدی رئیس سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی

توسعه علوم زندانبانی و انتشار و پیاده سازی آن در میدان اجرا و عمل، دروازه ورود به تغییرات و تحول بنیادین در عرصه اصلاح و تربیت زندانیان و اداره علمی زندانها می باشد. بدون تردید نشر علم و آموزش و انتقال دستاوردهای پژوهشی به تلاشگران و مربیان عرصه های مختلف زندانبانی می تواند بستر مناسبی برای ارتقا بهره وری و تحقق اهداف متعالی دستگاه قضایی را فراهم سازد و ما را در رسیدن به زندانبانی مبتنی بر مبانی علمی و آموزه های دینی و اعتقادی راهبری نماید.

حال که به همت مجموعه سازمان و تلاش و تجارب قبلی دفتر آموزش و پژوهش، دوباره نشریه اصلاح و تربیت با نگاهی جدید و مبتنی بر دانش افزایشی و مهارت آموزی کارکنان و کاربست یافته ها و مطالعات داخلی و بین المللی احیا و به عرصه تولید و انتشار رسیده است لازم می دانم ضمن تشکر از مجموعه تهیه کنندگان، به کلیه همکاران و اساتید مرتبط با مباحث اصلاح و تربیت، زندانبانی و حقوق و جرم شناسی توصیه نمایم با مشارکت فعال و دلسوزانه ما را در پر بار نمودن و غنای مطالب و محتوای این نشریه تخصصی که انصافاً بدل آن در کشور وجود ندارد یاری نمایند تا ان شاء الله بتوانیم با جلب رضایت خداوند سبحان قدمی را در راه خدمت به جامعه و شهروندان و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران برداریم. ان شاء الله

مصاحبه اختصاصی با دکتر صالحی عمران

مدیرکل دفتر آموزش و پژوهش

(طرح های تحولی دفتر آموزش و پژوهش)

* آقای دکتر ابراهیم صالحی عمران لطفاً به طور اختصار پیرامون وضعیت موجود دفتر آموزش و پژوهش سازمان زندانها در ابتدا ای ورود جنابعالی به عنوان مدیر کل محترم دفتر آموزش و پژوهش (در ۱۳ شهریور ۱۴۰۱) توضیحاتی بفرمایید؟

دکتر ابراهیم صالحی عمران پیرامون توصیف وضعیت موجود دفتر آموزش و پژوهش در ابتدای ورود به سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی، به عنوان مدیر کل دفتر آموزش و پژوهش اعتقاد دارند چون دفتر آموزش و پژوهش در یک سازمان غیر آموزشی به ایفای نقش می پرداخت بنابراین دفتر آموزش و پژوهش به وظایف جاری، عادی و روزمره ی خود اکتفا کرده بود و دچار یک نوع روزمرگی بود اینجانب پس از مطالعه و بررسی این سازمان و حوزه های آن معتقدم علیرغم برگزاری دوره های آموزشی فراوان برای کارکنان و اجرای طرح های تحقیقاتی توسط این دفتر، در سازوکارهای پایه ای اجرای پژوهش و آموزش کارکنان، کاستی هایی وجود دارد که حلقه مفقوده این دفتر، فقدان هدفمندی و اثربخشی در پژوهش ها و دوره های آموزشی بود و پژوهش های صورت گرفته بایستی کاربردی و مبتنی بر حل چالش ها و مسایل سازمانی باشند که در ابتدای ورود اینجانب به این دفتر خلا هدفمندی و اثربخشی کاملاً مشهود و ملموس بود.

* آقای دکتر جناب عالی به عنوان هیات علمی دانشگاه و متخصص در حیطه آموزش هستید چه انتظاراتی دارید؟

به یک نوع باز اندیشی در حوزه آموزش و پژوهش معتقدم از نگاه اینجانب این دفتر بیشتر باید بر روی پیامد یا نتیجه کار متمرکز شود تا برون داد. و اجرای طرح های پژوهشی و برگزاری دوره های آموزشی برای کارکنان، منوط به گرفتن نتیجه و فایده باشد و آثار و پیامدهای عملی پژوهش ها و آموزش ها بایستی در حل مسایل و چالش های سازمانی، زندگی شغلی کارکنان و عملکرد سازمانی دیده شود و پیامد نهایی رسالت این دفتر درگروی نتیجه گرایی و فایده گرایی پژوهش های صورت گرفته و آموزش کارکنان خلاصه می شود و از همان ابتدا در حال تدوین آیین نامه های مختلف به عنوان استاندارد و مهم ترین ابزار در پویای و ارتقای دفتر آموزش و پژوهش هستیم و به نوعی مبنای مقایسه بین آنچه هست با آنچه باید باشد و این دستورالعمل ها در تسهیل فعالیت ها و ارتقای عملکرد سازمانی موثر هستند و هنوز برخی شرح وظایف پست های سازمانی نا نوشته است برخی نیاز به بازنگری دارد و برخی مشاغل نیز ابهاماتی دارد در همین راستا پیرامون شرح وظایف پست های سازمانی پژوهشی در حال انجام است که در برخی مشاغل مراجعه به ادبیات بین المللی باعث غنی شدن آن می گردد. لازم به تاکید است یکی از منابع آموزشی جهت دوره های آموزشی " شرح وظایف مشاغل می باشد.

* چقدر مدیران سازمانی و استانی به دفتر آموزش و پژوهش به عنوان یک واحد تخصصی باور دارند؟

دکتر صالحی عمران با بیان این که، نگرش تحولی و علمی ریاست محترم سازمان سبب شده است مدیریت علمی در اداره زندانها و زندانبانی علمی در سر لوحه اقدامات تأمینی و تربیتی سازمان قرار گیرد و نگاه ویژه ای که ایشان به فعالیت های پژوهشی و آموزشی دارند، رسالت ما را در این دفتر سنگین تر کرده است ما شاهد آن بودیم که جناب آقای دکتر ابراهیمی معاون محترم توسعه مدیریت و منابع در نشست علمی - تخصصی که در اسفند ماه سال گذشته (۱۴۰۱) پیرامون مدیریت دانش در سازمان سخنرانی فرمودند البته ایشان کتابی نیز در همین زمینه منتشر کردند یا مدیر کل محترم بازرسی، ارزیابی عملکرد و پاسخگویی به شکایات به عنوان سخنران در نشست

تجربه - زیسته به انتقال تجربیات به همکاران محترم درون سازمانی شرکت نمودند. ولی متأسفانه در برخی استانها شاهد آن هستیم برای شناسایی و حل مشکلات به شکل علمی این دفتر و سرمایه گذاری های مناسب در امور علمی حمایت های لازم را شاهد نیستیم و یا پیرامون هزینه کرد یک درصد بودجه پژوهشی برای انجام تحقیقات کاربردی و موثر اهتمام لازم صورت نمی گیرد. دکتر صالحی عمران در ادامه با بیان اینکه این دفتر در راستای منویات مقام معظم رهبری، ریاست محترم قوه قضائیه و ریاست محترم سازمان در مسیری که مبتنی بر کنش های عقلانی معطوف به هدف، که در راستای ارتقاء سطح کارآیی و اثربخشی سازمان و توانمندی کارکنان است ضمن برنامه ریزی وارد فاز اجرا شده و گام برداشته است. که برخی آثار آن در کوتاه مدت و برخی در دراز مدت قابل شهود است.

آقای دکتر با توجه به وضعیت موجود در ابتدای ورود و انتظارات جنابعالی به عنوان یک صاحب نظر در حوزه آموزش، وضعیت مطلوب دفتر آموزش و پژوهش را چگونه ترسیم می کنید؟

ایشان به توصیف وضعیت مطلوب می پردازد سپس ضمن اشاره به اهداف مهم سازمان که عبارتند از ۱- اصلاح و تربیت و باز اجتماعی کردن زندانیان ۲- کاهش بازگشت زندانیان. در ادامه با بیان این که اندیشه اصلاح و درمان و جامعه پذیری مجدد که مهمترین پیامد آن کاهش بازگشت به زندان است افزودند آموزش برای اثر بخشی نیاز به حرکت در مسیر مشخص با یک الگوی هدفمند است که این الگوی مشخص نیازمند برنامه و سیاستهای آموزشی است. با عنایت به این که آموزش پویا از اولویت های ریاست محترم سازمان در سال ۱۴۰۲ است به اعتقاد اینجانب، آموزشی پویا است که که مبتنی بر نیازسنجی آموزشی و برنامه ریزی بر روی عناصر و مولفه های آموزشی باشد.

*آقای دکتر صالحی عمران در نشست علمی تخصصی که در راستای اولویت چهارم ریاست محترم سازمان در هفته اول مرداد ماه سال ۱۴۰۲ با عنوان "تبیین سیاست های آموزش و پژوهش و ارائه الگوی مناسب" که به عنوان سخنران برگزار شد خلاصه ای اگر بیان بفرمایید ممنون می شویم؟

این نشست با هدف مهم ایجاد ارتباط بین اهداف اصلی سازمان (باز اجتماعی

کردن و اصلاح و تربیت) با برنامه های آموزشی و پژوهشی برگزار گردید در الگوی ارائه شده که از آن به الگوی تحولی مراکز آموزش و پژوهش زندان های کشور یاد شده است بر روی آموزش هدفمند مدیران و کارکنان صف به عنوان افرادی که در تعامل و ارتباط مستقیم با زندانیان هستند توجه ویژه شده است و لازم است با دوره های آموزشی هدفمند مبتنی بر آخرین روش های علمی علوم زندانبانی بر روی نگرش ها، دانش و مهارت های کارکنان به ویژه مدیران و کارکنان صف تغییرات و تحولاتی ایجاد نمود

* آقای دکتر پیرامون منابع محتوای آموزشی در الگوی تحولی مذکور، که یکی از مولفه های اصلی عناصر آموزشی است توضیحاتی بفرمایید؟

برای تهیه دوره های آموزشی و محتوای دروس ابتدا باید به نیازهای سازمان از زوایا و ابعاد متعدد توجه شده است و این دفتر مبنا را اهداف و رسالت های سازمان، سند تحول قضایی، اولویت های ریاست محترم سازمان، مباحث آیین نامه اجرایی، نتایج و یافته های پژوهشی، مسایل و چالش های جاری واحدهای سازمانی، شرح وظایف پست های سازمانی، ویژگی های زندانیان مطالعات تطبیقی و تجارب بین المللی، دروس رشته های علوم زندانبانی دانشگاهی، نتایج نشست های علمی- تخصصی و تجربه زیسته ودر آینده نزدیک مسایل مطرح شده توسط هیات های اندیشه ورز و متخصص و... ایشان در ادامه به سایر مولفه های آموزشی از جمله شیوه های آموزش هیبریدی که ترکیب از آموزش حضوری و آنلاین (آموزش از راه دور) است اشاره کرد.

رئیس انجمن علمی ایران در ادامه اهم اقدامات تحولی صورت گرفته در حوزه پژوهش را به شرح ذیل اشاره نمود:

۱- تدوین نظام نامه آموزش و پژوهش و ابلاغ آن به استان ها پس از تنفیذ ریاست محترم سازمان و مستند سازی آن در قالب کتاب و ارسال به استان های سراسر کشور. در این نظام نامه بر تمرکز زدایی و استفاده از ظرفیت و پتانسیل استانها در جهت تقویت و ارتقای سطح علمی شورای آموزش و پژوهش استان ها تاکید می گردد.

۲- تهیه کاربست یافته های تحقیق و ارسال آن به حوزه های تخصصی مرتبط در راستای کاربردی نمودن پژوهش ها.

۳- تهیه دستورالعمل نظام ایده ها و پیشنهادات

۴- تهیه دستورالعمل شبکه متخصصان و اندیشه ورز و ابلاغ آن به استانها که بالای ۲۰۰ نفر ثبت نام نمودند و و ایجاد میزهای مختلفی پژوهش که فرانس های خوبی جهت خردورزی، آموزش و پژوهش و ایجاد بانک اطلاعاتی دقیق از نیروی آماده به کار فکری در حوزه های مختلف می باشد.

۵- تهیه و تنظیم دستورالعمل مدیریت دانش و برگزاری جلسات متعدد با حوزه IT و برخی مراکز دانشگاهی مانند دانشگاه صنعتی مالک اشتر در جهت راه اندازی سامانه نرم افزار مدیریت دانش .

۶- تهیه نظام نامه انگیزش کارکنان در راستای اولویت چهارم ریاست محترم سازمان در سال ۱۴۰۲.

۷- تهیه ، تنظیم، تصویب و ابلاغ دستورالعمل ارزیابی و رتبه بندی فعالیت های پژوهشی استانها

۸- برگزاری نشست های علمی - تخصصی در سراسر کشور و استفاده از صاحب نظران و اساتید نخبه دانشگاه های برتر و آشنا به علوم زندانبانی جهت بررسی نیازها و چالش های موجود در نظام زندانبانی اسلامی. این نشست ها در جهت پر کردن شکاف بین محیط های دانشگاهی و محیط های اجرایی است یعنی تلفیق تئوری و عمل است. نشست های علمی و تخصصی فرصتی برای تعامل و تبادل نظر مطلوب بین متخصصین موضوعی و همکاران سازمانی را در خصوص چالش ها و راهکارهای مهم زندانبانی را فراهم می آورد.

۹- برگزاری نشست های تجربه زیسته در جهت انتقال تجارب پیشکسوتان و همکاران صاحب تجربه درون سازمانی در جهت انتقال تجارب زیسته برای ارتقای توان فنی و اجرایی کارکنان زندان ها استفاده می گردد و دانش های ضمنی همکاران ثبت و ضبط می شود و جهت استفاده در اختیار کارکنان قرا می گیرد.

۱۰- برگزاری فراخوان تجارب موفق زندانبانی در جهت مستند سازی و ثبت آنان و تقدیر از تجارب موفق در راستای نهادینه کردن فرهنگ مستند سازی تجارب . البته لازم به تاکید است پس از سطح بندی و ارزیابی تجارب ارسالی بر مبنای شاخص های علمی ، برخی تجارب که در اجرا موفق بودند و منجر به تغییر و بهبود فرآیند کاری شده

اند جهت استفاده و کاربرد در سایر زندانها در اختیار حوزه های تخصصی مربوطه قرار می گیرند.

۱۱- تشکیل جلسه کمیته تخصصی شورای تحقیقات به منظور تسهیل و تسریع در انجام امور پژوهشی متشکل از معاونین محترم سازمانی (توسعه مدیریت و منابع، معاون سلامت، اصلاح و تربیت، معاون قضایی و اجرای احکام و امور مجلس) مدیر کل دفتر آموزش و پژوهش و حداقل یک نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه) که وظیفه آن بررسی تک تک اولویت های پژوهشی و پروپوزال ها واصله از استان های کشور قبل از مطرح شدن در شورای تحقیقات سازمان را بر عهده دارد.

۱۲- راه اندازی مجدد نشریه اصلاح و تربیت در شهريور امسال به صورت الکترونیکی و چاپ آن به تعداد نسخ محدود، نامه به استان ها در جهت ارسال مقالات. لازم به ذکر است پس از ۴ سال وقفه از چاپ فصلنامه هدایت و بازپروری، نشریه شروع به کار نمود.

۱۳- راه اندازی کتابخانه آنلاین که به مرکز یاددهی و یادگیری در فضای دیجیتال تغییر نام داده است و نرم افزار کتابخانه پس از مدت ها رکود و وقفه بالاخره با قابلیت ارائه فهرست، چکیده عناوین کتب، مقالات و طرح های تحقیقاتی با سطوح دسترسی متفاوت برای کاربران و همکاران سازمانی راه اندازی شد.

رئیس انجمن آموزش عالی ایران در ادامه به اقدامات تحولی صورت گرفته در حوزه آموزش اشاره نمودند که عبارتند از:

۱- اجرای طرح شناسایی نیروهای مستعد و نخبه با تاکید بر جانشین پروری و شایسته سالاری که در راستای اولویت های ریاست محترم سازمان در سال ۱۴۰۱ و نهادینه کردن رویکرد علمی و اداره زندانها بر مدار دانایی در سطح مدیریت اجرایی زندانها و ایجاد بانک اطلاعاتی در تخصص های مختلف سازمان از افراد واجد شرایط و شایستگی های لازم برای پست های مدیریتی.

۲- تهیه، تنظیم، تصویب و اجرای سرفصل ها و برنامه درسی مدون مدیریت زندان برای افراد منتخب طی طرح شناسایی نیروهای مستعد و توانمند (در مجموع ۱۱۱ نفر هستند) از مهرماه سال جاری در ۴ پودمان در ۴ منطقه آموزشی (اذربایجان شرقی، تهران، فارس و کرمان) برگزار می گردد.

۳- تهیه ، تنظیم ، تصویب و ابلاغ دستورالعمل تعیین صلاحیت موضوعی تدریس مدرسان سازمان

۴- تهیه ، تنظیم ، تصویب و ابلاغ دستورالعمل ارزیابی و رتبه بندی فعالیت های آموزشی در استانها .

۵- برگزاری دوره های اقدام پژوهی در سطح کشور در راستای اولویت چهارم ریاست محترم سازمان مبتنی بر آموزش پویا از طریق توانمند سازی کارکنان جهت شناسایی نیازها و چالش ها در سطح زندانهای استانها که برای مددکاران و روانشناسان و مقرر گردید که تا پایان امسال این دوره اقدام پژوهی برای مدیران پایه (روسای زندانها، کانونها ، بازداشتگاه ها و روسای ادارات اعم از صف و ستادی) نیز برگزار گردد.

۶- تهیه و تنظیم و اجرای شایستگی های عمومی و اختصاصی (کانون ارزیابی شایستگی مدیران حرفه ای سازمان) که قبلا بر روی شایستگی های عمومی تاکید می شد و شایستگی های اختصاصی تعیین کننده نبود. اما طی یک سال بر روی شایستگی های اختصاصی مدیران پایه و میانی که ارزیابی آن، توسط خبرگان و متخصصان درون سازمانی صورت می گیرد نقش اساسی در احراز شایستگی های مدیران ایفا می کند.

۷- تشکیل شورای آموزش و پژوهش مستقر در دفتر آموزش و پژوهش با هدف مشارکت همه کارکنان دفتر آموزش و پژوهش جهت تصمیم گیری پیرامون مسایل مهم آموزشی و پژوهشی و بررسی دستورالعمل ها که با حضور کارشناسان ، روسا ، معاونین و مدیر کل دفتر آموزش و پژوهش هر هفته جلسه برگزار می شود.

* آقای دکتر صالحی عمران در انتها اگر مطلبی دارید ممنون می شویم بفرمایید؟

انتظار این که جامعه بدون جرم وجود داشته باشد انتظار بعید . دور از ذهن می باشد و جرم به عنوان یک واقعیت و پدیده اجتماعی و اجتناب ناپذیر در همه جوامع مطرح است سازمان زندان ها سازمانی است که رسالت بسیار سنگینی دارد که گروه هدف آن زندانیان و مددجویانی است که اکثر آنها از پایگاه اجتماعی اقتصادی پایینی برخوردارند و این افراد در اثر کارکرد نادرست برخی سازمانها و نهادهای که در اجتماعی شدن افراد نقش دارند وارد زندان شده اند و سازمان زندان ها علاوه بر نگهداری این افراد و تامین امنیت جامعه بایستی بر روی آنها اقدامات اصلاحی و تربیتی جهت بازسازی اجتماعی ، باز اجتماعی کردن زندانیان و جامعه پذیری مجدد آنها انجام

دهد تا زمینه‌ی بازگشت آنها به جامعه صورت گیرد البته باید بر مسئولیت اجتماعی و اقدامات حمایتی سایر ارگان‌های برون سازمانی بر عدم بازگشت آنها به زندان‌ها باید تاکید کرد و قلب تپنده سازمان اهداف اصلاحی و تربیتی و باز اجتماعی کردن زندانیان و کاهش بازگشت مجدد زندانیان می باشد ه موتور محرکه سازمان منابع انسانی سازمان است که با سرمایه گذاری آموزشی بر روی کارکنان آنها را تبدیل به سرمایه های انسانی کرد و پیرامون ثروتهای سازمانی که همانا کارکنان هستند می توان با ایجاد نهضتی درنظام انگیزش ، پژوهش و آموزش نسبت به نگهداشت ، رشد و ارتقای اقدام نمود البته این امر نیازمند آموزش پویا و همزمان بر روی نگرش مدیران سازمانی، استانی و کارکنان می باشد چون هر گونه تغییر و تحول در سازمان منوط به تغییر در نگرش ، دانش و مهارت پرسنلی می باشد.

اخبار و رویدادهای علمی و پژوهشی

● برگزاری سلسله نشست های تجربه زیسته و علمی _ تخصصی

دفتر آموزش و پژوهش در اقدامی مبتکرانه از سال ۱۴۰۱ با الگو قرار دادن فرمایش ریاست محترم سازمان مبنی بر اداره علمی زندان ها و همچنین لزوم ارتقاء سطح دانش و تجربه کارکنان " سلسله مباحث علوم زندانبانی " را با بهره گیری از تجارب زیسته همکاران صاحب نظر و پیشکسوت و اساتید صاحب نظر از دانشگاه ها و مراکز علمی و تحقیقاتی معتبر در قالب نشست های تجربه زیسته و علمی _ تخصصی برای گروه های مختلف سازمانی در محل دفتر آموزش و پژوهش به صورت غیر حضوری (از طریق سامانه یادگیری الکترونیکی LMS) برگزار می نماید . این کرسی سخنرانی و انتقال دانش نوین زندانبانی به کارکنان در روزهای یکشنبه برگزار و تا پایان شهریور ماه سال ۱۴۰۲ ، تعداد ۱۳ نشست با موضوعات مبتلابه زندانبانی برگزار شده است .

● تدوین و ابلاغ نظام نامه آموزشی و پژوهشی سازمان زندان ها

در راستای تحقق اهداف عالی ریاست محترم قوه قضائیه، اجرای سند تحول قضایی و وفق سیاست های عالی سازمان در اداره علمی زندانها مبتنی بر نگهداشت، آموزش اثر بخش و ارتقاء دانش کارکنان و همچنین دستیابی به جایگاه علمی و تحقیقاتی که مبنای تصمیم سازی برای سیاستگذاری، برنامه ریزی زندانبانی و اقدامات تأمینی و تربیتی می باشد "نظام نامه آموزش و پژوهش" سازمان زندان های کشور پس از بررسی های کارشناسی دفتر آموزش و پژوهش و مساعدت فکری حوزه های مختلف سازمان و تصویب در کمیته تخصصی شورای تحقیقات، با توشیح ریاست محترم سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور در سال ۱۴۰۲ جهت اجراء، ابلاغ به استان ها ارسال گردید.

● تقدیر از کارکنان ساعی و تقدیر از پژوهشگر برتر

دومین جشنواره تجلیل از کارکنان ساعی سازمان زندان ها (یادبود شهید لاجوردی) با تجلیل از ۱۸۰ مدیر و پرسنل خدوم و متعهد مراکز اصلاحی و تربیتی کشور دوم شهریور ماه سال ۱۴۰۲ در مجتمع فرهنگی ورزشی «غدیر» تهران برگزار گردید. در این همایش که با حضور مسئولان قضایی و اجرایی نیز همراه بود علاوه بر دکتر محمدی رئیس سازمان زندان ها، چهره هایی همچون ستایشی سخنگوی قوه قضائیه، رحیمی وزیر دادگستری و آیت الله صدیقی امام جمعه موقت تهران نیز حضور داشتند. تجلیل از خانواده شهید لاجوردی، معرفی مدیران کل برتر استان ها، تقدیر از افراد موثر در تعطیلی و انتقال زندان رجایی شهر به همراه تقدیر از بازنشستگان سازمان زندان ها و همچنین مدیحه سرایی، اجرای توشیح توسط گروه بین المللی ثاقب و ... به عنوان دیگر بخش های جشنواره مورد اهتمام و اجرا قرار گرفت. گفتنی است در دومین دوره جشنواره تجلیل از کارکنان ساعی سازمان زندان ها، برای

- اولین بار از پژوهشگران برتر سازمانی به ترتیب اسامی ذیل معرفی و تقدیر گردید.
- ۱- آقای دکتر مجتبی روشن پور رئیس اداره فرهنگی و تربیتی استان لرستان و دبیر سابق شورای آموزش و پژوهش استان
 - ۲- آقای دکتر مهدی رحیمی رئیس گروه پژوهش سازمان
 - ۳- آقای دکتر داود همت زاده رئیس واحد آموزش و پژوهش منطقه ۲ کشوری

● تهیه، تنظیم، تصویب و اجرای الگوی جدید تقویم آموزشی سالانه سازمان

به منظور تهیه برنامه آموزشی سال ۱۴۰۲ دفتر آموزش و پژوهش در تاریخ ۱۴۰۱/۰۸/۱۰ طی فراخوانی به کلیه ادارات کل ستادی اعلام نمود تا نیازهای آموزشی شغلی مورد نیاز را با توجه به شرایط موجود در قالب فرم خاصی اعلام نمایند. دفتر آموزش و پژوهش با بررسی کلیه پیشنهادات و بر اساس اولویت های آموزشی و بازبینی نیازها، پس از جمع بندی اولیه عناوین دوره ها و به جهت اهمیت موضوع از ادارات کل ستادی، جهت بررسی بیشتر نسبت به موضوعات آموزشی مرتبط با ادارات زیر مجموعه دعوت بعمل آورد تا نسبت به عناوین دوره ها اعلام نظر و پس از بررسی نهایی با حضور نمایندگان ادارات ستادی نسبت به تدوین نهایی برنامه آموزشی سال ۱۴۰۲ اقدام گردید.

علاوه بر نیاز سنجی فوق از بین اولویت های پژوهشی که به این دفتر اعلام شده بود نسبت به طراحی برخی از عناوین دوره های آموزشی در برنامه مذکور اقدام لازم به عمل آمد در سال ۱۴۰۲ نیاز سنجی آموزشی با توجه به منابع زیر انجام پذیرفته است

- ۱- اهداف و رسالت های سازمان ۲- سند تحول قضایی ۳- اولویت های سالانه
- ریاست محترم سازمان ۴- مباحث آیین نامه اجرایی سازمان ۵- یافته های پژوهشی ۶-
- مسائل جاری حوزه های ستادی ۷- شرح وظایف پست های سازمانی ۸- دروس رشته های علوم زندانبانی ۹- ویژگی زندانیان ۱۰- تجارب بین المللی

در برنامه سال ۱۴۰۲ سه نکته حائز اهمیت است :

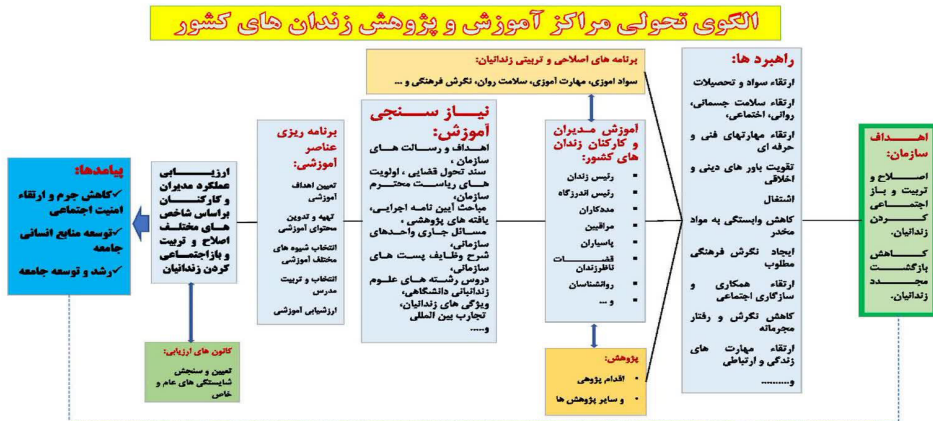
۱. در سال جاری دوره های پیشنهادی بر اساس شرح وظایف مندرج در پست سازمانی کارکنان تهیه و تنظیم شده و به عبارت دیگر دوره هایی در نظر گرفته شده که کارکنان باید بر اساس آن شرح وظایف، نسبت به انجام امور اصلاحی و تربیتی در زندان ها اقدام نمایند.

۲. در این برنامه که متفاوت از سال های گذشته تنظیم شده اولویت بر پست های صف و به عبارتی کارکنان زندانها در نظر گرفته شده است و برای پنج پست مدیران زندانها، مددکاران، مراقبین و کارکنان یگان حفاظت دوره های بیشتری در نظر گرفته شده است.

۳. ماهیت دوره، عنوان دوره، نوع دوره، ساعت، گروه هدف، پست های فراگیران، صف/ستاد، منبع تهیه دوره، روش اجرای دوره، شیوه آموزش، تعداد فراگیر محل اجرا، نفر ساعت

۴. با توجه به حوادث اخیر (اغتشاشات) و اهمیت پست های (مددکاران، مراقبین، رؤسای زندان ها، اندرزگاه و پرسنل یگان حفاظت) برنامه آموزشی ویژه در نظر گرفته شده است.

الگوی تحولی مراکز آموزش و پژوهش زندان های کشور

مطالعه جامعه شناختی قتل : شناسایی ریسک فاکتورها و انگیزه های ارتکاب قتل در استان سیستان و بلوچستان زهرا پیری ، صادقعلی ملاله‌ی

چکیده

قتل عمد پدیده اجتماعی خطرناکی است که می‌تواند امنیت جامعه و خانواده را تهدید کند. شناسایی عوامل تاثیر گذار بر آن می‌تواند در پیشگیری این آسیب اجتماعی نقش بسزایی داشته باشد. این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی سازمانی می‌باشد. هدف از این پژوهش مطالعه جامعه شناختی قتل شناسایی ریسک فاکتورها و انگیزه های ارتکاب قتل در استان سیستان و بلوچستان بوده است. روش تحقیق، کیفی انتخاب گردید و جامعه آماری شامل کلیه زندانیان با عنوان جرم قتل عمد ساکن زندانهای استان بود و شیوه نمونه گیری تمام شماری انتخاب گردید. روش گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختارمند (مدت هر مصاحبه ۳۰ الی ۹۰ دقیقه و میانگین آن ۶۰ دقیقه) در حیطه های مختلف به صورت عمیق و یادداشت برداری بود. در این پژوهش با تمرکز بر داده های حاصل از مصاحبه ، ریسک فاکتورها و انگیزه هایی که در چرایی و چگونگی پدیده قتل در استان سیستان و بلوچستان دخیل بودند شناسایی گردید.

نتایج نشان داد که از نظر انگیزه های ارتکاب قتل ، انواع قتل های اجتماعی (۶۱/۵ درصد) مثل اختلافات خانوادگی، نزاع و درگیری ، مصرف مواد مخدر و روان گردان ، حمل سلاح سرد و گرم، و اختلافات قومی و قبیله ای (در رتبه اول اهمیت و قتل های ناموسی - اخلاقی (۲۹/۴ درصد) در رتبه دوم و قتل های اقتصادی همچون سرقت و اختلافات مالی (۹/۱ درصد) در رتبه سوم قرار دارند. ریسک فاکتورهای سطوح فردی، خانوادگی، محلی و اجتماعی بر سبک زندگی آزمودنی ها اثرات زیادی گذاشته است (از دوران کودکی) و رفتارهای ضد اجتماعی و کجروی های زیادی بدنال داشته که باعث افزایش آسیب های اجتماعی گردیده است. مصاحبه های عمیق حاکی از آن بود که عمده پاسخگویان در دوران کودکی با رفتارهای ضد اجتماعی مانند : ارتباط ضعیف با والدین ، عدم جذب در مدرسه ، پرسه زنی، پارک گردی، فقر اقتصادی و فرهنگی، خشونت ، پر خاشگری و ... مواجه بوده اند و این رفتارهای انحرافی در گذر زمان گسترش یافته است. بنابراین پیشنهاد می شود سیاست گذاران و مدیران استانی با ارائه یک برنامه ریزی استراتژیک نسبت به جذب کودکان در مدارس و برقراری شرایط آموزشی عادلانه اقدام و با آموزش مهارت های فنی و مهارت های اساسی زندگی ، رفتار اجتماعی مطلوب را ترویج نمایند تا در آینده ای نزدیک با ایجاد شرایط کاری مناسب و بازسازی محلات جرم خیز و فعال سازی مراکز مشاوره و خانواده درمانی ، گسترش باشگاه های ورزشی ، مساجد و بسیج های محلی آسیب های اجتماعی زیادی کاهش و احساس امنیت در جامعه افزایش یابد .

کلمات کلیدی: جرم ، انگیزه های قتل، ریسک فاکتورهای فردی، خانوادگی، محلی ، اجتماعی

مقدمه

قتل یکی از جدیدترین انواع جرایم خشن است که خسارت های جبران ناپذیری را بر قاتل، قربانی، خانواده ها و اعضای اجتماع محلی وارد و احساس امنیت اجتماعی را خدشه دار می سازد (صادقی فسایی، ۱۳۹۴). و خشونت به مثابه رفتار انسانی و عکس العمل فردی است که دارای ساختار فیزیکی مشخص و شرایط روحی و روانی خاص بوده و ضمن تاثیرپذیری از آن ها به عنوان یک موجود اجتماعی از عوامل محیطی و خارجی نیز متاثر می گردد (احمدی، ۱۳۸۴: ۳۰). خشونت یکی از پدیده های آسیب زایی اجتماعی است که قدمتی به درازای تاریخ دارد که در برخی از روابط بین کنشگران اجتماعی نمود پیدا می کند که از هر سه نفر یک نفر خشونت جسمی، عاطفی، لفظی یا جنسی را تجربه کرده اند (دیویس ۲۰۰۸، به نقل از ادوارد و هینز ۲۰۱۴).

خشونت سلامت جسمی و روانی افراد و اجتماع را تهدید می کند و از اینکه افراد تمام توان خود را صرف خواسته ها و اهداف تحصیلی و شغلی نمایند ممانعت به عمل می آورد. رفتار خشونت آمیز علاوه بر آثار مقطعی و کوتاه مدت دارای آثار و پیامدهای جسمانی و روانی بلند مدت هم برای قاتلین و هم قربانیان است (رایت و کی وین، ۲۰۰۶). قتل به مثابه یکی از اشکال خشونت یا پرخاشگری و به عنوان یکی از آسیب های اجتماعی جرم محسوب می شود این کجروی ماهیتی اجتماعی داشته و بیشتر در تعاملات بین شخصی و بین گروهی رخ می دهد که امنیت اجتماعی افراد و گروهها را در معرض خطر قرار می دهد (چوبری، ۱۳۹۵).

جامعه شناسان از منظر اجتماعی به مساله قتل می نگرند و معتقدند قتل یک پدیده اجتماعی است و لازم است تبیین اجتماعی از آن صورت گیرد. یکی از این نظریه ها نظریه محدودیت بیرونی است. بر اساس این نظریه اگر افراد به شدت دچار ناکامی شده باشند، که محدودیت بیرونی ضعیفی را تجربه کرده باشند کنش پرخاشگرانه درونگرا یعنی خودکشی و اگر محدودیت بیرونی قوی را تجربه کرده باشند، کنش پرخاشگرانه برونگرا یعنی دیگرکشی را انتخاب می کنند. به طور کلی کسانی که از کنترل های بیرونی شدیدی رنج کشیده باشند به دیگرکشی تمایل پیدا می کنند تا خودکشی، زیرا می توانند دیگران را بابت ناکامی خود سرزنش کنند (گلد، ۱۹۵۴). در مجموع خشونت دو جنبه دارد: درون فکنی یا برون فکنی، در شکل درون فکنی به صورت استرس، افسردگی، خودکشی و در شکل برون فکنی در قالب توهین، ضرب جرح و قتل بروز پیدا می کند.

قتل عمد از جمله جرایمی است که با توسل به پرخاشگری صورت می گیرد. شخص قاتل عملی را انجام می دهد که سبب آسیب رسیدن به مقتول می شود، این آسیب قطعاً از نوع آسیب بدنی است و منجر به مرگ مقتول می گردد، هر چند که ممکن است قاتل قصد کشتن نداشته باشد و بر اثر اشتباه یا عامل دیگری در ایجاد آسیب آن قدر زیاده روی کرده باشد که منجر به مرگ مقتول گردد. این رفتار دقیقاً یک رفتار پرخاشگرانه است و غالباً از موارد بسیار حاد و شدید پرخاشگری محسوب می شود (عبدی، ۱۳۶۷: ۲۰). به طور کلی همه قتل ها شرایط و ویژگی های یکسانی ندارند. از این رو یک سنخ بندی مشخص و واحدی از قتل موجود نیست و صاحب نظران مختلف با توجه به علایق و ملاک های خاص، دسته بندی های ویژه ای از این پدیده انجام داده اند. برای مثال ولفگانگ، ماروین و فرانکوفرکتی در تحلیل خرده فرهنگ خشونت، قتل های رسمی را به ۲ دسته تقسیم کرده اند: ۱. قتل های عقلانی، طراحی شده، تعمدی، جنایی و با قصد قبلی مانند: قتل های که تروریست ها انجام می دهند. ۲. قتل در حالت احساسات، خشم و کینه شدید یا کشتن در نتیجه عملی که به قصد آسیب و صدمه انجام می گیرد بدون این که نیت و قصد معینی برای کشتن وجود داشته باشد. مانند اغلب همسر کشی ها (احمدی، ۱۳۸۴: ۱۹۴)

پژوهش ها در بررسی عوامل اثر گذار بر قتل و انگیزه های ارتکاب قتل بر عوامل متعدد اشاره کرده اند از جمله: بر اساس مطالعه جهانی دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد ۲۰۱۹ پیرامون قتل عمد، در سال ۲۰۱۷، در سر تا سر جهان تعداد ۴۶۴۰۰۰ نفر به قتل رسیدند. این رقم

به میزان قابل توجهی بیشتر از تعداد ۸۹۰۰۰ نفری است که در درگیری های مسلحانه جان خود را از دست داده اند. مطالعات جهانی پیرامون قتل عمد نشان داده است که قتل عمد بیشتر پیرامون کشتارهایی که با محور جنسیت اتفاق می افتند، خشونت های مرگبار گروه های تبهکار و سایر چالش ها رخ می دهد. این تحقیق نشان می دهد که تعداد کل افرادی که از مرگ و میر ناشی از خشونت به دلیل قتل عمد آسیب دیده اند، در بیست و پنج سال گذشته افزایش یافته است و از ۳۹۵۵۴۲ در سال ۱۹۹۲ به ۴۶۴۰۰۰ در سال ۲۰۱۷ رسیده است. با این وجود، از آن جایی که سرعت رشد جمعیت جهان از تعداد قربانیان گزارش شده قتل عمد بیشتر بوده است، خطر مرگ و میر به سبب قتل عمد به طور پیوسته کاهش یافته است. میزان جهانی قتل عمد، که براساس قربانیان قتل عمد در میان ۱۰۰۰۰۰ نفر محاسبه شده است، از ۷/۲ در سال ۱۹۹۲ به ۶/۱ در سال ۲۰۱۷ کاهش یافته است. جرایم سازمان یافته به تنهایی عامل ۱۹ درصد از موارد قتل عمد در سال ۲۰۱۷ بوده اند. میزان قتل های عمد در داخل مناطق و بین آنها به طور گسترده ای متغیر است. میانگین میزان جهانی قتل عمد در سال ۲۰۱۷ (۶/۱) از وضعیت نگران کننده تغییرات منطقه ای حکایت می کند. از زمان آغاز جمع آوری اطلاعات موثق در سال ۱۹۹۰، قاره آمریکا (۱۷/۲) در منطقه بالاترین میزان گزارش شده را داشته است. میزان قتل عمد در آفریقا (۱۳/۰) نیز بالاتر از میانگین جهانی بوده است، در حالی که میزان قتل عمد در آسیا، اروپا و اقیانوسیه (به ترتیب ۲/۳، ۳/۰ و ۲/۸) از میانگین جهانی پایین تر بوده است. بر اساس آخرین برآوردها ۸۱ درصد از قربانیان قتل عمد گزارش شده در سال ۲۰۱۷، مردها و پسرها بودند، و بیش از ۹۰ درصد از مظنونین به قتل عمد مردها بودند. هر چند، این مطالعه نشان می دهد که تفاوت های جنسیتی میان قربانیان بر اساس سن تغییر می کند. به طور کلی زنان و دختران سهم کمتری از قربانیان قتل عمد را نسبت به مردان را به خود اختصاص می دهند، با این وجود، آنها همچنان بار سنگین تری از قتل های مربوط به خانواده و شریک نزدیک خود را متحمل می شوند. (بیوری، ۲۰۱۹)

باقری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «علل ارتکاب قتل عمدی در شهرستان اصفهان با تاکید بر آمارهای جنایی» دریافت که ۵ عامل مهم در وقوع قتل های عمد در گستره جغرافیایی شهرستان اصفهان دخیل بوده اند. ۱- نزاع و درگیری ۲- اختلافات خانوادگی ۳- سرقت ۴- انتقام ۵- انحرافات اخلاقی.

اکبری و علمی (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی مرتبط با وقوع نوع قتل در استان آذربایجان شرقی در سالهای ۹۳-۹۰» دریافتند که بین ارتکاب قتل و متغیرهای سن، محل سکونت و شغل رابطه معنی داری وجود ندارد و بین ارتکاب به قتل و متغیرهای جنسیت، تاهل، شغل، سابقه جرایم و کنترل اجتماعی محکومین رابطه معناداری وجود دارد. نتایج تحقیق نشان داد که افراد با تحصیلات زیر دیپلم، مردان بیشتر از زنان، مجردین بیشتر از متاهلین به ارتکاب قتل اقدام نموده اند.

بیابانی و چولکی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «نقش پلیس در پیشگیری از پیامدهای ناشی از قتل در استان ایلام» دریافتند که نقش اطلاعاتی باشناسایی سه عامل موثر ۱- اشراف اطلاعاتی ۲- فرهنگ قومیت ۳- منابع و مخبرین در اولویت اول، نقش تعاملی باشناسایی سه عامل ۱- هماهنگی و تعامل ۲- معتمدین ۳- آگاهسازی و اطلاع رسانی در اولویت دوم، نقش کنترلی با سه عامل موثر ۱- کنترل فردی و خانوادگی ۲- اقدامات پیشگیرانه ۲- کنترل اجتماعی و محیطی در اولویت سوم و نقش مقابله ای نیز با سه عامل موثر ۱- برخورد و رسیدگی ۲- شناسایی ۳- سازماندهی در اولویت چهارم قرار دارند.

روش

مطالعه حاضر از نوع مطالعات کیفی است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی زندانیان زندانهای استان سیستان و بلوچستان (زاهدان، سراوان، خاش، چابهار، ایرانشهر، زابل و کانون اصلاح و تربیت) با جرم قتل می باشد. نمونه گیری به شیوه هدفمند بصورت تمام شماری انجام پذیرفت. افرادی

که در یک ملاک خاص مشترک اند و آن تجربه ارتکاب قتل است. (شامل تمامی مددجویان با جرم قتل در زندانهای استان سیستان و بلوچستان می باشد که تمایل به مصاحبه داشتند). ابزار گردآوری اطلاعات شامل مصاحبه نیمه ساختاری ژرف و عمیق و یادداشت برداری بود. در مصاحبه دو هدف دنبال گردید:

الف: شناسایی ویژگیهای قاتلان به لحاظ جنسیت، سن، قومیت، طبقه اجتماعی، شرایط محل، اشتغال و ...

ب: بررسی عوامل جامعه شناسی ارتکاب قتل و شناسایی ریسک فاکتورها
مدت هر مصاحبه ۳۰ الی ۶۰ دقیقه بود. مصاحبه با یک سوال وسیع و کلی پیرامون پدیده مورد بررسی، شروع شد و سپس با طرح سوالات کلی پیرامون متغیرهای زمینه ای و با سوالاتی پیرامون موضوع اصلی که قتل است، ادامه یافته است. در پایان هر مصاحبه مطالب ثبت شده و یادداشت برداری به متن نوشتاری تبدیل شد. گردآوری داده ها و تجزیه و تحلیل به صورت هم زمان انجام شد. این روند تا پایان مطالعه و دستیابی به اشباع داده ها ادامه یافت. در این پژوهش ملاحظات اخلاقی شامل آگاه نمودن مشارکت کنندگان در خصوص اهداف مطالعه، حق انصراف از شرکت در مطالعه، محرمانه نگه داشتن کلیه اطلاعات مربوط به آنان، هماهنگی جهت زمان انجام مصاحبه رعایت شد. جهت بررسی اعتبار و روایی پرسشنامه کیفی بعد دسته بندی و تحلیل پاسخ-ها توسط سه نفر داور انجام گرفت و به پاسخ ها نمره داده شد و همخوانی پاسخ ها از طریق روش آماری همبستگی بدست آمد.

یافته ها

سوال اول: قاتلان به لحاظ جنسیت، سن، قومیت، طبقه اجتماعی، اشتغال و ... چه ویژگی هایی دارند؟

نتایج نشان داد که از نظر جنسیت بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها مربوط به مردان (۰/۹۲ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به زنان (۰/۸ درصد)، از نظر سن، بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها مربوط به گروه سنی ۲۸-۱۸ سال (۳۸/۸ درصد) و گروه سنی ۳۰-۲۹ (۳۸/۴ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۵۱ سال به بالا بود. از نظر تابعیت بیشترین درصد آزمودنیها با تابعیت ایرانی (۹۴/۲ درصد)، بعد از آن تابعیت افغانی (۵/۱ درصد) و کمترین درصد تابعیت پاکستانی (۰/۷ درصد) می باشد. همچنین از نظر قومیت بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها به ترتیب مربوط به قوم بلوچ (۵۶/۶ درصد) و فارسی زبانان (۴۲/۴ درصد) و کمترین مربوط به قوم لر و کرد (۰/۴ درصد) است. براساس مذهب، اهل تسنن (۸۰/۴ درصد) دارای بیشترین فراوانی و کمترین فراوانی مربوط به تشیع (۱۹/۶ درصد) و بر اساس وضعیت تاهل نیز، بیشترین فراوانی (۵۰/۴ درصد) مربوط به متاهلین، (۴۲/۴ درصد) مجردین، (۶/۲ درصد) فوت همسر و کمترین (۱/۱ درصد) مربوط به متارکه است. قابل ذکر است در این تحقیق برای شناسایی طبقه اجتماعی افراد، شاخص های تحصیلات، محل سکونت، وضعیت محل سکونت، وضعیت اشتغال و مهارت فنی و حرفه ای افراد مورد نظر قرار گرفت که در ذیل تشریح می گردد.

نتایج نشان داد که درصد آزمودنی ها بر اساس تحصیلات، (۱۴/۹ درصد) بی سواد، (۲۵/۴ درصد) سواد خواندن و نوشتن، (۳۴/۸ درصد) سیکل، (۱۹/۹ درصد) دیپلم، (۵ درصد) بالاتر از دیپلم و فاقد تحصیلات حوزوی، بیشترین درصد آزمودنیها بر اساس محل سکونت، ساکنین شهر (۵۷/۲ درصد) و کمترین فراوانی و درصد آزمودنی ها، ساکنین روستایی (۴۲/۸ درصد)، بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها بر اساس وضعیت سکونت مربوط به زندگی در منزل والدین (۵۲/۹ درصد)، شخصی (۳۰/۱ درصد)، استیجاری (۱۵/۲ درصد)، بی سرپناه (۱/۴ درصد) و کمترین مربوط به منازل سازمانی با (۰/۴ درصد) بوده اند. همچنین نتایج نشان داد آزمودنیها بر اساس وضعیت شغل، (۴۲/۸ درصد) شاغل و (۵۷/۲ درصد) بیکار و اکثر پاسخگویان فاقد مشاغل ثابت اند و بیشتر در کارهای نیمه وقت و

بی ثبات مشغولند و آزمودنیها دارای مهارت فنی و حرفه ای (۳۳/۳ درصد) و فاقد مهارت فنی و حرفه ای (۶۶/۷ درصد) بودند.

سوال دوم: قتل در کجا و چگونه (با برنامه ریزی قبلی یا آنی) اتفاق افتاده است؟

نتایج نشان داد که بیشترین مکان وقوع قتل در خیابان (۳۸ درصد) و بعد از آن (۳۳/۷ درصد) در اماکنی بجز خانه و خیابان مانند پارک، تالار مراسم، ادارات و... رخ داده است همچنین کمترین قتل، در خانه (۲۸/۳ درصد) رخ داده است. همچنین (۷۳/۹ درصد) از آزمودنیها به صورت آنی و (۲۶/۱ درصد) با برنامه ریزی قبلی اقدام به قتل نموده اند.

سوال سوم: از چه اسلحه ای برای کشتن مقتول استفاده شده است؟

نتایج نشان داد که (۴/۶ درصد) قاتلین از سلاح گرم، (۱/۳۹ درصد) سلاح سرد، (۱/۸ درصد) با مسمومیت و ضرب و جرح عمدی بدون سلاح و ۱۰/۹ درصد از شگردهای دیگر استفاده نموده اند.

سوال چهارم: چه نوع انگیزه ای فرد را وادار به کشتن می کند؟

نتایج نشان داد که از نظر انگیزه های ارتکاب قتل، انواع قتل های اجتماعی (۶۱/۵ درصد) مثل اختلافات خانوادگی، نزاع و درگیری، مصرف مواد مخدر و روان گردان، حمل سلاح سرد و گرم، و اختلافات قومی و قبیله ای (در رتبه اول اهمیت و قتل های ناموسی - اخلاقی (۲۹/۴ درصد) در رتبه دوم و قتل های اقتصادی همچون سرقت و اختلافات مالی (۹/۱ درصد) در رتبه سوم قرار دارند.

سوال پنجم: آیا مجرمین احساس ندامت و پشیمانی از ارتکاب جرم دارند؟ نتایج نشان داد که (۹۳/۸ درصد) از آزمودنیها دارای احساس ندامت و پشیمانی و (۶/۲ درصد) فاقد احساس ندامت و پشیمانی از ارتکاب جرم قتل می باشند.

سوال ششم: قاتلین با قربانیان چه نسبتی دارند؟

نتایج نشان داد که بیشتر پاسخگویان (۵۷/۲ درصد) با قربانیان خود هیچ گونه آشنایی نداشته اند و قتل در زمینه مواجهه ای و با انگیزه خشم و جاه طلبی شکل گرفته است و (۴۲/۸ درصد) از پاسخگویان با قربانیان خود آشنایی نسبی داشته اند.

سوال هفتم: بازه زمانی ارتکاب قتل تا دستگیری چقدر بوده است؟

نتایج نشان داد که اکثر قاتلین (۴۲/۸ درصد) در بازه زمانی کمتر از یک هفته و (۲۰/۳ درصد) یک هفته تا یک ماه، (۱۱/۲ درصد) یک ماه تا سه ماه، (۱۰/۵ درصد) سه ماه تا یک سال و (۱۵/۳ درصد) در بازه زمانی یک سال یا بیشتر دستگیر شده اند.

سوال هشتم: وضعیت جرم قتل، نوع، عنوان اتهام و نحوه ارتکاب آن در استان سیستان و بلوچستان چگونه است؟

نتایج نشان داد که (۳۹/۱ درصد) زندانیان با جرم قتل در زندان زاهدان، (۱۰/۹ درصد) در زندان زابل، (۱۸/۱ درصد) در زندان چابهار، (۱۴/۱ درصد) در زندان سراوان، (۱۳/۴ درصد) در زندان ایرانشهر، (۴ درصد) زندان خاش و (۰/۴ درصد) در کانون اصلاح و تربیت تحمل حبس می نمایند. همچنین (۹۲ درصد) آزمودنیها دارای جرم قتل عمد و (۸ درصد) دارای جرم قتل غیر عمد می باشند. از نظر عنوان اتهام نیز (۵۶/۵ درصد) آزمودنیها با جرم اقدام به قتل بیشترین درصد، مشارکت در قتل (۳۶/۶ درصد) و معاونت در قتل (۶/۹ درصد) کمترین درصد را دارا می باشند. علاوه بر این نتایج نشان داد که (۵۶/۹ درصد) قتل ها به صورت انفرادی و (۴۳/۱ درصد) دیگر بصورت گروهی انجام پذیرفته است که گاهی بدون مقدمه و اختلاف قبلی و برخی مواقع با انگیزه اختلافات قبلی به وقوع پیوسته است. معمولاً در نزاع ها چه فردی و چه دسته جمعی قصد و نیت واقعی ضاربین گاهها، قتل نبوده اما اقدامات آنان به واسطه تاثیر عوامل مختلف سبب قتل می گردد. حتی ممکن است مشاجره لفظی میان دو یا چند نفر سبب مرگ یک نفر گردد.

سوال نهم: چه ریسک فاکتورهایی موجب شکل گیری پدیده قتل در استان سیستان و بلوچستان گردیده است؟ نتایج نشان داد که ریسک فاکتورهای ذیل در ارتکاب جرم قتل نقش ایفا می کنند.

-الف) ریسک فاکتورهای مرتبط با خصوصیات فردی

- سابقه اعتیاد، موادمخدر - الکل در زمان ارتکاب جرم: نتایج نشان داد که (۶۵/۹ درصد) آزمودنیها در زمان ارتکاب جرم دارای اعتیاد به مواد مخدر و (۳۴/۱ درصد) از آزمودنیها فاقد اعتیاد به مواد بوده اند. بیشترین مواد مورد استفاده در حین ارتکاب قتل، شیشه بوده و پاسخگویان یکی از علل اساسی ارتکاب قتل را استفاده از این مواد ذکر کرده اند.

- داشتن حالت هوشیاری در زمان ارتکاب جرم: نتایج نشان داد که (۸۱/۹ درصد) آزمودنیها در زمان ارتکاب جرم دارای هوشیاری و (۱۸/۱ درصد) فاقد هوشیاری بوده اند.

- سابقه استفاده از داروی اعصاب و روان در زمان ارتکاب جرم: نتایج نشان داد که (۲۷/۲ درصد) از آزمودنیها در زمان ارتکاب جرم دارای سابقه مصرف داروی اعصاب و روان و (۷۲/۸ درصد) فاقد سابقه مصرف دارو بوده اند.

- سابقه محکومیت به واسطه ارتکاب خشونت: نتایج نشان داد که بیشتر آزمودنیها (۸۹/۵ درصد) فاقد سابقه کیفری و تنها (۱۰/۵ درصد) دارای سابقه کیفری به واسطه ارتکاب به خشونت در کلانتری و مراجع قضایی می باشند.

- سابقه محکومیت در اعضای خانواده به واسطه جرایم خشونت مدار: نتایج نشان داد که (۸۸ درصد) از آزمودنیها فاقد سابقه و تنها (۱۲ درصد) از آزمودنیها دارای سابقه محکومیت در اعضای خانواده به واسطه جرایم خشونت مدار بودند.

- عدم اعتماد به نفس و احترام به خود: تصور مثبت یا منفی از خویشتن در تعاملات اجتماعی شکل می گیرد، گاه قضاوت دیگران در مورد ما می تواند نحوه عملکرد و رفتار ما را تحت تاثیر قرار دهد. بسیاری از جوانان کجرو برای کسب اعتبار و منزلت اجتماعی به ارتکاب جرم دست می زنند. (صادقی فسایی، ۱۳۹۳).

- روحیه ماجراجویی و هیجان طلبی: مصاحبه های عمیقی که با پاسخگویان انجام پذیرفت بیانگر روحیه ماجراجویی و هیجان طلبی و لذت خواهی آنان بود.

- عدم مسئولیت پذیری: طی مصاحبه های عمیق با پاسخگویان، اکثرا فاقد حس مسئولیت پذیری بوده اند و حتی برخی از آنان مسئولیت گناه خود را نیز نمی پذیرفتند.

- مذکر بودن: مردان بیشتر از زنان در معرض فرصت های ارتکاب به جرم قرار می گیرند، مرد بودن، غیرت و غرور آنها را بیشتر در جامعه آسیب پذیر نموده است.

- تحریک آنی و انجام حرکات تکانه ای: در مصاحبه هایی که صورت پذیرفت سطح تحریک اکثر پاسخگویان بالا ارزیابی گردید و اکثر آنها بیان می داشتند زود تحریک می شوند و حرکات تکانه ای انجام می دهند که پس از آرامش و تفکر پشیمان می شوند.

- شهرت طلبی: در مصاحبه هایی که صورت پذیرفت اکثر پاسخگویان دوست داشتند جلوی خانواده و در اجتماع محبوب باشند و شهرت داشته باشند.

- ترک تحصیل: در مصاحبه هایی که صورت پذیرفت اکثر پاسخگویان دوست داشتند جلوی خانواده و در اجتماع محبوب باشند و شهرت داشته باشند. ۷۵/۱ درصد پاسخگویان این تحقیق افرادی بودند که دیپلم نداشته اند و یا به نوعی ترک تحصیل کرده اند، افت تحصیلی و عدم موفقیت تحصیلی از جمله ریسک فاکتورهای مهمی است که آغاز کننده شرایط نامناسبی در زندگی اجتماعی افراد است و معمولا مشکلاتی را به لحاظ ادغام اقتصادی و اجتماعی برای کنشگران به وجود می آورد.

ب) ریسک فاکتورهای مرتبط با عوامل خانوادگی

- داشتن والدین ضد اجتماعی که سابقه جرم و اعتیاد دارند: نتایج نشان داد فرزندان که در خانواده های معتاد و سابقه دار زندگی می کنند، احتمال کشیده شدن به سمت خلاف و جرم بیشتر است زیرا برای رسیدن به اهداف خود امکاناتی در اختیار ندارند.

- ضعف ارتباط صحیح بین والدین و فرزندان: نتایج نشان داد که ۷۲/۵ درصد پاسخگویان دارای

ارتباط ضعیف تا متوسط با والدین خود بوده اند و تنها ۲۷/۵ درصد آنان دارای ارتباط عالی بوده اند. به عبارتی دیگر می توان گفت احتمال ارتکاب جرم در فرزندان که با والدین خود ارتباط ضعیف و معمولی دارند، بیشتر است زیرا کنترل های خانوادگی بر آنان اعمال نمی گردد و اعمال اشتباه خود را توجیه می کنند.

(ج) ریسک فاکتورهای مرتبط با عوامل محلی

-محلله های جرم خیز: تحقیقات پیشین اثبات نموده است که گرایش به کجروی در محلاتی که جرم و کجروی جزو خصلت های آن محلله است، بیشتر از محلاتی است که هر نوع کجروی با نظارت محلی کنترل می شود. بنابر روایت پاسخگویان، اکثر آنها در مناطقی زندگی می کنند که فقر و کجروی، جرم و اعتیاد خصیصه ثابتی از زندگی اجتماعی است.

-توسعه نگرش های ضد اجتماعی از طریق خشونت، مواد، اعتیاد در محلله: معمولاً در محلله هایی که جرم و کجروی رایج است، نگرش های ضد اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز، جنگ و دعوا و انتقام و تلافی در زندگی روزمره آنان نقش مهمی ایفا می نماید. به نحوی که اکثر افراد بالاخص جوانان را درگیر می سازد.

-عدم و یا ضعف نظارت های غیر رسمی در اجتماعات محلی

-محلات جرم خیز در برگرنده گروه های مختلف اجتماعی است که به لحاظ برخورداری از سرمایه های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ضعیف اند. مسئولیت های شهروندی نادیده و ضعیف است. حس تعلق اجتماعی کم است و محلله را قلمرو اجتماعی خود نمی دانند. این گونه محلات قلمرو افراد کجرو محسوب می شود.

-موقعیت و هژمونی همالانی: عدم جذب جوانان در مجموعه های مناسب مانند مدرسه، بسیج و مساجد محلات و عدم بکارگیری آنها در حوزه اشتغال بعلمت نداشتن مهارت های فنی و عدم مدیریت اوقات فراغت جوانان باعث گردیده است بدون کنترل اجتماعی زندگی را سپری نمایند. موقعیت همالانی، آنها را در معرض آسیب قرار می دهد، الگوپذیری های بد رایج می شود و تفسیر آنان از کجروی را مثبت نشان می دهد و گاهی کجروی را بخشی از غرور و افتخار شخصیت شان محسوب می نمایند.

-پرسه زنی، پارک گردی: بیشتر پاسخگویان به دلایل مختلفی مدرسه را ترک کرده اند و یا اخراج شده اند. اخراج از مدرسه و بدنبال آن نداشتن مدرک تحصیلی، عدم داشتن مهارت فنی و عدم جذب در مشاغل مناسب می تواند افراد را به سمت پرسه زنی سوق دهد و حضور در پارک ها، میادین شهر و خانه های مجردی را افزایش دهد. تا زمان بیشتری را با همالان خود سپری کنند و بدور از خانواده هویت خاصی برای خود تعریف می کنند.

-عدم وجود مشاوره های محلی: با توجه به مشکلات زیاد و شهرت بد برخی از محلات در شهرهای این استان، متأسفانه برنامه منسجم و هدفمند بلند مدتی از سوی مسئولین جهت ارائه مشاوره های حرفه ای و کمک به این خانواده ها صورت نمی پذیرد. که ضرورت نیاز این اقدام بسیار بالا می باشد و تاکنون مورد غفلت واقع گردیده است.

-عدم کارایی مدارس در جذب دانش آموزان: بیشتر مدارسی که در اینگونه محلات واقع شده اند، بجای اینکه از دبیران و معلمان با تجربه استفاده نمایند که بتوانند بچه های آسیب پذیر را جذب و حمایت نمایند، از معلمان کم تجربه با سابقه کاری پایین در حاشیه شهرها استفاده می شود که متأسفانه بجای جذب و مشاوره به این بچه ها درصدد اخراج و بدرفتاری و تنبیه می گردند که منتج به ترک تحصیل، پرسه زنی، پارک گردی و سایر کجروی های آنان می شود.

(د) ریسک فاکتورهای مرتبط با عوامل کلان اجتماعی

-فقر اقتصادی و فرهنگی: در جرم شناسی کلاسیک رابطه میان فقر و جرم محرز است؛ اما بسیاری از تحقیقات نشان می دهند که بسیاری از افراد فقیر، زندگی شرافت مندانه ای را در پیش می گیرند

، شاید طرح مسئله به این صورت قابل اصلاح باشد که بسیاری از کسانی که دست به جرم می زنند از فقر اقتصادی و فرهنگی رنج می برند. در مصاحبه با مددجویان احساس فقر (اقتصادی و فرهنگی) و محرومیت عامل مهمی در کجروی آنان محسوب می گردید، اگر چه در مصاحبه با برخی پاسخگویان زن، عدم حمایت روانی و مالی خانواده ها پس از ازدواج دختران، احساس ناامیدی و بی پناهی زیادی را در وجود آنان ایجاد کرده بود.

-بیکاری: همان طور که استن کوهن (استن کوهن ۱۹۷۳، به نقل از مونس، ۳۴) می گوید برخی ویژگی ها چون فردگرایی، مردینگی و رقابت که در حالت کلی و در فرهنگ غالب ارزش اجتماعی محسوب می شوند برای عده ای ممکن است تولید کننده ی جرم و کجروی باشند. البته این بدان معنا نیست که خشونت در میان سایر طبقات نیست بلکه در میان طبقه کارگر، مرئی تر جلوه می کند. بیکاری، امروزه در بین جوانان تحصیل کرده نیز رایج گردیده است، متاسفانه فرهنگ پشت میز نشینی نیز یکی از تفکرات افشار تحصیل کرده است که خود به افزایش بیکاری منجر گردیده است. جوانانی هم که تحصیلات و مهارت ندارند، بخش عظیمی از آمار بیکاران جامعه می باشند. بیکاری باعث گردیده که مردان جهت اثبات خود و انجام وظائف در قبال خانواده درگیر دعوا، مواد و کسب درآمدهای نامشروع گردند.

-عدم توزیع عادلانه درآمد: مطابق با نظریه فشار ناشی از بیکاری، عدم توزیع عادلانه درآمد و محرومیت زمینه را برای افزایش خشونت در عرصه های عمومی و خصوصی فراهم می سازند. -ضعف و ناکارآمدی قوانین اجتماعی: صادقی فسایی (۱۳۹۳) در این خصوص می گوید دستگاه های قانونی به عنوان یک مکانیسم کنترل کننده و بازدارنده باید به موقع و متناسب با رفتارهای جرمی برخورد کنند، اما به نظر می رسد که قانون و اجرای آن در زمینه برخورد با کجروی و خشونت های بین فردی بارها از خود نقصان و کاستی نشان داده است.

-تبعیض های اجتماعی

-تبعیض اجتماعی، عدم ارائه خدمات به قشرهای ضعیف جامعه، فاصله طبقاتی و عدم توزیع عادلانه درآمد و امکانات موجب شکل گیری احساس محرومیت و بی تفاوتی نسبت به سازمان اجتماعی می شود و افراد را به موضع تقابل با نظم می کشاند که ماحصل آن کجروی و ارتکاب جرم است (صادقی فسایی، ۱۳۹۳)

-عدم توانایی دولت ها در تنظیم روابط اجتماعی: عدم کارایی مدارس در جذب دانش آموزان، فقدان شوراهای محلی، عدم نظارت رسمی و غیر رسمی، بیکاری، عدم خدمات مشاوره های محلی، عدم رسیدگی به وضعیت ظاهری محله های جرم خیز، عدم توانایی رسانه ها در فرهنگ سازی و تقویت جامعه پذیری، همه نشانگر قصور در ایجاد روابط اجتماعی مناسب می باشد و مقابله با جرم و کجروی نگاهی همه جانبه را نیازمند است و مستلزم همکاری بسیاری از نهادها و سازمان های اجتماعی است.

بحث

در مجموع تحلیل نتایج کیفی نشان داد از بین عوامل جمعیت-شناختی از نظر جنسیت، بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها مربوط به مردان (۹۲/۰ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به زنان (۸/۰ درصد) می باشد. یافته تحقیق با انتشار یافته از شاخص های توسعه انسانی سال ۲۰۱۷ سازمان ملل نیز همسو می باشد.

در تبیین این یافته می توان بیان داشت که مرتکبین قتل به طور نامساوی بر حسب جنس توزیع شده اند. بر اساس آمارهای موجود در ایران و دنیا، زنان تقریباً کمتر از ۱۰ درصد قتل ها را انجام می دهند در حالی که حدود ۲۰ درصد از مقتولان زنان هستند. نتایج نشان داد که در مردان جرم قتل بیشتر از زنان بوده که این رخداد به دلیل تغییرات اجتماعی مربوط به نقش های جنسیتی در جامعه می باشد. عوامل زیادی باعث بروز رفتارهای منجر به قتل در افراد می شود که برخی از این

دلایل مشکلات خانوادگی و دوران کودکی پرتنش، مشکلات اجتماعی و آموزشی، قرار گرفتن در معرض حوادث استرس زا، اعتیاد، آسیب پذیری های شخصی و اختلالات روانی ناشی از مصرف مواد می باشند. در نگرشی کلی می توان قتل توسط زنان را واکنشی به شرایط رنج آور، تبعیض آمیز و البته خشونت بار جامعه تلقی کرد. بر اساس تحقیقات انجام شده (عبدی ۱۳۶۷، صادقی ۱۹۹۶) بیشتر قاتلان مرد، درگیر قتل هایی می شوند که نتیجه تضادهایی است که تحت شرایط خاصی ایجاد می شود و عمدتاً بدون نقشه و یا قصد قبلی صورت می گیرد. اما قاتلان زن عمدتاً به قتل همسر خود دست می زنند و مردان را به خاطر خشونت و خیانت می کشند. به رغم تغییرات عمیقی که در چند دهه گذشته در منزلت اجتماعی هر دو جنس ایجاد شده است، آمارها نشان می دهند که نرخ قتل کم و بیش در طول زمان ثابت مانده است. تفاوت بین زنان و مردان مجرم را می توان بر اساس تعاملات و سبک زندگی ها توضیح داد برای مثال حضور بی قید و شرط مردان در فضاهای عمومی، عدم محدودیت در روابط اجتماعی، زندگی شبانه و ویژگی های مردانه، فرصت های بیشتری را برای ارتکاب جرم در اختیار مردان قرار می دهد و حال آنکه نقش زنان مجرم عمدتاً زمانی افزایش می یابد که جرمی در حلقه خانواده رخ دهد (صادقی، ۱۹۹۶). از طرفی کلیشه های اجتماعی و هویت های جنسیتی، مردان را بیشتر به سوی خشونت های فیزیکی و زنان را به سوی مدارا، سکوت و انفعال تشویق می کند (صادقی فسایی، ۱۳۹۳).

همچنانکه آمارها نشان می دهند قتل عمد نظیر بسیاری از جرایم خشونت آمیز دیگر در همه زمانها و مکانها غالباً توسط مردان ارتکاب یافته است و نیز بیشتر قربانیان این رفتار خشونت آمیز را مردان تشکیل می دهند. برخی از نظریه های فاحش عامل ارتکاب جرم به ویژه جرایم خشونت آمیز میان زنان و مردان دارند بر این باورند که نحوه جامعه پذیر شدن متفاوت دختران و پسران باعث ایجاد این اختلاف شده است. طیف وسیعی از نظریات پیش بینی می کردند با پررنگ تر شدن نقش زنان در اجتماع و از بین رفتن تبعیضات جنسی، روز به روز شاهد نزدیک تر شدن آمار ارتکاب جرم توسط مردان و زنان خواهیم بود اما پس از افزایش تدریجی و بسیار محدود مشارکت زنان در ارتکاب جرم تا اواخر دهه هشتاد که غالباً مربوط به جرایم مالی خرد و به دلیل افزایش میزان زنان سرپرست خانوار بود مجدداً آمار ارتکاب جرایم به ویژه جرایم خشن به نفع مشارکت مردان ثابت شد. (مشهدی، ۱۳۸۲، ۸۰) از نظر سن، بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها مربوط به گروه سنی ۳۰-۱۸ سال (۷۷/۲ درصد) و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۵۱ سال به بالا قرار دارد. بنابراین می توان گفت که قتل در استان سیستان و بلوچستان بیشتر توسط افراد جوان ۳۰-۱۸ رخ داده است. نظارت و عاملیت خانواده از یک سو و مدرسه از سوی دیگر از جمله عوامل مهمی هستند که نوجوانان را از درگیری در جرایم مختلف حفظ می کنند. پدیده قتل به ندرت توسط افراد نوجوان انجام شده است. به نظر می رسد که میزان ارتکاب قتل عمد و البته سایر جرایم خشونت آمیز چه در زنان و چه در مردان پس از سن بلوغ با سرعت افزایش می یابد و در حدود سن ۲۵ سالگی در مردان و کمی کمتر در زنان به اوج خود خواهد رسید و پس از آن با شیب آهسته ای شروع به کاهش می کند نمودارهای ارتباط میان ارتکاب قتل و سن در همه زمانها و در همه مکانها چنین ثباتی را نشان می دهد (کاظمی سرکانه، ۱۳۸۸: ۱۰۰). یافته تحقیق با نظریه شیوه و سبک زندگی که به گات فردسن و هیندلاک منسوب است همراستا می باشد. طبق این نظریه، هر قدر یک فرد شیوه زندگی بازتری داشته باشد یعنی فعالیت های شغلی و تفریحی و اوقات فراغت وی بیشتر باشد، احتمال بزه دیده شدن او بیشتر است. هر چقدر یک شخص با افراد بزهکار یا با محیط های مجرمانه یا محیط های خطرناک یا در زمانهای خطرناک بیشتر رفت و آمد کند شانس بزه دیدگی خود را افزایش می دهد. به عنوان مثال افراد مسن کمتر بزه دیده می شوند چون شیوه زندگی آن ها بسته تر و محتاطانه تر است همچنین است وضع زنان زیرا آن ها می دانند که سبیل جرم هستند لذا احتیاط های لازم را به عمل می آورند (والک لیت، ۲۰۰۷: ۵۴). در تبیین این یافته می توان گفت که گروه سنی بین ۳۰-۱۸ سال در استان سیستان و بلوچستان

بیشترین آمار ارتکاب به قتل را به خود اختصاص داده اند و گروه سنی ۵۱ سال به بالا کمترین آمار در ارتکاب به قتل را در استان سیستان و بلوچستان داشته اند. روان شناسان تکمیلی بر این اعتقادند که گذشت زمان و سالمندی ناشی از آن به احتمال زیاد سبب تغییراتی رشد مدار می شود که بر روی فهم افراد از زمان تاثیر قابل ملاحظه دارد برای این مجدداً به سراغ مفهوم تخفیف زمانی رفتند. روانشناسی تکاملی با تکیه بر مفهوم وضعیت تخفیف زمانی متوجه شد که مردان در دوره جوانی ترجیح می دهند آینده را نادیده بگیرند و باریک پذیر بیشتتر منافع در دسترس تر را تعقیب کنند وضعیتی روانی که با نیازهای آنان که در محیط ابا و اجدادی هماهنگی نشان می داد. محیطی که از مردان توقع دارد به جای پیگیری یک راهکار بی خطر که عمر بلندی برای آنان به همراه دارد با استفاده از ظرفیت روانشناختی ریسک پذیر به استقبال شرایط رقابت جویانه بروند (صفاری، ۱۳۸۰: ۱۹۳).

از نظر تابعیت بیشترین درصد آزمودنیها با تابعیت ایرانی (۹۴/۲ درصد)، بعد از آن تابعیت افغانی (۵/۱ درصد) و کمترین درصد تابعیت پاکستانی (۰/۷ درصد) می باشد. در تبیین این یافته می توان گفت اکثر قاتلین ایرانی و درصد کمی از آنان تابعیت خارجی (پاکستانی و افغانستانی) داشته اند که بعلت همجواری کشورهای پاکستان و افغانستان با ایران، بالاخص داشتن مرز مشترک با استان سیستان و بلوچستان و حضور مهاجرانی از این دو کشور در این استان توجیه دارد. در متغیر قومیت بیشترین فراوانی و درصد آزمودنیها به ترتیب مربوط به قوم بلوچ (۵۶/۶ درصد) و فارسی زبانان (۴۲/۴ درصد) و کمترین مربوط به قوم لر و کرد (۰/۴ درصد) است. در تبیین این یافته می توان گفت با توجه به اینکه در استان سیستان و بلوچستان اکثر ساکنین از قوم بلوچ و سیستانی می باشند لذا بالاترین آمار از نظر قومیت مربوط به این دو گروه می باشد و قوم لر و کرد مهاجرانی هستند که یا بدلیل ازدواج (با قوم سیستانی یا بلوچستانی) و یا در جستجوی کار به این استان آمده اند و ماندگار شده اند.

یافته ها نشان داد براساس مذهب، اهل تسنن (۸۰/۴ درصد) دارای بیشترین فراوانی و کمترین فراوانی مربوط به تشیع (۱۹/۶ درصد) بود. در تبیین این یافته نیز می توان گفت متأسفانه بدلیل امکانات کم در برخی مناطق بلوچستان که اکثر اهل تسنن هستند، حمایت اجتماعی کم و فقر اقتصادی بالا حاکم است. تعداد فرزندان زیاد، مشکلات بیکاری و اقتصادی و نبود امکانات، زندگی قومی و قبیله ای (طایفه ای)، تعصبات قومی، درگیری های تلافی جویانه و اعتقاد به خونخواهی و قصاص بین طایفه ها باعث گردیده است تا در استان سیستان و بلوچستان اهل تسنن تقریباً چهار برابر اهل تشیع مرتکب قتل گردند.

بر اساس وضعیت تاهل نیز، بیشترین درصد (۵۰/۴ درصد) مربوط به متاهلین و کمترین درصد (۱/۱ درصد) مربوط به متارکه است. با توجه به پاسخهای محکومین به نظرمی رسد، افراد متاهل، رفتارهای متعصبانه افراطی تری نشان می دهند، بنابراین ارتکاب به قتل در بین افراد متاهل بیشتر مشاهده شده است. دلیل این تفاوت می تواند به خاطر تفاوت درآمد و رسوم فرهنگی و منطقه باشد و تفاوت های فرهنگی زیادی در این دو منطقه وجود دارد که می تواند نتایج تحقیقات را تحت تاثیر قرار دهد.

در تبیین متغیر تاهل می توان از نظریه هیرشی و گاتفردسون استفاده نمود که این ثبات با مکاتب شناخته شده حوزه جرم شناسی قابل توجیه نیست و خود تحلیلی ارائه دادند که بر روی عدم وجود فرصت های شغلی و عدم ازدواج استوار بود و نتایج این تحقیق نیز نشان داد عدم وجود فرصت های شغلی اثرگذار بوده اما برخلاف نظریه آنان اکثر مجرمین در استان متاهل بوده اند. روان شناسان تکاملی در نقد تحلیل بالا بودن میزان جرایم خشونت آمیز در میان بزهکارانی است که دارای شریک جنسی هستند بیان می دارند که اگرچه در مورد بزرگسالان نقش تاهل در کاهش رفتارهای خشونت آمیز دارای اهمیت بالایی است، اما در کاهش جرایم هم کافی نیست (مشهدی، ۱۳۸۲: ۲۰).

همچنین نتایج نشان داد که عوامل طبقه اجتماعی، همچون عوامل فرهنگی، بر تلقی فرد از موفقیت‌ها و نحوه پاسخ وی بر آنها اثر می‌گذارد، عوامل تشکیل دهنده طبقه اجتماعی و تعیین پایگاه فرد، نقشی که ایفا می‌کند، وظایفی که بر عهده دارد و امتیازی که از آن برخوردار است، تأثیر می‌گذارد. این عوامل، برداشت فرد از خود و از اعضای طبقات اجتماعی دیگر و نحوه کسب درآمد و مصرف آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. قابل ذکر است در این تحقیق برای شناسایی طبقه اجتماعی افراد، شاخص‌های تحصیلات، محل سکونت، وضعیت محل سکونت، وضعیت اشتغال و مهارت فنی و حرفه‌ای افراد مورد نظر قرار گرفت که در ذیل تشریح می‌گردد.

در متغیر تحصیلات نتایج نشان داد که درصد آزمودنی‌ها بر اساس تحصیلات، (۱۴/۹ درصد) بی‌سواد، (۲۵/۴ درصد) سواد خواندن و نوشتن (۳۴/۸ درصد) سیکل، (۱۹/۹ درصد) دیپلم، (۵/۱ درصد) بالاتر از دیپلم و فاقد تحصیلات حوزوی).

لازم به یادآوری است که ۷۵/۱ درصد پاسخگویان این تحقیق افرادی بودند که دیپلم نداشته‌اند و یا به نوعی ترک تحصیل کرده‌اند، افت تحصیلی و عدم موفقیت تحصیلی از جمله ریسک فاکتورهای مهمی است که آغاز کننده شرایط نامناسبی در زندگی اجتماعی افراد است و معمولاً مشکلاتی را به لحاظ ادغام اقتصادی و اجتماعی برای کنشگران به وجود می‌آورد، بنابراین میتوان گفت محکومین به قتل از سطح تحصیلات پایین و تقریباً یکسانی برخوردار بودند.

بیشترین درصد آزمودنی‌ها بر اساس محل سکونت، ساکنین شهر (۵۷/۲ درصد) و کمترین فراوانی و درصد آزمودنی‌ها، ساکنین روستایی (۴۲/۸ درصد) بوده‌اند. در تبیین این یافته می‌توان گفت با توجه به گرایش جوانان به زندگی شهری، روند رو به رشد مهاجرت از روستاها به شهرها چشم‌گیر است. شرایط نامساعد اقتصادی و اجتماعی، شغل، ویژگی‌های محیطی مثل تراکم جمعیتی، عوامل بهداشتی در زندگی خانوادگی زمینه‌ساز بی‌نظمی هیجانی، سوءمصرف مواد، خشونت در خانواده، طلاق والدین و... می‌باشد که اثر مثبتی بر اقدام به جرم قتل دارد.

بیشترین فراوانی و درصد آزمودنی‌ها بر اساس وضعیت سکونت مربوط به زندگی در منزل والدین (۵۲/۹ درصد)، شخصی (۳۰/۱ درصد)، استیجاری (۱۵/۲ درصد)، بی‌سرپناه (۱/۴ درصد) و کمترین مربوط به منازل سازمانی با (۰/۴ درصد) بود. در تبیین این یافته می‌توان گفت دلیل عدم داشتن مهارت فنی و بیکاری اکثر پاسخگویان، مجبور به زندگی با والدین یا رهن و کرایه‌منازلی در محلات پایین شهر با قیمت‌های کم بوده‌اند که در این گونه محلات کجروی و جرم خصیصه ثابت سازمان اجتماعی است و افراد مطابق با ویژگی‌های محلی و هنجارهای غالب بر محل، عمل می‌کنند، لذا بسیاری از رفتارهای ضد اجتماعی برای آنان صرفاً رفتار محسوب می‌شود و آنها چندان متوجه وجه ضد اجتماعی آن نیستند و با تکیه بر این مطلب که ((همه اینگونه‌اند)) سعی می‌کنند اعمال و رفتار خود را توجیه کنند.

یکی از ریسک فاکتورهای جدی، زندگی در محلات جرم‌خیز است، محلاتی که ارتکاب به جرم و کجروی در آن به صورت بخشی از زندگی روزمره درآمده است، به عبارت دیگر خرده فرهنگ جرمی بر این محلات غلبه یافته است و بسیاری از رفتارهای ضد اجتماعی مطابق با خرده فرهنگ‌های جرمی غالب، زرنگی محسوب می‌شود. بسیاری از پاسخگویان بارها به این مطلب اشاره کردند که مطابق با رویه‌های فرهنگی که با آن مانوس بوده‌اند عمل کرده‌اند و در محل زندگی آنها نحوه زندگی، اقتضائات خاص خودش را دارد.

نتایج نشان داد آزمودنی‌ها بر اساس وضعیت شغل، (۴۲/۸ درصد) شاغل و (۵۷/۲ درصد) بیکار می‌باشند. اکثر پاسخگویان فاقد مشاغل ثابت‌اند و بیشتر در کارهای نیمه‌وقت و بی‌ثبات مشغولند. در بسیاری از تحقیقات انجام شده در ایران و خارج، این توافق وجود دارد که بیکاری یکی از ریسک فاکتورهای جدی است که فرد را در معرض کجروی قرار می‌دهد. صادقی و فسایی در تحقیق خود به این مطلب دست یافتند که به غیر از متغیر صنعتی شدن، نرخ بیکاری، فقر نسبی و نابرابری

درآمدی از جمله متغیرهای مهم و تاثیرگذار بر ارتکاب قتل در ایران بوده است (صادقی، ۱۳۶۸ و فسایی، ۱۳۹۳).

در تبیین این یافته می توان بیان داشت که نداشتن شغل باعث عدم رفع نیازهای مالی و عدم برآورده شدن انتظارات خانوادگی می گردد و یکی از مهمترین عوامل ایجاد تنش فکری، استرس، جنگ و جدال خانوادگی و روانی است که در افراد انگیزه ارتکاب جرم را ایجاد می نماید. در استان سیستان و بلوچستان اقدامات مناسبی در حوزه اشتغالزایی انجام پذیرفته است. لذا پیشنهاد می گردد مدیران استانی به آموزش های فنی و حرفه ای اهمیت بیشتری بدهند و با توجه به پتانسیل استان بر روی مشاغل بومی و بکارگیری جوانان برنامه ریزی های بلند مدتی داشته باشند. همچنین نتایج نشان داد که آموزدنیها دارای مهارت فنی و حرفه ای (۳۳/۳ درصد) و فاقد مهارت فنی و حرفه ای (۶۶/۷ درصد) می باشند. در تبیین این یافته نیز می توان گفت درصد بالای پاسخگویان فاقد مهارت فنی و حرفه ای بوده اند که نشان دهنده علت بالا بودن نرخ ۵۷/۲ درصد بیکاری در استان سیستان و بلوچستان می باشد.

بنابراین می توان بیان داشت که این مددجویان، بدلیل نداشتن شغل مناسب، درآمدناکافی، متاهل بودن، زندگی شهری در سطح پایین، ارتباط ضعیف با والدین، کشمکش و اختلافات خانوادگی به جبروی رو آورده اند. از این رو برای کاهش آسیب در جامعه پیشنهاد می گردد که مسئولین نسبت به برنامه ریزی جهت تحصیل کودکان اهتمام بیشتری نموده و معلمین را موظف به پیگیری علت ترک تحصیل کودکان و بازگشت دادن آنان به مدرسه نمایند و در صورت عدم موفقیت نسبت به ارائه گزارش به مقامات قضایی اقدام تا آنان سایر پیگیری های لازم را معمول نمایند. جذب جوانان در مدارس و آموزش مهارت های فنی به رشد فرهنگی و اقتصادی آتی آنان کمک شایانی می نماید و زمینه های تشکیل خانواده سالم و جذب آنان در بازار کار را نیز فراهم می نماید.

یافته ها نشان داد که بیشترین مکان وقوع قتل در خیابان (۳۸ درصد) و بعد از آن (۳۳/۷ درصد) در اماکنی بجز خانه و خیابان مانند پارک، تالار مراسم، ادارات و... رخ داده است همچنین کمترین در خانه (۲۸/۳ درصد) رخ داده است.

در تبیین محل وقوع قتل می توان گفت قتل های اتفاق افتاده در میان نمونه تحقیق بیشترین (۳۸ درصد) در خیابان و در میان مردان بوده، (۳۳/۷ درصد) در سایر اماکن رخ داده و بعد از آن کمترین (۲۸/۳ درصد) در خانه اتفاق افتاده است و محل ارتکاب قتل توسط زنان بیشتر در خانه بوده است. همچنین در تبیین چگونگی ارتکاب قتل آنچه از مصاحبه با آزمودنی ها کسب گردید نشان داد که (۷۳/۹ درصد) از آزمودنیها اقدام به قتل تعارض آمیز یا مواجهه ای به صورت آبی و (۲۶/۱ درصد) با برنامه ریزی قبلی اقدام به قتل نموده اند.

خشونت در قتل های مواجهه ای عامل بسیار مهمی است و دارای ۴ مرحله می باشد. مرحله اول-خطا یا توهین: شخص اول قاعده ای را نقض می کند یا از دستورات تبعیت نمی نماید یا ایجاد مزاحمت می کند و یا از پرداخت کرایه ماشین خودداری می ورزد یا هل می دهد. مرحله دوم-هشدار: شخص دوم اعتراض می نماید، سرزنش می کند دشنام می دهد، تحقیر می کند تقاضای عذرخواهی یا ترمیم خسارت می نماید یا اطرف مقابل را تهدید می کند. مرحله سوم-تشدید: شخص اول برخطا یا توهین خود اصرار می ورزد، کارهایش را تکرار می کند، از عذرخواهی خودداری می نماید.

مرحله چهارم-گلاویز شدن: طرفین به صورت فیزیکی گلاویز و درگیر می شوند و خشونت شدید می گردد و در نهایت منجر به مرگ یکی از آنها می شود.

وجود میانجی گری یا مداخله گر، حضور شخص ثالث در جریان درگیری از اهمیت خاصی برخوردار است در صورتی که شخص ثالث در محل درگیری طرفین را به صلح و سازش دعوت کند بی تردید مشاجره و درگیری آرام تر می شود اما در صورتی که شخص ثالث طرفین یا یکی از آنها را به ادامه درگیری

تشویق کند روند درگیری شدید می‌گردد (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۷۸، ص ۹۹) بنابراین پیشنهاد می‌گردد آموزش مهارت‌های اساسی (بالاخص کنترل خشم، حل مسئله و.....) در مدارس و دانشگاه‌ها و همچنین همراه آموزش‌های اجباری قبل از ازدواج نیز تدریس شود تا بدلیل عدم کنترل خشم و حرکات تکانه‌ای که براساس تصمیمات لحظه‌ای اکثرًا در خیابان‌ها اتخاذ می‌گردد شاهد کاهش جرم قتل در جامعه باشیم.

همچنین نتایج نشان داد که (۴/۶۶ درصد) قاتلین از سلاح گرم، (۱/۳۹ درصد) سلاح سرد، (۱/۸ درصد) با مسمومیت، (۱/۸ درصد) با ضرب و جرح عمدی بدون سلاح و (۹/۱۰ درصد) از شگردهای دیگر استفاده نموده‌اند. این یافته‌ها مانع از یافته‌های تحقیق جهان بین (۱۳۹۱) می‌باشد که بیان کرده‌اند در ارتکاب جرم قتل استفاده از سلاح سرد دارای رتبه اول و سلاح گرم در رتبه دوم قرار دارند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان بیان نمود با توجه به اینکه اکثر قاتلین از سلاح گرم (رتبه اول) و سرد (رتبه دوم) در ارتکاب قتل استفاده نموده‌اند، تعصبات قومی و قبیله‌ای و واگذاری بی‌رویه سلاح به طوایف و قاچاق مواد مخدر، بیکاری و فقر در استان خرید و حمل سلاح گرم در استان سیستان و بلوچستان را کمی سهل‌الوصول کرده است. لذا پیشنهاد می‌گردد مسئولین مجازات‌فروش، نگهداری و حمل سلاح سرد و گرم را افزایش دهند تا با احتیاط در جامعه در اختیار افراد قرار نگیرد و با یک تصمیم‌آنی و حرکت تکانه‌ای منجر به قتل یک انسان نگردد.

همچنین نتایج حاکی از اینست که در استان سیستان و بلوچستان از نظر انگیزه‌های ارتکاب قتل، انواع قتل‌های اجتماعی (۵/۶۱ درصد) (مثل اختلافات خانوادگی، نزاع و درگیری، مصرف مواد مخدر و روان‌گردان، حمل سلاح سرد و گرم، و اختلافات قومی و قبیله‌ای) در رتبه اول اهمیت و قتل‌های ناموسی-اخلاقی (۴/۲۹ درصد) در رتبه دوم و قتل‌های اقتصادی همچون سرقت و اختلافات مالی (۱/۹ درصد) در رتبه سوم قرار دارند.

با توجه به یافته‌های تحقیق در خصوص قتل‌های ناموسی در استان (رتبه دوم انگیزه ارتکاب به قتل)، این یافته‌ها همسو با نتایج تحقیق دلاور و کوهزادیان (۱۳۹۸) می‌باشد. با توجه به تحقیقات پیشین این قتل‌ها در برخی از استان‌های مرزی و غرب کشور آمار نگران‌کننده‌ای به خود اختصاص داده که سهم استان‌های خوزستان، کرمانشاه و ایلام بیشتر از سایر نقاط ایران است؛ به طوری که بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل آمار جرائم، وقوع قتل‌های ناموسی در سال‌های (۱۳۹۵-۱۳۹۱)، به ترتیب در استان خوزستان شامل ۱/۳۹ درصد، کرمانشاه ۴۸/۴۵ درصد و ایلام ۷۰ درصد از کل قتل‌های واقع در سطح این استان‌ها بوده است. البته این به آن معنی نیست که در سایر استان‌ها و استان‌های مرکزی ایران، قتل‌های ناموسی وجود ندارد، در این مناطق هم گاهی این قتل‌ها انجام می‌شود، ولی به نسبت استان‌های مرزی به صورت موردی و کم‌شمار است. در ایران، در میان انواع قتل‌ها تقریباً بیش‌ترین نسبت قتل در رابطه با مسائل جنسی و ناموسی است و این نسبت در کل کشور، تا ۳۰ درصد قتل‌ها را شامل می‌شود (دلاور و کوهزادیان، ۱۳۹۸).

در تبیین این یافته‌ها می‌توان بیان نمود از دیدگاه روانی-اجتماعی، جرم قتل یک پدیده اجتماعی و یا به عبارتی یک آسیب اجتماعی است و دلایل آن را باید در ساختار و مناسبات اجتماعی جستجو کرد. دو عامل بافتی مهم مثل سازمان یافتگی اجتماعی خانواده (کمبود حمایت خانوادگی، روابط ضعیف فرزندان با والدین، تعصبات خانوادگی، وابستگی‌های طایفه‌ای، مصرف مواد، آزارگری خانواده، جدایی والدین بر اثر طلاق، سابقه محکومیت به واسطه جرائم خشونت‌مدار، تحصیلات پایین، زندگی در محلات جرم‌خیز، نداشتن مهارت، بیکاری، فقر اقتصادی و فرهنگی خانواده) و پیش‌بینی‌کننده‌های شخصی (همانند: خشونت، افسردگی، تلافی‌جویی، هیجانی بودن، تکانشی بودن) با جرم قتل رابطه دارند. بنابراین پیشنهاد می‌گردد رسانه ملی، مساجد و بسیج محلات با ارائه بسته‌های فرهنگی و آموزشی، مشاوره و روانشناسی نسبت به تحکیم و آگاه‌سازی خانواده‌ها در خصوص داشتن ارتباط سالم، نقش مدرسه در آتی فرزندان و کلاسهای آموزشی مهارت‌های اساسی زندگی

اقدام نمایند و با آموزش های گروه درمانی و خودمراقبتی برای خانواده ها و جوانانشان میزان اثر این عوامل بافتی را که منجر به کجروی می گردد کاهش دهند .

نتایج نشان داد که (۹۳/۸ درصد) از آزمودنیها دارای احساس ندامت و پشیمانی و (۶/۲ درصد) فاقد احساس ندامت و پشیمانی از ارتکاب جرم قتل می باشند. این یافته تحقیق با نتایج تحقیق عطاران و همکاران (۱۳۹۶) همسو می باشد. در تبیین این یافته ها می توان بیان نمود که اکثر قاتلین (۹۳/۸ درصد) دارای احساس ندامت و پشیمانی می باشند و از آنجاییکه (۷۳/۹ درصد) آزمودنیها با تصمیم گیری آنی با انجام حرکات تکانه ای اقدام به قتل نموده اند و هیچگونه برنامه ریزی قبلی در کار نبوده است . چنانچه مهارت کنترل خشم و حل مسئله را آموزش می دیدند و با کمی درایت و صبر مسئله را حل می نمودند اکثرقتل ها رخ نمی داد . لذا پیشنهاد می گردد نسبت به آموزش این مهارت ها از طریق رسانه ، مدارس ، دانشگاه ها ، مساجد و سایر نهادهای حمایتی اهتمام لازم معمول آید.

نتایج نشان داد که بیشتر پاسخگویان (۵۷/۲ درصد) با قربانیان خود هیچ گونه آشنایی نداشته اند و قتل در زمینه مواجهه ای و با انگیزه خشم و جاه طلبی شکل گرفته است و (۴۲/۸ درصد) از پاسخگویان با قربانیان خود آشنایی نسبی داشته اند . این آشنایی برآمده از روابط خانوادگی ، خویشاوندی ، کاری و دوستی بوده است .

در این قبیل قتل ها اغلب تعارض در طول زمان پدید نمی آید و قاتل ومقتول رابطه آشنایی یا خانوادگی یا فامیلی چندانی با همدیگر ندارند بلکه بیشتر غریبه هایی هستند که به طور خواسته یا ناخواسته و عمدتاً به صورت تصادفی در مجاورت یکدیگر واقع شده و بروز یک تعارض کوچک میان آنان سبب درگیری لفظی یا جسمی و نهایتاً قتل یکی توسط دیگری می گردد از یک دیدگاه دلایل وقوع قتل های تعارض آمیز را می توان به سه دسته به شرح زیر تقسیم کرد: ۱- عدالت خواهی، ۲- دفاع از حیثیت و شرافت، ۳- دفاع شخصی. برخی مواقع حرکت و اقدام یکی از طرفین چنان ترس آور است که سبب وحشت قاتل می شود و او به سوی ارتکاب جرم سوق می دهد. بنابراین مقتول در نظر قاتل چنان خطرناک جلوه می کند که جز کشتن وی راه دیگری را پیش رو نمی بیند(نجفی ایرند آبادی، ۱۳۷۸، ۶۸). در تبیین این یافته ها می توان بیان نمود که اکثر ارتکاب به قتل در استان سیستان و بلوچستان بین افرادی رخ داده است که اکثراً هیچ گونه آشنایی و خویشاوندی با یکدیگر نداشته اند . بلکه در اثر تعاملات اجتماعی با درگیری و نزاع همراه گردیده ، که در نهایت به قتل یکی از طرفین ختم شده است . لذا پیشنهاد می گردد کنترل اجتماعی و نصب دوربین های مدار بسته در خیابان ها می تواند در کاهش این نوع قتل ها موثر واقع شود .

یافته ها نشان داد که اکثر قاتلین (۴۲/۸ درصد) در بازه زمانی کمتر از یک هفته دستگیر شده اند و تنها (۱۰/۵ درصد) آنان بین یک تا سه سال دستگیری شان زمان بر بوده است . در تبیین این یافته ها می توان بیان نمود که اکثر قاتلین در بازه زمانی کمتر از یک هفته دستگیر می شوند و تاخیر در دستگیری قاتلین باعث ایجاد مشکلات روانی و اجتماعی زیادی برای اجتماع می گردد . همجواری استان سیستان و بلوچستان با کشورهای افغانستان و پاکستان متأسفانه عامل مثبتی برای فرار برخی از قاتلین از کشور می باشد و به همین دلیل باعث تاخیر دستگیری این قاتلین بین یک تا سه سال می گردد.

همچنین نتایج نشان داد که (۳۹/۱ درصد) زندانیان با جرم قتل در زندان زاهدان، (۱۰/۹ درصد) در زندان زابل، (۱۸/۱ درصد) در زندان چابهار، (۱۴/۱ درصد) در زندان سراوان، (۱۳/۴ درصد) در زندان ایرانشهر و (۰/۴ درصد) در کانون اصلاح و تربیت تحمل حبس می نمایند . همچنین (۹۲ درصد) آزمودنیها دارای جرم قتل عمد و (۸ درصد) دارای جرم قتل غیر عمد می باشند. از نظر عنوان اتهام نیز (۵۶/۵ درصد) آزمودنیها با جرم اقدام به قتل بیشترین درصد ، مشارکت در قتل (۳۶/۶ درصد) و معاونت در قتل (۶/۹ درصد) کمترین درصد را دارا می باشند. علاوه بر این نتایج نشان داد که

۵۶/۹ درصد) قتل‌ها به صورت انفرادی و (۴۳/۱ درصد) دیگر بصورت گروهی انجام پذیرفته است. همچنین نتایج نشان داد که ریسک فاکتورهای ذیل در ارتکاب جرم قتل نقش ایفا می‌کنند.

الف) ریسک فاکتورهای مرتبط با خصوصیات فردی

نتایج تحقق نشان داد که (۶۵/۹ درصد) از آزمودنیها در زمان ارتکاب جرم دارای اعتیاد به مواد مخدر و (۳۴/۱ درصد) از آزمودنیها فاقد اعتیاد به مواد، (۸۱/۹ درصد) از آزمودنیها در زمان ارتکاب جرم دارای هوشیاری و (۱۸/۱ درصد) فاقد هوشیاری، (۷۲/۲ درصد) از آزمودنیها در زمان ارتکاب جرم دارای سابقه مصرف داروی اعصاب و روان و (۷۲/۸ درصد) فاقد سابقه مصرف دارو بوده اند. بیشتر آزمودنیها (۸۹/۵ درصد) فاقد سابقه کیفری و (۱۰/۵ درصد) دارای سابقه در کلاتری و مراجع قضایی می‌باشند (۸۸ درصد) از آزمودنیها فاقد سابقه و تنها ۱۲ درصد آزمودنیها دارای سابقه محکومیت در اعضای خانواده به واسطه جرایم خشونت مدار بودند. مصاحبه‌های عمیقی که با پاسخگویان انجام پذیرفت بیانگر روحیه ماجراجویی و هیجان طلبی و لذت خواهی آنی آنان بود و اکثرا فاقد حس مسئولیت پذیری بوده و حتی برخی از آنان مسئولیت گناه خود را نیز نمی‌پذیرفتند. مردان بیشتر از زنان در معرض فرصت‌های ارتکاب به جرم قرار می‌گیرند، مرد بودن، غیرت و غرور آنها را بیشتر در جامعه آسیب پذیر نموده و سطح تحریک اکثر پاسخگویان بالا ارزیابی گردید و اکثر آنها بیان می‌داشتند زود تحریک می‌شوند و حرکات تکانه‌ای انجام می‌دهند که پس از آرامش و تفکر، موجبات پشیمانی آنان را فراهم می‌سازد. اکثر پاسخگویان دوست داشتند جلوی خانواده و در اجتماع محبوب باشند و شهرت داشته باشند. ۷۵/۱ درصد پاسخگویان این تحقیق افرادی بودند که دیپلم نداشته و یا به نوعی ترک تحصیل کرده‌اند، افت تحصیلی و عدم موفقیت تحصیلی از جمله ریسک فاکتورهای مهمی است که آغاز کننده شرایط نامناسبی در زندگی اجتماعی افراد است و معمولا مشکلاتی را به لحاظ ادغام اقتصادی و اجتماعی برای کنشگران به وجود می‌آورد.

ب) ریسک فاکتورهای مرتبط با عوامل خانوادگی

نتایج نشان داد فرزندان که در خانواده‌های معتاد و سابقه دار زندگی می‌کنند، احتمال کشیده شدن به سمت خلاف و جرم بیشتر است زیرا برای رسیدن به اهداف خود امکاناتی در اختیار ندارند. ۷۲/۵ درصد پاسخگویان دارای ارتباط ضعیف تا متوسط با والدین خود بوده‌اند و تنها ۲۷/۵ درصد آنان دارای ارتباط عالی بوده‌اند. در تبیین این یافته می‌توان گفت احتمال ارتکاب جرم در فرزندان که با والدین خود ارتباط ضعیف و معمولی دارند، بیشتر است زیرا کنترل‌های خانوادگی بر آنان اعمال نمی‌گردد و اعمال اشتباه خود را توجیه می‌کنند. همانگونه که در نظریات مطرح گردیده است، کنترل بزهکاری با تعلقات جوانان نسبت به والدینشان، دوستان صمیمی و افراد مهم دیگر پیوند می‌خورد. منظور از تعهد، به سرمایه‌گذاری‌هایی اشاره دارد که فرد در جامعه انجام داده است. هر چه قدر سرمایه‌گذاری‌های مردم در تحصیلات، سوابق شغلی و سایر دارایی‌های خود بیشتر باشد، علت بیشتری دارند که همنوا باشند تا بتوانند از دستاوردهای خود محافظت کنند. بنابراین، به خاطر از دست ندادن سرمایه‌گذاری‌های خود، از قانون پیروی نموده و از بزهکاری و جرم اجتناب می‌کنند. لذا پیشنهاد می‌گردد دولت برنامه ریزی مناسب و استراتژیکی در راستای سرمایه‌گذاری اجتماعی تمامی اقشار جامعه تهیه نماید.

ج) ریسک فاکتورهای مرتبط با عوامل محلی

نتایج نشان داد که گرایش به کجروی در محلاتی که جرم و کجروی جزو خصلت‌های آن محله است، بیشتر از محلاتی است که هر نوع کجروی با نظارت محلی کنترل می‌شود. یافته‌ها با نظریه خرده فرهنگ خشونت همسو است که در خرده فرهنگ خشونت، ضرب و شتم افراد و توسل به پرخاشگری به لحاظ اجتماعی مورد تایید و پذیرفته است و پیامد برخی محرک‌ها محسوب می‌شود و خشونت جزء آشنا و مرگ بار تلاش برای زندگی است. این رویکرد، خرده فرهنگ خشونت را مسبب اصلی نرخ بالای آدم‌کشی در همسایگی‌های فقیرنشین می‌داند. افراد در این همسایگی‌ها و خرده فرهنگ‌ها،

با الگوی خشونت که توسط والدین، همسالان و همسایگان فقیر ارائه میشود، پیوند دارند و در دامنه وسیعی از رفتارهای خشونت بار شرکت می کنند و از آن هویت می گیرند. از همین رو، خشونت شیوه زندگی و شیوه حل مسائل این گونه افراد و نه تنها بهنجار، بلکه لازم تلقی شده و کسی اصلاً در مورد پرخاشگری خود احساس گناه نمی کند. (اکبری و علمی، ۱۳۹۷)

بنابر روایت پاسخگویان، اکثر آنها در مناطقی زندگی می کنند که فقر و کجروی، جرم و اعتیاد خصیصه ثابتی از زندگی اجتماعی است و معمولاً در محله هایی که جرم و کجروی رایج است، نگرش های ضد اجتماعی و رفتارهای خشونت آمیز، جنگ و دعوا و انتقام و تلافی جویی در زندگی روزمره آنان نقش مهمی ایفا می نماید. به نحوی که اکثر افراد بالاخص جوانان را درگیر می سازد. محلات جرم خیز در برگزیده گروه های مختلف اجتماعی است که به لحاظ برخورداری از سرمایه های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ضعیف اند. مسئولیت های شهروندی نادیده و ضعیف است. حس تعلق اجتماعی کم است و محله را قلمرو اجتماعی خود نمی دانند. این گونه محلات قلمرو افراد کجرو محسوب می شود. عدم جذب جوانان در مجموعه های مناسب مانند مدرسه، بسیج و مساجد محلات و عدم بکارگیری آنها در حوزه اشتغال و عدم مدیریت اوقات فراغت جوانان باعث گردیده است بدون کنترل اجتماعی زندگی را سپری نمایند. موقعیت همالانی، آنها را در معرض آسیب قرار می دهد و تفسیر آنان از کجروی را مثبت نشان می دهد و گاه کجروی را بخشی از غرور و افتخار شخصیت شان محسوب می نمایند. پرسه زنی، پارک گردی، عدم وجود مشاوره های محلی، عدم کارایی مدارس در جذب دانش آموزان نیز از دیگر ریسک فاکتورهای محلی می باشد.

د) ریسک فاکتورهای مرتبط با عوامل کلان اجتماعی

فقر اقتصادی و فرهنگی، بیکاری، عدم توزیع عادلانه درآمد، ضعف و ناکارآمدی قوانین اجتماعی، تبعیض های اجتماعی، عدم توانایی دولت ها در تنظیم روابط اجتماعی به عنوان ریسک فاکتورهای اجتماعی شناخته شد. نتایج یافته های متغیر شناسایی ریسک فاکتورها با نتایج تحقیق فسایی صادقی (۱۳۹۳) همسو می باشد. در تبیین این یافته می توان بیان داشت که تقویت پیوستگی افراد با نهادهای اجتماعی آن ها را بیشتر ترغیب به پایبند بودن به قانون می کند، و زمانی که بین فرد و نهادهای اجتماعی پیوستگی و پیوند قوی و محکمی وجود داشته باشد، رفتار غیر قانونی و نامشروع، شبکه مناسبات اجتماعی و تصویر مثبت فرد نزد دیگران را تهدید می کند. بنابراین بستگی -ها یا قیود اجتماعی از طریق افزایش هزینه های پیش بینی شده کجروی، احتمال وقوع آن را کاهش می دهد. لذا پیشنهاد می گردد آموزش های تخصصی در خصوص مسائل اجتماعی و تقویت روابط اجتماعی برای عموم مردم ارائه گردد. زیرا ارائه آموزش رایگان به افراد محروم و آسیب پذیر از طریق برنامه های متناسب برای این اقشار از جوامع، کاهش شکاف بین گروه های فقیر و غنی در جامعه و ایجاد شیب اقتصادی مثبت برای همه باید مورد توجه دولت قرار گیرد و تعهد واقعی مسئولین جهت برنامه ریزی استراتژیک برای خانواده هایی که درگیر مسائل اقتصادی هستند. به عنوان هدف اجتماعی در دراز مدت و به حساب آوردن آن به عنوان جزء مهم توسعه می تواند از علل موفقیت در کاهش آسیب های اجتماعی و بالاخص پدیده مخرب قتل باشد.

نتیجه گیری

بر اساس نتایج این پژوهش، اقدام و ارتکاب قتل به ندرت نتیجه یک علت یا رویداد واحد است، بلکه وابسته به تعامل چندین عامل اجتماعی، محیطی، خانوادگی، شخصیتی و سلامت روان است. شناسایی متغیرهای مختلفی چون ماجراجویی، هیجان طلبی، عدم مهارت های شناختی و تصمیم گیری آنی (در سطح فردی)، روابط ضعیف خانوادگی، اعتیاد، خشونت و سوء سابقه خانواده (در سطح خانوادگی)، پارک گردی و پرسه زنی، همنشینی با دوستان ناباب، محلات جرم خیز با خرده فرهنگ های خاص (در سطح محله ای)، عدم تحصیلات و مهارت فنی، بیکاری، فقر اقتصادی و فرهنگی (در سطح اجتماعی) می توان با ارجاع به جرم شناسی توسعه ای، جهت های ضد اجتماعی که

زیر عمل اجتماعی وجود دارند و توسعه می یابند را شناسایی کرد. اگر چه نتایج تحقیق در بر گیرنده عوامل و عناصری از تئوری های کلاسیک انحراف مانند: فشار، کنترل، یادگیری اجتماعی، انتخاب حسابگرانه، فرصت ها و موقعیت ها است، اما بر توسعه رفتار ضد اجتماعی تاکید می کند. می دانیم که همیشه محرومیت از منابع مادی و جایگاه اجتماعی به عنوان یکی از عوامل موثر در ارتکاب جرایم خشونت آمیز مطرح بوده است به عنوان مثال بر اساس تحقیقات انجام شده اکثر قاتلان از طبقه محروم اجتماعی هستند.

ارتکاب جرم و افزایش آن هزینه های زیادی را برای جامعه به دنبال خواهد داشت که از جمله آن هزینه های اجتماعی جرم است. هزینه های اجتماعی جرم شامل هزینه های مستقیم آن مانند ساخت متن سازی و ایجاد فضای فیزیکی برای نگهداری مجرمان، تجهیز زندان ها به امکانات اولیه، هزینه های تامین امنیت اجتماعی از طریق جذب و آموزش نیروی انتظامی و افزایش تعداد مراکز پلیس می شود و هزینه های غیر مستقیمی مانند هزینه فرصت درآمدهای از دست رفته برای مجرمان را در بر می گیرد. لذا سیاست گذاران با ارائه یک برنامه استراتژیک می توانند آسیب های اجتماعی زیادی را کاهش دهند. رفتارهای ضد اجتماعی و عواملی که در سطوح فردی، خانوادگی، محلی و اجتماعی که در زندگی مجرمان نقش داشته اند شناسایی نمایند و با بازسازی و پاک سازی مناطق حاشیه و جرم خیز شهرها، ساخت باشگاه ها، مساجد و مراکز مشاوره و روان درمانی، آموزش خانواده ها، جذب کودکان در مدارس و آموزش های فنی و حرفه ای، ایجاد اشتغال با راه اندازی کارخانه و گسترش شهرک های صنعتی مسیر زندگی را به سوی کار و تلاش و موفقیت و فاصله گیری از رفتارهای ضد اجتماعی هموار سازند. شناسایی ریسک فاکتورها می تواند در هر استان بر اساس بافت فرهنگی، محیطی و اجتماعی آن استان رویکردی پیش بینی کننده داشته باشد و زندگی افراد زیادی را تحت الشعاع قرار دهد.

یافته های این پژوهش می تواند منبع اطلاعاتی خوبی برای مقامات قضایی، مدیران ستادی و استانی، روش های زندانها و مدیر کل زندانهای استان باشد. علاوه بر این، می تواند به توسعه علم و اهمیت آن در ارتباط با افراد آسیب پذیر و افرادی که اقدام به قتل نموده اند کمک نماید. همچنین این یافته ها می تواند به تدارک برنامه های پیشگیرانه و مداخله در زمینه کاهش کجروی بینجامد و در اختیار معاونت پیشگیری از وقوع جرم استان قرار گیرد تا با برنامه ریزی های لازم بتواند انگیزه های ارتکاب افراد برای قتل هایی که بیشتر بدلیل حمل سلاح، مصرف مواد روانگردان، مسائل ناموسی اخلاقی و قتل های طایفه ای در استان رخ می دهد را کاهش دهند.

یک خطر تهدید کننده برای افراد جامعه این است که اگر کودکان امروز از نیازهای آموزشی، فرهنگی و اقتصادی مناسب و عادلانه برخوردار نباشند. در آتی با نداشتن تحصیلات، عدم مهارت فنی یک نفر به جامعه بیکاران اضافه می شود و چنین فردی با مشکلات روانی، اجتماعی و خانوادگی ممکن است یکی از افراد کجرو باشد که به جامعه آسیب می رساند. لذا پیشنهاد می گردد در صورت ناتوانی مالی و فقر فرهنگی خانواده ها، دولت فرزندان را تحت حمایت خود و یا سایر نهاد های حمایتی خصوصی درآورد تا با یک برنامه ریزی بلند مدت آسیب های اجتماعی که در اثر کجروی ایجاد می گردد را کاهش دهد.

پیشنهادات:

- با توجه به اینکه اکثریت قتل ها ناشی از عوامل اجتماعی در استان سیستان و بلوچستان می باشد لذا پیشنهاد می گردد مسئولین استانی با برنامه ریزی مناسب و دادن آموزش به افراد جامعه بالاخص از طریق رسانه با تولید و پخش برنامه های آموزشی مناسب که ترویج دهنده رفتارهای اجتماعی و خانوادگی مطلوب باشد، زمینه بروز آسیب های اجتماعی در جامعه را کاهش دهند.
- قتل های ناموسی بعد از قتل های اجتماعی در استان دارای رتبه دوم می باشد لذا پیشنهاد می گردد اصلاح الگوی فرهنگی جوامع سنتی با نظارت سازمان ها و دستگاه های مسئول در مقابله با

قتل های ناموسی انجام پذیرد و همچنین مقامات با استفاده از ریش سفیدان طایفه ها و برگزاری کارگاه های آموزشی جهت کاهش قتل های طایفه ای و ناموسی گام بردارند.

• تعداد زیادی از خانواده ها که قتل در آنها رخ داده است گرفتار انحرافات از قبیل (اعتیاد، مصرف مشروب و... بوده اند که پیشنهاد می گردد برای پیشگیری از این انحرافات در حمایت از خانواده ها برنامه ریزی دقیق صورت گیرد.

• با توجه به اینکه اکثر آزمودنی ها وضع اقتصادی خود را بد تعریف می نمودند. لذا پیشنهاد می گردد دولت مردان و سیاست گذاران با فراهم کردن کار برای همه افراد جامعه بالاخص جوانان و دادن بیمه بیکاری به بیکاران، مشکلات اقتصادی خانواده ها را کاهش دهند.

• با توجه به اینکه اکثر قتل ها در خیابان رخ داده است، کنترل و نظارت اجتماعی می تواند در کاهش جرم قتل نقش بسزایی در استان سیستان و بلوچستان ایفا نماید لذا پیشنهاد می گردد نیروهای انتظامی با افزایش نور (مثلا چراغهای خیابانی) نصب دوربین در خیابان ها در مناطق استراتژیک جهت نظارت بر فعالیتهای مجرمانه در حفظ امنیت و آرامش افراد جامعه کوشا بوده و با ارائه هشدار و مانیتورنگ به موقع از وقوع قتل هایی که بر اساس نزاع و تصمیم گیری آنی شکل می گیرد جلوگیری نمایند.

• فرهنگ سازی در بین مردم در خصوص تحقق حقوق تضییع شده آنان توسط قانون، می تواند به کاهش قتل های طایفه ای و انتقام جویی منجر گردد.

• استفاده اکثر قاتلین از سلاح گرم برای ارتکاب قتل به شرایط فرهنگی، اجتماعی و محلی و میزان دسترسی آنان به سلاح بستگی دارد. با توجه به اینکه در استان سیستان و بلوچستان به واسطه هم مرز بودن آن با پاکستان و افغانستان، داری شرایط خاص هستند و قرار داشتن در مسیر اشرار و قاچاقچیان مسلح، دسترسی مردم به سلاح و استفاده از این روش بیشتر از سایر مناطق کشورمان می باشد، پیشنهاد می گردد مجازات فروش و نگهداری اسلحه سرد و گرم افزایش یابد تا سهل الوصول نباشد.

پیشنهادات کاربردی ویژه مدیران استانی

- جذب کودکان در مدارس

- ارتقاء سطح فرهنگ عمومی در خصوص عوامل اجتماعی

- آموزش مهارت های فنی و اساسی زندگی در مدارس و دانشگاه ها

- بازسازی مناطق حاشیه شهر

- افزایش مراکز مشاوره درمانی در محلات جرم خیز

- فعال سازی بسیج محلات

- برگزاری کارگاه ها و کلاسهای آموزشی مهارت های اساسی زندگی

- راه اندازی باشگاه ها و مراکز تفریحی

- فراهم سازی زمینه تقسیم کار نرمال (یعنی همه افراد در شرایط مساوی بتوانند استعدادهای خود را پرورش دهند و شغلی متناسب با آن به دست آورند، ارقام کج رفتاری کاهش خواهد یافت.)

- افزایش تعداد سینما در شهرستان های استان جهت پر نمودن اوقات فراغت مردم استان.

- استفاده بهینه از رسانه در خصوص اصلاح رفتار بزهکارانه و آموزش مهارت های اساسی زندگی. (برای تبدیل مشاهده به رفتار لازم است تا آن رفتار در ذهن ثبت شود، آن گاه عناصر تثبیت شده ذهنی در مرحله بعدی به رفتار مشهود تبدیل می شود و رسانه یکی از بهترین ابزار برای این کار می باشد.)

منابع:

- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). جامعه شناسی انحرافات. تهران: انتشارات سمت.
- اکبری، ابراهیم و علمی، محمود. (۱۳۹۷). بررسی عوامل اجتماعی - اقتصادی مرتبط با قتل در استان آذربایجان شرقی در سال های ۹۳-۱۳۹۰ « فصلنامه مطالعات جامعه شناختی، سال دهم، شماره ۳۸، صص ۱۵۳-۱۳۹.
- باقری، بهاره. (۱۳۹۶). علل ارتکاب به قتل عمدی در شهرستان اصفهان با تاکید بر آمارهای جنایی. پایان نامه کارشناسی ارشد. گروه حقوق. دانشگاه اصفهان.
- باوی، محمود و حشمت بادامی، ۱۳۹۸، بررسی علل و راهکارهای پیشگیری از جرم قتل در شهرستان رامهرمز از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۷، هشتمین کنفرانس بین المللی حقوق و توسعه پایدار جامعه مدنی، شیراز، موسسه آموزشی مدیران خبره نارون، https://www.civilica.com/Paper-LAWSDEP_08_020_LAWSDEP_08.html
- بیابانی، غلامحسین و چولکی، عبدالله. (۱۳۹۸). نقش پلیس در پیشگیری از پیامدهای ناشی از قتل در استان ایلام، مجله علمی و ترویجی کاراگاه، شماره ۴۶، صص ۵۴-۳۸.
- چوبری، علی. (۱۳۹۵). سنخ شناسی و دلایل وقوع قتل عمد به شیوه نظریه زمینه ای. مسائل اجتماعی ایران، سال نهم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷، صص ۱۴۷-۱۶۸
- دلاور، علی؛ کوهزادیان، قاسم. (۱۳۹۸). تحلیل مقایسه ای و اولویت بندی عوامل موثر بر قتل های ناموسی با سایر قتل ها، فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی، سال چهاردهم، شماره سوم، صص ۹۴-۷۵.
- صابر، مهدی. (۱۳۹۳). بررسی عوامل قتلهای ناموسی در سال ۱۳۹۳ (مورد مطالعه: شهرستان ایلام). فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی ایلام.
- صادقی فسایی، سهیلا. (۱۳۹۳). قتل به مثابه کنش متقابل. نشریه مطالعات جامعه شناختی (نامه علوم اجتماعی). دوره ۲۱. شماره ۲.
- صفاری، علی. (۱۳۸۰). مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۳۳-۳۴، بهار تا زمستان ۱۳۸۰، صص ۳۲۲-۲۶۵
- عبدی، عباس. (۱۳۶۷). مسائل اجتماعی قتل در ایران. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- کاظمی سرکانه، سیدسجاد. (۱۳۸۸). مطالعه جرم شناسی قتلهای ناموسی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۷۹). مبانی نظری و تجربی وندالیسم: مروری بر یافته های یک تحقیق. نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۶.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۷۸). تقریرات درس تاریخ حقوق جزا، دوره کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.
- والک لیت، ساندرا. (۱۳۸۶). شناخت جرم شناسی، ترجمه دکتر حمیدرضا ملک محمدی، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- Gold, Martin (۱۹۵۴), «Suicide, Homicide, and the Socialization Aggression», American Journal of Sociology, 61-65: 43. [DOI: 222360/10/1086]
- Sever, Aysan (۲۰۱۴). Culture of Honor, Culture of Change, A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey. psre۲۰.
- Taylor, I., P. Walton, and J. Young. (۱۹۷۳). The New Criminology. New York: Harper & Row.
- yury, Fedotov. (۲۰۱۹). UN Information Service

اثربخشی آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی با تاکید بر تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی شهر شهرکرد

سید فاطمه میرفروغی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی با تاکید بر تاب آوری بر رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی انجام شده است. این پژوهش، طرح تحقیق تجربی از نوع پیش آزمون، پس آزمون با گروه کنترل آزمون پیگیری بوده که در آن (آموزش مبتنی بر کیفیت زندگی) با تأکید بر تاب آوری به عنوان (متغیر مستقل) و (رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندان) به عنوان (متغیر وابسته) در نظر گرفته شد. به گونه ای که آموزش، فقط به گروه آزمایش ارائه شد و سپس، تأثیر آن بر افزایش تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی افراد گروه، از طریق مقایسه گروه آزمایش و گروه کنترل، به کمک روش آماری تحلیل کواریانس یک متغیر مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که اثر آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی معنادار، مثبت و مستقیم است. لذا با ارتقای آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی با تاکید بر تاب آوری و شادکامی زنان زندانی می توان زندگی آنها را بهبود بخشید. کلمات کلیدی: کیفیت زندگی، تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی

مقدمه

امروزه یکی از مشکلات اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی در جوامع انسانی جرم و جنایت است. پدیده جرم یکی از معضلات جامعه بشری است و در هر جامعه ای درصدی از افراد بواسطه ارتکاب جرم، نظم اجتماعی و امنیت جامعه را بر هم میزنند (کولین و برنکلی ۲۰۱۰) در خصوص واژه جرم و جنایت برداشتهای متفاوتی وجودی از نظر اجتماعی جرم به عملی میگویند که وجدان جمعی را جریحه دار کند، به بیان دیگر هر فعل یا ترک فعلی که نظم، صلح و آرامش اجتماعی را مختل سازد و قانون برای آن مجازاتی را تعیین کرده باشد محسوب می شود. (علامه ای و نیازی، ۱۳۹۴: ۶). زندان به عنوان رایجترین شکل مجازات مجرمان و قانون شکنان، قدمتی طولانی دارد، در واقع از هنگامی که بشر زندگی اجتماعی را برگزیده، پدیده جرم و مجرم نیز چون معظلی اجتماعی پدیدار شد. (معروفی، ۱۳۸۹) از این رو، وضع قوانین برای برقراری نظم و انضباط اجتماعی، یکی از بدیهی ترین اصول دوام و قوام هر جامعه ای محسوب شده و تنها زمانی مردم خواهند توانست از امنیت به عنوان یکی از نیازهای اولیه برخوردار گردند، که اعضای جامعه از قوانین موضوعه پیروی نمایند (کوهن، پرلستین، چاپلین و همکاران، ۲۰۰۶) اما آنچه نباید مورد بی توجهی قرار گیرد، پیامدهایی است که بر خرده‌های تنبیهی بر فرد خاطی و اطرافیان که در بسیاری موارد نقشی نیز در ارتکاب جرم نداشته اند، میگذارد. در این میان، آنچه مورد غفلت واقع شده توجه به قربانیان جرائم، به ویژه خانواده های بوده است (مدیکال و و حیدری، ۲۰۰۷) اعضای خانواده‌های زندانیان به حالت محبوس بودن سرپرست خانواده در معرض آسیبهای آشکار و پنهان بسیاری نظیر، تنگناهای معیشتی، تمایل به رفتار بزهکارانه در بین فرزندان، تضعیف کنترل فرزندان، پیامدهای کوتاه مدت مانند احساس خجالت، برچسب اجتماعی، انزوای اجتماعی، ازدست دادن حمایت‌های مالی، تضعیف تعلق خاطر به والدین، تغییر در ترکیب خانواده، کاهش عملکرد تحصیلی، افزایش بزهکاری و افزایش خطر سوء استفاده از کودکان و پیامدهای بلند مدت مانند طیفی از رفتارها مانند زیر سؤال رفتن اقتدار خانواده، نگرش منفی به پلیس، ضوابط و سیستم قضائی و افزایش وابستگی کودک، توقف رشد، ناتوانی در سازگاری

با آسیبها یا موقعیت‌های استرس‌زا در آینده و پیروی از الگوهای رفتاری بزهکارانه قرار می‌گیرند (کوپر و ریاسون و وال، ۲۰۰۷) هنگامی که فردی به هر دلیل ارتکاب اعمال و فعالیت‌های مغایر با مقررات و هنجارهای اجتماعی، از برخی حقوق فردی و اجتماعی خود از جمله آزادی زندگی در خانواده محروم می‌شود به عبارتی به منظور مجازات، زندانی می‌گردد، بیش از خود او اطرافیانش، به ویژه خانواده وی صدمه می‌بینند. (ایرلند و کانر، ۲۰۰۶). تاب‌آوری چگونگی برخورد موفقیت‌آمیز فرد با چالش‌های زندگی در هنگام رویارویی با استرس و یا آسیب است. تاب‌آوری بر جنبه‌های قوی مقابله با آسیبها ساخته شده و توانایی فرد برای کنار آمدن با خطر و مشکلات میباشد (اندرسون، لیلیک و بستاف، ۲۰۰۷). تاب‌آوری به عنوان اطمینان فرد به توانایی‌هایش برای غلبه بر تنش، داشتن توانایی‌های مقابله‌ای، حرمت خود، ثبات عاطفی و ویژگی‌های فردی که حمایت اجتماعی از طرف دیگران را افزایش می‌دهد تعریف شده است (پینکوارت، ۲۰۰۸).

بیان مسئله

دامنه انحرافات اجتماعی بسیار گسترده است و پیشرفته‌ترین آن، عملی است که به لحاظ قانونی خلاف شمرده می‌شود که در حقیقت عامل اصلی آن متهم و محکوم به زندان می‌شود. (عطایی، خورش، آزاده و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۲۶) طیف وسیع جرم و جنایات متأثر از عوامل مختلف ناشی از موقعیت‌ها و شرایط اجتماعی است، شرایطی نظیر گسیختگی‌های خانوادگی، میزان اعتقادات و باورهای مذهبی، پایین بودن سطح تحصیلات و زندگی در محیط‌های منحرف، ازدواج درسین پائین و نداشتن تعلقات اجتماعی و عوامل دیگر از عوامل تأثیرگذار مهم بر ارتکاب جرم و جنایت در بین افراد جامعه محسوب می‌گردد (ملکمیان و شریفیان، ۱۳۸۷: ۵)

جرم‌پدیده‌های دائمی و طبیعی است و در هر زمان و مکان اتفاق می‌افتد. ساده‌ترین تعریف از جرم عبارتست از هر شیوه رفتاری که قانون را نقض کند (گیدنز، ۱۳۹۸) ماکسول فرانسوی می‌گوید: هر واقعه‌ای که به وسیله قانون مدون یا به وسیله سنت اجتماعی، مورد قرار مجازات قرار گیرد جرم محسوب میشود. جرم را تجاوز به حق و وظیفه می‌داند. جامعه‌شناسان و روانشناسان اجتماعی مخالف با آداب و سنن اجتماعی را با جرم تلقی می‌کنند. (ماهنامه، ۱۳۸۷: ۸)

یافته‌های جرم‌شناسی و بزه‌شناختی نشان داده‌اند که برخی افراد به دلیل ویژگی‌های خاص زیست‌شناختی، روانشناختی و اجتماعی، بیشتر از سایرین در معرض بزه‌دیدگی قرار دارند در این میان زنان به دلیل ضعف قوای جسمانی و وضعیت اجتماعی خاص که در آن به سر می‌برند بیشتر در این چارچوب قرار می‌گیرند، پرداختن به موضوع زنان همچنین در دوره‌های اخیر مورد بحث فراوان بوده است (ستوده، ۱۳۹۱: ۲۲) کیفیت زندگی به عنوان یکی از شاخص‌های بهداشتی و با ترکیبی از شناخت‌های هر فرد در جنبه‌های مختلف زندگی و عملکرد در روابط انسانی، کاری و اجتماعی است که برای ادامه بهینه حیات و بهزیستی فرد ضروری می‌نماید بطوری که امروزه کیفیت زندگی را با امید به زندگی مقایسه کرده و اولی را شاخصی برای عرض زندگی و دومی را شاخص طولی آن می‌دانند. آنچه مسلم است اینکه کیفیت زندگی، یک مفهوم چند بعدی است که سلامت جسمانی، روانی، اجتماعی یک شخص را در بر می‌گیرد و از این رو اصطلاح کیفیت زندگی مرتبط با سلامتی تعریف شده است که در ارتباط با مراحل بیماری یا درمان است (الماسی، ۱۳۸۳: ۱۱)

امروزه کیفیت زندگی به عنوان چارچوبی برای ارائه خدمات متناسب با جنبه‌های مختلف زندگی و تخصیص منابع مورد استناد قرار می‌گیرد. اهمیت سنجش کیفیت زندگی به حدی است که برخی بهبود کیفیت زندگی را به عنوان مهمترین هدف مداخلات درمانی نام‌برند (کاسینگ، ۲۰۰۲)

تاب‌آوری پدیده‌ای است که از پاسخ‌های انطباقی طبیعی انسان حاصل می‌شود و علی‌رغم رویارویی فرد با تهدیدهای جدی، وی را در دستیابی به موفقیت و غلبه بر تهدیدها توانمند می‌سازد. تاب‌آوری صرف مقاومت منفعل در برابر آسیب‌ها یا شرایط تهدیدکننده نیست. بلکه فرد تاب‌آور مشارکت‌کننده فعال و سازنده محیط پیرامونی خود است. تاب‌آوری قابلیت فرد در برابر قرار تعادل

زیستی - روانی - معنوی در مقابل شرایط مخاطره آمیز می باشد. (کانر و دابوسیون، ۲۰۰۳) از این رو نمی توان آن را معادل بهبودی دانستن. چون در بهبودی فرد با پیامدهای منفی و مشکلات هیجانی و عاطفی را تجربه می کند (بونانو و هستینگز، ۲۰۰۴)

از جمله عوامل مؤثر بر رضایت از زندگی نقش تاب آوری است. سوزاوسانجا (۲۰۱۰) رضایت از زندگی را به عنوان تفاوت بین آنچه شخص می خواهد و آنچه که هست تصور کرده اند. در حقیقت یک تفاوت بین واقعیت و ایده آل را طرح کرده اند. رضایت از زندگی، نگرش فرد، ارزیابی عمومی نسبت به کلیت زندگی خود و یا برخی از جنبه های زندگی همچون زندگی خانوادگی و تجربه آموزشی است. تجربه شادکامی و رضایت از زندگی هدف برتر زندگی به شمار می رود و احساس غم و ناخوشایندی اغلب مانعی در راه انجام وظایف فرد شمرده می شود. رضایت از زندگی بازتاب توازن میان آرزوهای شخصی و وضعیت فعلی او می باشد به بیان دیگر هر چه شکاف میان سطح آرزوهای فرد و وضعیت عینی وی بیشتر گردد رضایت مندی او کاهش می یابد (زکی، ۱۳۸۶، ص ۵۱)

شادکامی و نشاط به عنوان یکی از مهمترین نیازهای روانی بشر، به دلیل تأثیرات عمده ای که بر شکل گیری شخصیت آدمی در یک کلام مجموعه زندگی انسان دارد، همیشه ذهن انسان را به خود مشغول کرده است. از مهمترین نکاتی که در این زمینه مطرح است، چگونگی حصول شادکامی، تقویت آن و عوامل تأثیر گذار بر دستیابی به این نیاز حیاتی است. شادکامی که هدف مشترک افراد است و همه برای رسیدن به آن تلاش می کنند ارزشیابی افراد از خود و زندگی شان است. این ارزشیابی ها ممکن است جنبه شناختی داشته باشد مانند قضاوت هایی که در مورد خشنودی از زندگی صورت می گیرد و یا جنبه ی عاطفی که شامل خلق و هیجاناتی است که در واکنش به رویدادهای زندگی ظاهر می شود. بنابراین، شادکامی شامل مؤلفه ها خشنودی، رضایت از زندگی، عدم خلق و هیجان های منفی از جمله اضطراب و افسردگی است (مرادی، جعفری و عابدی، ۱۳۸۴: ۶۳).

این پژوهش قصد دارد به بررسی این سوال بپردازد: آیا آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی با تاکید بر تاب آوری بر رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی اثر معناداری دارد؟

فرضیات پژوهش

فرضیه اصلی

آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی با تاکید بر تاب آوری بر رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی اثربخش است.

پیشینه پژوهش

عیسی رزمگه (۱۳۹۰) اثربخشی آموزش مهارت های زندگی بر افزایش امید به زندگی زندانیان: آموزش مهارت های زندگی بر افزایش امید به زندگی زندانیان موثر است. جامعه آماری حاضر در پژوهش عبارت بود از کلیه زندانیان (۸۰ نفر) شهرستان بانه. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات نیمه آزمایشی با گروه گواه و آزمایش و پیش آزمون و پس آزمون مورد استفاده قرار گرفته است.

حسین رادی (۱۳۹۲) اثر بخشی آموزش طرح امید در میزان بهزیستی فاعلی زندانیان: هدف این پژوهش، شناسایی اثر بخشی آموزش طرح امید در میزان بهزیستی فاعلی مددجویان زندانی بود. بدین منظور، از بین مددجویان زندان قم، ۳۲ نفر به صورت سردستی انتخاب و به طور تصادفی در دو گروه آزمایش ۱۶ نفر و شاهد ۱۶ نفر جایگزین شدند. آزمودنیها پیش از پس از مداخله، بامقیاس رضایت از زندگی و مقیاس شادی فاعلی مورد آزمون قرار گرفتند. طرح امید در افزایش سازوهای بهزیستی فاعلی نظیر رضایت از زندگی و شادی فاعلی مددجویان مؤثر است.

ندا عبادی (۱۳۸۹) بررسی اثر بخشی آموزش مثبت نگری در افزایش امید به زندگی بدون همسر شهر اهواز، با تاکید بر قرآن، پژوهش حاضر به بررسی اثر بخشی آموزش مثبت نگری در افزایش امید به زندگی زنان بدون همسر شهر اهواز پرداخته است. نمونه آماری پژوهش ۵۰ نفر بود که به روش تصادفی خوشه ای و تصادفی ساده انتخاب شده و به دو گروه آزمایش و شاهد تقسیم گردید.

یافته‌های پژوهش نشان دهد که کاربرد مثبت نگر با تأکید بر آیات قرآن بر افزایش امید به زندگی زنان بدون همسر شهر اهواز مؤثر بوده است.

بدرالسادات دانشمند (۱۳۹۳) بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر امید به زندگی و عزت نفس زندانیان درجه آموزش مهارت‌های زندگی بر عزت نفس آنها تأثیر داشته اما به منظور تأثیر بر امید به زندگی آنان به تأمل بیشتر در ساختار روانشناسی افراد مجرم و زندانی است و احتمالاً به دریافت مشاوره و روان درمانی هم‌اگر با آموزش مهارت‌های زندگی دارند.

ابراهیمی قوام (۱۳۹۵) بررسی طرح واژه‌های ناسازگار اولیه با کیفیت زندگی زندانیان (مددجویان) زن شهر تهران، طرح واژه‌های ناسازگار اولیه، الگوهای هیجانی و باورهای عمیقی که احساس فرد را درباره خود شکل می‌دهند، به عنوان یک عامل روانی در بررسی کیفیت زندگی مددجویان زن بررسی قرار گرفته است. هدف از این پژوهش، بررسی رابطه طرح واژه‌های ناسازگار اولیه با کیفیت زندگی مددجویان زن شهر تهران است. این طرح واژه‌های حوزه دگر جهت مندی و گوش بزنگی و بازداری بیش از حد با بعد جسمانی کیفیت زندگی رابطه‌ی معنادار آماری مشاهده نشد. نتیجه گیری: با گسترش سطح طرح واژه‌های ناسازگار میان مددجویان زن کیفیت زندگی آنها به ویژه بعد روانی کاهش می‌یابد. لذا با تمرکز بر روی طرح واژه‌ها و تلاش برای بهبود آنها و گسترش احساس مثبت فرد نسبت به خود و محیط، می‌توان کیفیت زندگی آنها را بهبود بخشید.

غلامی (۱۳۹۳) با عنوان رابطه کیفیت زندگی با سلامت عمومی زندانیان دارای سوء سابقه مصرف مواد مخدر انجام شده است، نشان داد بین این دو متغیر رابطه معنادار وجود دارد، به گونه‌ای که حیطة جسمانی کیفیت زندگی با علائم جسمانی و عملکرد اجتماعی و علائم اضطرابی و علائم افسردگی با سلامت روان همبستگی معکوس دار حیطة روانشناختی کیفیت زندگی با علائم جسمانی و علائم اضطرابی و عملکرد اجتماعی سلامت روان همبستگی معکوس معنادار و حیطة روابط اجتماعی کیفیت زندگی با علائم اضطرابی و عملکرد اجتماعی سلامت روان همبستگی معکوس معنادار دارد. لذا با ارتقای کیفیت زندگی زندانیان سلامت عمومی آنها نیز ارتقاء می‌یابد و از رفتارهای پر خطر آنها جلوگیری می‌شود.

(ادینگتون و همکاران، ۲۰۰۴) شادکامی از عوامل چندی از قبیل رضایت کمی از زندگی، رضایت از مقوله‌های خاص زندگی، وجود عواطف مثبت فراوان (خلق و عواطف خوشایند) و فقدان مبنی عواطف منفی (خلق و عواطف ناخوشایند) تشکیل می‌گردد. این مؤلفه‌ها را می‌توان به اجزای کوچکتر تقسیم کرد. عواطف مثبت را می‌توان تحت مفاهیمی مانند: خوشی، وجد، رضایت، غرور، محبت، شادی و شور تقسیم بندی کرد.

روش پژوهش

طرح تحقیق تجربی از نوع پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه کنترل و آزمون پیگیری بوده که در آن، (آزمون مبتنی بر کیفیت زندگی) با تأکید بر تاب‌آوری به عنوان (متغیر مستقل) و (رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندان) به عنوان (متغیر وابسته) در نظر گرفته شد. به گونه‌ای که آموزش، فقط به گروه آزمایش ارائه شد و سپس، تأثیر آن بر افزایش تاب‌آوری و شادکامی افراد گروه، از طریق مقایسه گروه آزمایش و گروه کنترل، به کمک روش آماری تحلیل کواریانس یک متغیر مورد بررسی قرار گرفت.

جامعه آماری پژوهش کلیه زنان زندانی در زندان شهرستان شهرکرد می‌باشد. از میان همه مراکز تحت نظارت سازمان‌های مزبور، یک مرکز به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد. سپس از میان کسانی که نمره آنها یک انحراف معیار پایین‌تر از میانگین کل نمرات بود، تعداد پنجاه نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب، و از طریق هم‌تاسازی نمرات به دو گروه مساوی تقسیم شدند. سپس، یکی از دو گروه به قید قرعه، به عنوان گروه آزمایش و دیگری گروه کنترل در نظر گرفته شد. شیوه گردآوری داده‌های مربوط به افراد نمونه از نوع میدانی بود که به منظور جمع‌آوری آنها از

پرسش نامه مقیاس تاب آوری کانر - دیویدسون CD-RISC (کاملاً درست، تا حدودی درست، نظری ندارم، تا حدودی غلط، کاملاً غلط ۲۵ سئوالی) و پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی ۲۶ سئوالی (با پاسخ‌های هرگز، بندرت، نسبتاً، اکثراً، همیشه با نمرات ۱ تا ۵ استفاده شد).

متغیر های وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
تاب آوری	۷۷۷/۶	۱	۷۷۷/۶	۲۲/۶۵	۰/۰۰۰۱	۰/۲۸۱
رضایت از زندگی	۸۵۱/۲	۱	۸۵۱/۲	۴۶/۵۴	۰/۰۰۰۱	۰/۴۴۵
شادکامی	۲۹۹/۲	۱	۲۹۹/۲	۳۹/۱۵	۰/۰۰۰۱	۰/۴۰۳

جدول ۱. نتایج حاصل از تحلیل کواریانس چند متغیری بر روی میانگین نمرات پس آزمون تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی گروه های آزمایش و کنترل

همان طور که در جدول (۴-۱۲) ملاحظه می‌گردد، تحلیل کواریانس چند متغیری برای متغیرهای وابسته پژوهش شامل معنا دار بوده است ($P < 0.01$). بنابراین فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر اینکه «آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر تاب آوری، رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی شهر شهرکرد اثربخش است» مورد تایید قرار گرفته است. در مجموع می‌توان گفت آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بیشترین تاثیر را روی تغییر میانگین نمره رضایت از زندگی با 0.445 و بعد از آن روی شادکامی با 0.403 و در نهایت نیز بر تاب آوری با 0.281 اعمال کرده است.

منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
گروه	۵۱۷/۷	۱	۵۱۷/۷	۶۲/۴	۰/۰۰۰۱	۰/۵۲۳	۱
خطا	۴۷۲/۴	۵۷	۸/۲۸۹				

جدول ۲. نتایج حاصل از تحلیل کواریانس یک متغیری بر میانگین نمرات پس آزمون تاب آوری گروه های آزمایش و کنترل

همان طور که در جدول (۲) ملاحظه می‌گردد، تحلیل کواریانس یک متغیری برای متغیر وابسته پژوهش یعنی تاب آوری معنا دار بوده است ($P < 0.01$). بنابراین فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه «آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر تاب آوری زنان زندانی شهر شهرکرد اثربخش است» مورد تایید قرار گرفته است. در مجموع می‌توان گفت آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی $52/3$ درصد واریانس تاب آوری را تبیین می‌کند. آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر رضایت از زندگی زنان زندانی شهر شهرکرد اثربخش است.

اثر	متغیر وابسته	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	F	سطح معنی داری
گروه	رضایت از زندگی	۱	۵۸	۰/۵۸۱	۰/۴۴۹

جدول ۳. نتایج آزمون همگنی واریانس لوین متغیر رضایت از زندگی در گروه های آزمایش و کنترل همان طور که در جدول (۳) ملاحظه می‌گردد، آزمون لوین برای متغیر رضایت از زندگی ($F=0.581$ و $P=0.449$) به دست آمده است. با توجه به اینکه مقادیر P به دست آمده برای متغیر رضایت از زندگی، بزرگتر از 0.05 است، بنابراین واریانس دو گروه آزمایش و کنترل در متغیر پژوهش تفاوت

معناداری را نشان نداده اند و فرض همگنی واریانس ها تأیید می شود.

منبع	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
گروه	۸۵۱/۲	۱	۸۵۱/۲	۴۶/۵۴	۰/۰۰۰۱	۰/۴۴۵	۱
خطا	۱۰۶۰/۶	۵۸	۱۸/۲۸				

جدول ۴. نتایج حاصل از تحلیل کواریانس یک متغیری بر میانگین نمرات پس آزمون شادکامی گروه های آزمایش و کنترل همان طور که در جدول (۴) ملاحظه می گردد، تحلیل کواریانس یک متغیری برای متغیر وابسته پژوهش یعنی شادکامی معنا دار بوده است ($P < 0.01$). بنابراین فرضیه سوم پژوهش مبنی بر اینکه «آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر شادکامی زنان زندانی شهر شهرکرد اثربخش است» مورد تأیید قرار گرفته است. در مجموع می توان گفت آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی ۴۴/۵ درصد واریانس شادکامی را تبیین می کند. آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر شادکامی زنان زندانی شهر شهرکرد اثربخش است.

اثر	متغیر وابسته	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	F	سطح معنی داری
گروه	شادکامی	۱	۵۸	۰/۰۰۴	۰/۹۵۰

همان طور که در جدول (۴) ملاحظه می گردد، آزمون لوین برای متغیر شادکامی ($F = 0.004$ و $P = 0.950$) به دست آمده است. با توجه به اینکه مقادیر P به دست آمده برای متغیر شادکامی، بزرگتر از ۰/۰۵ است، بنابراین واریانس دو گروه آزمایش و کنترل در متغیر پژوهش تفاوت معناداری را نشان نداده اند و فرض همگنی واریانس ها تأیید می شود.

نتیجه گیری

زندانی شدن مجرمین برسبک و کیفیت زندگی خانواده های آنها تأثیری گذارد. با زندانی شدن مردان، خانواده دچار مشکل می شود. با توجه به نقش پدر خانواده در تأمین هزینه های زندگی و با در نظر گرفتن این موضوع که خدمات حمایتی نهادهای دولتی و سازمان های تأمین اجتماعی به گروه های محروم جامعه در ایران اندک بوده و تاکنون نتوانسته است همه ی اقسار آسیب دیده را تحت پوشش قابل قبول قرار دهد، بنابراین زندانی شدن سرپرست خانواده ها و مشکلات ناشی از آن به تضعیف کارکردها و وظایف و نقش های مختلف خانواده منتهی شده و تاب آوری افراد را کاهش می دهد.

فرضیه تحقیق در این پژوهش عبارت است از: آموزش بهبود کیفیت زندگی با تأکید بر تاب آوری بر رضایت از زندگی و شادکامی زنان زندانی اثر بخش است؛ که نتایج به دست آمده از جدول ۲ نشان می دهد که بین نمرات پس آزمون در گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنادار وجود دارد. به این ترتیب فرضیه ی تحقیق در سطح معناداری ۰/۰۵ = تأیید و نظر به اینکه جامعه پژوهش زنان زندانی که آموزش کیفیت زندگی با تأکید بر تاب آوری و شادکامی دیدن به آنها کمک می کند تا از طریق به کار بردن مهارت ها و توانایی خود و پذیرش شرایط موفقیت کسب نمایند. بر این اساس چشم انداز خوش بینانه تری از آینده خود داشته باشند. دیدن آینده ای روشن میتواند قدرت تصمیم گیری درست در مسیر زندگی را برای آنها ایجاد نموده اند و از انجام کارهای خطا پرهیز نمایند. با آموزشهای اینکه چگونه شیوه زندگی خود را تغییر دهند و کسب و کارهای مثبت را انتخاب و با افراد مثبت ارتباط و معاشرت برقرار نمایند و پذیرش خود و زندگی منجر به رشد و پیشرفت در آنها خواهد شد و

در آنها ایجاد شادکامی می کند و امید به زندگی و تقویت می کند. توجه به نقاط قوت و تجارب خوب و شیرین گذشته، احتمال بروز برداشت‌های شخصی مثبت تر را از خویش افزایش می دهد. همین امر موجب میشود که افراد قادر به پذیرش مسئولیت بیشتر در قبال اعتبار و ارزش خود شوند و به درک کامل و بهتری از خویشتن نایل آیند. سطح خویش بینی عمیقاً می تواند اتفاقی را که می خواهد رخ نماید. تغییر دهد.

به طوری که تاثیر آموزش مبتنی بر کیفیت زندگی برای رضایت از زندگی (P=0/950 و F=0/004) و تاب آوری (P=0/472 و F=0/525)، شادکامی (P=0/449 و F=0/558) به دست آمد که با توجه به اینکه مقادیر P به دست آمده برای هر سه متغیر، بزرگتر از 0/05 است، بنابراین واریانس دو گروه آزمایش و کنترل در متغیرهای پژوهش تفاوت معناداری را نشان نداده اند و فرض همگنی واریانس ها تأیید می شود. بنابراین فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر اینکه «آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر تاب آوری، و شادکامی زنان زندانی شهر شهرکرد اثربخش است.» مورد تأیید قرار گرفته است. در مجموع می توان گفت ارائه آموزش مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی بر میانگین نمرات متغیر تاب آوری و شادکامی تاثیر داشته است که بیشترین این تاثیرات با 0/449 بر روی شادکامی و کمترین آن با 0/950 بر روی رضایت زندگی بوده است. در حالیکه تاب آوری 0/472 بین این دو قرار داشته اند.

منابع

- ستوده، هدایت الله. (۱۳۹۱). آسیب شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات آوای نور.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۸). جامعه شناسی (ترجمه منوچهر صبوری). تهران: نشر نی. دانشمند، بدالسادات. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر آموزش مهارت های زندگی بر امید به زندگی و عزت نفس زندانیان زندان داراب. محل انتشار: اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- رضایی، پرویز، دل آور، منصوره و حمیدی مدنی، نرجس. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین تغییر عناصر اقلیمی و میزان جم و جنایت مطالعه مورد، شهرستان های رشت و بندر انزلی. فصلنامه جغرافیای طبیعی، ۴(۵)، ۵۵-۶۲.
- رزمگه، عیسی. (۱۳۹۰). مقدمه در مجموعه مقالات نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم، رویکرد چند نهادی به پیشگیری از جرم، نیروی انتظامی. محل انتشار: نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم، رویکرد چند نهادی به پیشگیری از جرم، نیروی انتظامی.
- رادی، حسین. (۱۳۹۲). جرایم زنان: مجازات، زندان، اصلاح و بازپروری. مجله اصلاح و تربیت، ۴۸(۳)، ۵۶-۵۴.
- غفاری، غلامرضا، کریمی، علیرضا و نوذری، حمزه. (۱۳۹۱). روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱(۳)، ۱۳۴-۱۰۷.
- ابراهیمی قوام، صغری. (۱۳۹۵). بررسی رابطه طرح واره های ناسازگار اولیه با کیفیت زندگی زندانیان (مددجویان) زن شهر تهران. پژوهش های انتظامی، اجتماعی زنان و خانواده، ۴(۱۷۴)، ۱۹۹-۱۷۹.
- عطایی، بهروز، خوروش، فریبرز، آزاده، سارا، نخودیان، زری، کسائیان، نازیلا و بابک، آناهیتا. (۱۳۹۰). شیوع رفتارهای پرخطر در زنان زندانی استان اصفهان. مجله دانشکده پزشکی اصفهان، ۲۹(۱۵۰)، ۱۰۷۷-۱۰۷۰.
- علامه ای فر، عبدالله و نیازی، علی. (۱۳۹۴). رویکرد دینی به جرم و پیشگیری از آن در استان کهگیلویه و بویراحمد. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی کهگیلویه و بویر احمد، ۲(۲۰)، ۵۱-۲۳.
- ملکیمان، لینا و شریفیان، سعد. (۱۳۸۷). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر جرم در زنان زندانی. فصلنامه پژوهش اجتماعی. ۲(۵)، ۱۶۹-۱۴۳.
- ماهنامه اصلاح و تربیت، سازمان زندان ها. (مرداد، ۱۳۸۷). انتشارات مرکز توسعه خدمات آموزش و پرورش بنگاه تعاون و صنایع زندانیان [ایران، تهران]، ۶(۲۱).

شناخت تأثیر موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری (از دیدگاه قضات، وکلاء، مسئولین زندان و اعضای بسیج حقوقدانان شهرستان بیرجند) نویسندگان: ۱- علیرضا عزیزی (نویسنده مسئول) ۲- موسی شهودی

چکیده

حبس هر چند در سده اخیر مهم ترین و پرکاربردترین مجازات در زرادخانه کیفری تمام کشورها بوده و هست این تحقیق با روش کمی-کیفی و استفاده از آمار توصیفی و استنباطی و بهره مندی از آزمونهای تحلیل همبستگی، رگرسیون چند متغیری و تحلیل واریانس نسبت به داده های آماری حاصل از توزیع پرسشنامه محقق ساخته در جامعه آماری ۸۰ نفری شامل قضات، وکلای دادگستری، مسئولین زندان و اعضای کانون بسیج حقوقدانان در حوزه قضایی بیرجند به تجزیه و تحلیل نظرات جامعه آماری پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد موانع قانونی شامل تعدد مراجع قانون گذاری، تورم قوانین کیفری، محدودیت قانونی در تخفیف مجازات و محدودیت های قانونی در استفاده از جایگزینهای حبس از نظر جامعه آماری در کاهش نیافتن جمعیت کیفری تأثیرگذار می باشند. بنابراین حذف موازی کاری در امر تقنین، پالایش عناوین مجرمانه، استفاده حداقلی مقرر از حبس، حذف ممنوعیت قانونی تبدیل حبس در مقام تخفیف، افزایش اختیارات قانونی قضات در اعمال جایگزین ها مهم ترین راهکارهای قانونی در کاهش حبس می باشد.

کلیدواژه: مجازات، حبس، جمعیت کیفری، موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری

مقدمه

فلسفه بنیانی سازمان زندان ها اصلاح و تربیت افراد بزهکار و تلاش برای بازگشت شرافتمندانه ای آنان به آغوش جامعه می باشد (زینالی، ۱۳۸۴، ۶۶).

بررسی های انجام شده در داخل و خارج نشان دهنده آن است که زندان هر چند با هدف اصلاح و تربیت مجرمین در سیاهه مجازاتهای کیفری وارد گشت اما نه تنها به این هدف واصل نشد بلکه بر نرخ تکرار جرم نیز افزود.

این مقاله با هدف شناسایی تأثیرگذاری موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری از دیدگاه جامعه هدف به این سوال پاسخ خواهد داد:

از دیدگاه جامعه آماری شامل قضات، وکلاء، مسئولین زندان و اعضای بسیج حقوقدانان شهرستان بیرجند، میزان تأثیر موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری چگونه ارزیابی می شود؟

مبانی نظری تحقیق

۱-۲: معایب حبس

مقاله حاضر بر این ایده استوار است که توسل به مجازات حبس به دلیل معایبی که دارد بایستی تا حد امکان کاهش یابد، لذا ابتدا این سوال قابل طرح است که مگر چه ایراداتی به اجرای مجازات حبس در زندان وجود دارد که ضرورت کاهش توسل به آن را توجیه می نماید؟

دلایل این شکست و ایرادات زندان بدین شرح است:

۱-۲: ناکارآمدی زندان در پیشگیری از تکرار بزه

فلاسفه کیفری، یکی از اهداف عمده توسل به کیفر بخصوص حبس را نقش بازدارنده آن و در نتیجه پیشگیری از وقوع یا تکرار بزه ذکر می کنند.

آمار رسمی زندان ها و اقدامات تامینی کشور بیان کننده آن است که از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۷۵ جمعیت کیفری زندان ها کشور ۳۰ برابر شده است در حالیکه در همین زمان، کشور افزایش جمعیت ۲ برابری را نشان می دهد (میلکی، ۱۳۸۵، ۵۸).

۲-۱-۲: انتقال سابقه و تجربیات مجرمانه

چه بسا مجرمانی که به علت ارتکاب جرایم سبک و ساده به زندان محکوم شده اند و در زندان بر اثر معاشرت با بزهکاران حرفه ای به یک مجرم خطرناک تبدیل شده اند (گودرزی و جوانفر، ۱۳۸۱، ۱۱۳).

۳-۱-۲: تأثیر سوء بر شخصیت زندانی

احساس حقارت، احساس دل‌تنگی، اضطراب و نگرانی، عذاب روحی، بهت زدگی، افسردگی، بی‌خیالی عمدتاً در افراد سابقه دار از اثرات سوء زندان است. (عبدی، ۱۳۷۱، ۱۸۲).

۴-۱-۲: انحرافات اخلاقی و جنسی در زندان

زندان به دلیل ویژگی‌ها و محدودیت‌هایی که دارد، مانع از آن می‌شود که غریزه نهادی مزبور به طور طبیعی و مشروع اشباع گردد و در نتیجه موجبات بروز انحرافات جنسی در میان زندانیان را فراهم می‌آورد (گودرزی و جوانفر، ۱۳۸۱، ۱۱۹).

۵-۱-۲: خشونت در زندان

وجود خشونت‌ها باعث می‌شود تا حبس فقط مجازات سلب آزادی نباشد بلکه به معنای واقعی مجازات بدنی و روانی نیز محسوب (عبدی، ۱۳۷۱، ۴۶۳).

۶-۱-۲: طرد اجتماعی و بیکاری

زندانی پس از آزادی از زندان غالباً پس انداز ندارد و روانه شدن یک فرد به زندان عمدتاً باعث کاهش اعتماد و بی‌اعتنایی اعضای خانواده محکوم، دوستان، اقوام و... نسبت به وی می‌شود. (عبدی، ۱۳۷۱، ۱۲۰).

۷-۱-۲: مغایرت حبس با اصل شخصی بودن مجازات‌ها

یکی از اصول حاکم بر مجازات اصل شخصی بودن است. زندان علاوه بر محکوم، بر همسر، خانواده و نزدیکان او تأثیرات سوئی دارد (آشوری، ۱۳۸۲، ۴۰).

۸-۱-۲: مسائل بهداشتی زندان

با توجه به تراکم بالای جمعیتی زندان و از طرفی فقدان یا کمبود وسایل بهداشتی و عدم تقید بسیاری از زندانیان به مسائل بهداشت شخصی و بهداشت محیط، باعث می‌شود که بیماری‌های واگیردار در میان ایشان افزایش یابد.

از دیگر پیامدهای منفی بهداشتی زندان تأثیر سوء بر بهداشت روان زندانیان است که منجر به مشکلات مختلف روانی و عصبی برای برخی از ایشان شده است.

۹-۱-۲: هزینه‌های اقتصادی زندان

هزینه اقتصادی زندان را می‌توان شامل موارد زیر دانست: اتلاف منابع انسانی و آسیب‌پذیری جمعیت فعال، هزینه‌های نگهداری و پشتیبانی، هزینه‌های ساخت زندان فقر مالی خانواده زندانی و کاهش درآمد ایشان و افزایش میزان بیکاری و هزینه‌های تردد جمعیت ملاقات‌کننده با زندانیان یا خدمت‌رسانی به ایشان. (محسنی، ۱۳۸۷، ۷).

۱۰-۱-۲: نداشتن حس مسئولیت در زندانی

با توجه به اینکه در مدت تحمل حبس، زندانی هیچ فعالیت مفیدی انجام نداده و در عوض مکان، غذا، پوشاک و امکانات رایگان در اختیارش قرار می‌گیرد، وی به تن پروری و از بین رفتن حس مسئولیت‌پذیری دچار می‌گردد.

۲-۲: موانع قانونی کاهش مجازات حبس

به چند مورد از مهمترین این موارد اشاره می‌شود.

۱-۲-۲: حبس محور بودن قوانین: حقوق کیفری ایران حدود ۲۰۰۰ عنوان مجرمانه دارد که برای تقریباً ۶۰۰ مورد از آنها مجازات حبس در نظر گرفته شده است.

به نظر می‌رسد مجازات حبس در سیاست جنایی تقنینی، بیشتر ابزاری برای اداره جامعه شده است

تا رسیدن به هدف اصلاح مجرم و بازپروری او! (گودرزی و جوانفر، ۱۳۸۱، ۱۳۹)

۲-۲: تعداد مراجع قانونگذاری هم عرض: یکی از مشکلاتی که سیاست جنایی تقنینی ایران از آن رنج می برد تعدد مراجع قانونگذاری است.

۲-۳: عدم توجه مقنن به امکانات قوه قضاییه و ظرفیت اسمی زندان ها:
-۳ روش تحقیق

۱-۳: جامعه آماری:

جامعه ی آماری این تحقیق شامل چهار گروه می باشند که در جدول (۱-۳) بیان شده است:

ردیف	آزمودنی ها	فراوانی	درصد
۱	قضات	۵۰	۸۳
۲	وکلا	۱۰۰	۱۶۶
۳	مسئولین زندان	۳۰	۵
۴	اعضای کانون بسیج حقوقدانان	۴۲۰	۷۰
	جمع	۶۰۰	۱۰۰

جدول ۱-۳: توزیع فراوانی جامعه آماری

۲-۳: حجم نمونه

با توجه به ماهیت تحقیق، روش نمونه گیری به صورت هدفمند انجام می شود

ردیف	آزمودنی ها	فراوانی	درصد
۱	قضات	۲۰	۲۵
۲	وکلا	۲۰	۲۵
۳	مسئولین زندان	۲۰	۲۵
۴	اعضای کانون بسیج حقوقدانان	۲۰	۲۵
	جمع	۸۰	۱۰۰

جدول ۲-۳: توزیع فراوانی نمونه آماری

۳-۳: ابزار اندازه گیری و شاخص سازی پرسشنامه

در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع و روش تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش همسانی درونی (ضریب آلفای کرونباخ) تعیین گردید. دامنه ضریب آلفای کرونباخ در کل مقیاسها ۷۷ درصد می باشد. جهت ارزیابی سوالات پژوهش از مقیاس پنج درجه لیکرت استفاده شده است.

نمره	۵	۴	۳	۲	۱
طیف	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم

جدول شماره ۳-۳: شاخص سازی پرسشنامه

۴-تحلیل داده ها

در این قسمت به بررسی و تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق از طریق پرسشنامه پرداخته شده است. در ابتدا آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف معیار مورد توجه قرار گرفت. سپس با استفاده از آمار استنباطی شامل همبستگی پیرسون و رگرسیون همزمان به تحلیل پرسشنامه پرداخته شد.

۱-۴: آمار توصیفی

تعداد	کل آماری	کل جامعه بسیج	مسئولین زندان دادگستری	وکلائی	قضات
80	21.3000	22.8000	20	20	20
میانگین	21.3000	22.8000	21.3500	21.0500	20.0000
انحراف معیار	3.66095	2.44088	4.02982	3.79022	3.86618
واریانس	13.403	5.958	16.239	14.366	14.947
مجموع	1704.00	456.00	427.00	421.00	400.00

جدول شماره ۴-۱: شاخص توصیفی موانع قانونی از دیدگاه جامعه آماری
 با توجه به جدول فوق میانگین موانع قانونی از دید کل جامعه آماری (۳/۶۶۰۹۵ ± ۲۱/۳۰۰۰) و بالاترین میانگین نظرات در موانع قانونی مربوط به اعضای بسیج حقوقدانان با (۲۲/۸۰۰۰ ± ۲/۴۴۰۸۸) و کمترین مربوط به قضات با (۲۰/۸۶۶۱۸ ± ۳/۸۶۶۱۸) می باشد
 ۴-۲: آمار استنباطی

جدول شماره ۴-۲: نتایج همبستگی موانع قانونی از دیدگاه جامعه آماری

کل جامعه	بسیج حقوقدانان	مسئولین زندان	وکلائی	دادگستری	قضات
همبستگی پیرسون	همبستگی پیرسون	همبستگی پیرسون	همبستگی پیرسون	همبستگی پیرسون	همبستگی پیرسون
سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری	سطح معناداری
تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد
۰.۳۰۰	۰.۱۰۶	۰.۳۸۰*	۰.۱۱۵	۰.۳۱۰	۰.۱۱۶
۸۰	۱	۸۰	۸۰	۸۰	۸۰
۰.۳۴۹	۰.۰۰۱	۰.۰۳۲	۰.۰۹۸	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۲۰	۸۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۱	۰.۴۷۹*	۰.۳۸۰*	۰.۳۱۰	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۱	۰.۰۳۲	۰.۰۳۲	۰.۰۹۸	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۱	۰.۳۸۰*	۰.۳۸۰*	۰.۳۱۰	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۱	۰.۰۳۲	۰.۰۳۲	۰.۰۹۸	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۱	۰.۳۸۰*	۰.۳۸۰*	۰.۳۱۰	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۱	۰.۰۳۲	۰.۰۳۲	۰.۰۹۸	۰.۳۰۷	۰.۱۱۶
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰

*** سطح معناداری همبستگی ۰.۰۱

جدول شماره ۴-۲: نتایج همبستگی موانع قانونی از دیدگاه جامعه آماری
 با توجه به جدول فوق بالاترین میزان همبستگی معنادار موانع قانونی در سطح ۰/۰۵ درصد بین مسئولین زندان و اعضای بسیج حقوقدانان (۰/۴۷۹) و پایین ترین میزان همبستگی در سطح ۰/۰۱ درصد بین مسئولین زندان با نظر کل جامعه آماری (۰/۳۸۰) برقرار است.

Sig.	F	Mean Square	Df	Sum of Squares	بین گروهی	بسیج حقوقدانان
.000	1.335	16.171	7	113.200	بین گروهی	بین گروهی
		12.105	12	145.269	درون گروهی	درون گروهی
			19	258.469	کل	کل
.110	2.198	24.762	7	173.333	بین گروهی	مسئولین زندان
		11.268	12	135.217	درون گروهی	درون گروهی
			19	308.550	کل	کل
.856	.445	8.033	7	56.233	بین گروهی	وکلائی دادگستری
		18.060	12	216.717	درون گروهی	درون گروهی
			19	272.950	کل	کل
.664	.713	11.912	7	83.383	بین گروهی	قضات
		16.718	12	200.617	درون گروهی	درون گروهی
			19	284.000	کل	کل

با توجه به جدول در دیدگاه اعضای بسیج حقوقدانان نسبت به موانع قانونی Fob(۷,۱۲)=۱/۳۳۵ در $P > 0.001$ تفاوت معنادار مشاهده می شود.
 در دیدگاه اعضای مسئولین زندان نسبت به موانع قانونی Fob(۷,۱۲)=۲/۱۹۸ در $P > 0.110$ تفاوت معنادار مشاهده می شود.
 در دیدگاه قضات نسبت به موانع قانونی Fob(۷,۱۲)=۰/۷۱۳ در $P > 0.766$ تفاوت معنادار مشاهده می شود.

Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
3.82875	0.183	0.281	0.498	1

Sig.	F	Mean Square	Df	Sum of Squares	Model
0.688	1.335	16.171	4	64.68	Regression
		12.105	15	181.586	Residual
			19	264.271	Total

جدول ۴-۴: رگرسیون چند متغیری اعضای بسیج حقوقدانان با استفاده از روش همزمان (متغیر وابسته: موانع قانونی) با توجه به جدول فوق { Fob(۴,۱۵)=۱/۳۳۵, $P > 0.688$ و مجذور آر تنظیم شده ۰/۲۸۱ } مدل معنادار می باشد (مقدار مجذور آر تنظیم شده نشان می دهد که مدل مورد استفاده ۲۸/۱ درصد را بخود اختصاص داده و مدل متوسطی است) به عبارت دیگر دیدگاههای اعضای بسیج حقوقدانان در قبال شناخت موانع قانونی کاهش مجازات حبس تا ۲۸/۱ درصد قابلیت پیش بینی دارد.

Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
1.97198	.347	.485	.696a	1

Sig.	F	Mean Square	Df	Sum of Squares	Model
.032b	3.528	13.717	4	54.870	Regression
		3.889	15	58.330	Residual
			19	113.200	Total

جدول ۴-۵: رگرسیون چند متغیری مسئولین زندان با استفاده از روش همزمان (متغیر وابسته: موانع قانونی) با توجه به جدول فوق { Fob(۴,۱۵)=۳/۵۲۸, $P > 0.32$ و مجذور آر تنظیم شده ۰/۴۸۵ } مدل معنادار می باشد (مقدار مجذور آر تنظیم شده نشان می دهد که مدل مورد استفاده ۴۸/۵ درصد را بخود اختصاص داده و مدل خوبی است) به عبارت دیگر دیدگاههای مسئولین زندان در قبال شناخت موانع قانونی کاهش مجازات حبس تا ۴۸/۵ درصد قابلیت پیش بینی دارد.

Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	Model
1.97198	.347	.485	.696a	1

Sig.	F	Mean Square	Df	Sum of Squares	Model
.032b	3.528	13.717	4	54.870	Regression
		3.889	15	58.330	Residual
			19	113.200	Total

جدول ۴-۶: رگرسیون چند متغیری وکلای دادگستری با استفاده از روش همزمان (متغیر وابسته: موانع قانونی) با توجه به جدول فوق { Fob(۴,۱۵)=۰/۵۵۵, $P > 0.699$ و مجذور آر تنظیم شده ۰/۱۲۹ } مدل معنادار نمی باشد (مقدار مجذور آر تنظیم شده نشان می دهد که مدل مورد استفاده ۱۲/۹ درصد را بخود اختصاص داده و مدل ضعیفی است)

Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R Model
2.56402	-.103	.129	.359a

Sig.	F	Mean Square	Sum of Df	Squares	Model
.699b	.555	3.647	4	14.587	Regression
		6.574	15	98.613	Residual
			19	113.200	Total

جدول ۴-۷: رگرسیون چند متغیری قضات با روش همزمان (متغیر وابسته: موانع قانونی)

با توجه به جدول فوق { $F_{(15, 436)} = 1.270$, $P > 0.270$ و مجذور آر تنظیم شده 0.277 } مدل معنادار می باشد (مقدار مجذور آر تنظیم شده نشان می دهد که مدل مورد استفاده $27/7$ درصد را بخود اختصاص داده و مدل متوسطی است) به عبارت دیگر دیدگاه قضات در قبال شناخت موانع قانونی کاهش مجازات حبس تا $27/7$ درصد قابلیت پیش بینی دارد.

نتیجه گیری

۱-۵: سوال: از دیدگاه جامعه آماری شامل قضات، وکلاء، مسئولین زندان و اعضای بسیج حقوقدانان شهرستان بیرجند، میزان تأثیر موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری چگونه ارزیابی می شود؟
با توجه به جدول شماره ۴-۶ بالاترین میانگین در موانع قانونی مربوط به اعضای بسیج حقوقدانان و کمترین مربوط به قضات است.

۲-۵: فرضیه تحقیق: موانع قانونی شامل تورم قوانین کیفری و جرایم، تعیین مجازات حبس در اکثریت قریب به اتفاق جرایم توسط مقنن و نادیده گرفتن اثر اصلاحی سایر اقسام مجازات یا اقدامات تأمینی می باشد که با توجه به جدول ۴-۶ بالاترین میانگین در موانع قانونی مربوط به اعضای بسیج حقوقدانان و کمترین مربوط به قضات است.

۳-۵: تحلیل کیفی

در پژوهش حاضر محقق با قراردادن یک سوال تشریحی در انتهای پرسشنامه دیدگاه جامعه آماری در خصوص سایر موانع قانونی احتمالی کاهش مجازات حبس را جویا شده است. بنابراین بر حسب فراوانی و تکرار پاسخ ها به ترتیب موارد زیر به عنوان دیگر موانع کاهش مجازات حبس معرفی شده اند:

- ۱- فقدان اشتغال و عدم وجود شرایط اقتصادی مطلوب
 - ۲- عدم برخورداری از آموزشهای درست و کافی در مهارتهای زندگی و مسایل حقوقی
 - ۳- فقدان اختیار کافی قضات در تعیین مصادیق، انتخاب و اعمال مجازاتهای جایگزین حبس
 - ۴- استفاده کم و حداقلی از کمک مشاور و روان شناس در شناخت شخصیت متهم
 - ۵- نبود ساز و کارهای علمی جهت شفافیت مالی شهروندان
 - ۶- کمبود امکانات در انجام تفریحات شاد و سالم برای جوانان و خانواده ها
 - ۷- فقدان نظارت بر مجرم در زمان اعمال جایگزین حبس
 - ۸- محدود شدن نهادهای ارفاقی در جرایم سنگین
- موانع فوق به ترتیب کیفیت و کمیت از سویی وکلاء، قضات و مسئولین زندان مطرح شده است و اعضای کانون بسیج حقوقدانان بیرجند به مانع جدیدی اشاره نداشته اند. در بین موانع جدید مطرحه تنها مورد شماره ۸ مربوط به موانع قانونی است.

نقطه تمایز این تحقیق از تحقیقات پیشین انجام شده، شیوه انجام تحقیق بوده که با عنایت به روش کمی-کیفی در جامعه آماری 80 نفری شامل قضات، وکلاء، مسئولین زندان و اعضای بسیج حقوقدانان بیرجند که هر یک به نوعی با امور حقوق کیفری مرتبط و برخوردار از دانش حقوقی بوده اند، لذا

نتایج حاصل قابل اعتماد و منطبق بر وضع موجود بوده و صرفاً توصیفات و تحلیلهای محقق نبوده که در فضایی غیرآماري و غیرقابل سنجش انجام گیرد.

۴-۵: پیشنهادات پژوهشی و کاربردی

۱-۴-۵: پیشنهادات پژوهشی

- ۱- استفاده از نتایج تحقیق توسط جامعه حقوقی ایران بخصوص قانونگذار.
- ۲- انجام تحقیق با همین موضوع و پرسشنامه در جوامع آماری متفاوت و بخصوص اخذ نظر اساتید و دانشجویان دکتری رشته های حقوق، روان شناسی و علوم انتظامی.
- ۳- انجام همین تحقیق در سایر نقاط و استانهای کشور تا مشخص گردد تغییر جغرافیا می تواند منجر به تغییر نتایج گردد یا خیر.

۲-۴-۵: پیشنهادات کاربردی

با عنایت به تأثیرگذاری موانع قانونی کاهش جمعیت کیفری به اختصار ساز و کارهای رفع این موانع مطرح می شود:

تعدد مراجع قانونگذاری هم عرض: لازم است به موجب اصول قانون اساسی امر تقنین فقط در انحصار مجلس شورای اسلامی باشد و سایر نهادهای مذکور پیشنهادات تقنینی خود را مانند دولت در قالب لایحه به مجلس ارسال نمایند.

تورم قوانین کیفری: پیشنهاد می گردد مجلس شورای اسلامی از طریق کمیسیون حقوقی و قضایی اقدام به تشکیل کمیسیون های تخصصی با حضور حقوقدانان کیفری زبده نموده و سعی بر تجمیع کلیه قوانین کیفری در یک مجموعه مقررات واحد گردد. قطعاً برون رفت چنین اقدامی حذف بسیاری از عناوین مجرمانه زاید و کاستن از جمعیت کیفری می شود.

استفاده زیاد مقنن از مجازات حبس: پیشنهاد می گردد مجلس شورای اسلامی بر اساس قانون (ترجیحاً قانون اساسی) موظف گردد که قبل از تصویب هر مقررره قانونی جرم را که مجازات حبس برای آن در نظر گرفته می شود، ابتدا نظر دستگاه قضایی را در خصوص آمار احتمالی محکومین در ۵ سال پس از تقنین و مقایسه آن با ظرفیت اسمی زندان های کشور کسب نماید و در صورت عدم بروز مشکل افزایش تعداد محکومین از ظرفیت موجود به حبس متوسل گردد. این ساز و کار مشابه پیشنهادات استخدامی و هزینه بر دولت است که در زمان تقدیم به مجلس باید محل بودجه ای آن نیز مشخص باشد.

ممنوعیت تبدیل حبس تعزیری به سایر مجازاتها در مقام تخفیف: پیشنهاد می گردد بند الف ماده ۳۷ قانون مجازات اسلامی ۹۲ به این ترتیب اصلاح گردد: الف- تقلیل حبس به میزان یک تا سه درجه یا تبدیل آن به مجازات مناسب تر به حال مجرم.

محدودیت های قانونی قضات در استفاده از جایگزین های حبس: هرچند پیش بینی مجازاتهای جایگزین حبس در قانون مجازات اسلامی ۹۲ از نوآوری های مقنن و با هدف کاهش مجازات حبس بوده است ولی بر اساس مقررات مواد ۶۴ تا ۸۷ استفاده از جایگزین ها محدود می باشد. از جمله اینکه در برخی موارد استفاده از جایگزین حبس پس از تخفیف حبس وجود ندارد (م ۷۳) یا اینکه امکان استفاده از جایگزین در جرایم عمدی با مجازات بیش از یکسال یا جرایم عمدی متعدد (مواد ۶۷ و ۷۲) وجود ندارد. مقنن می تواند با اندکی تغییر در این مواد و اعمال نرمش بیشتر زمینه قانونی توسل به جایگزین ها را بیشتر نماید. به عنوان مثال سقف مجازات حبس غیر قابل جایگزینی را در ماده ۶۷ از یکسال در جرایم عمدی به ۲ سال تغییر دهد. یا اینکه در ماده ۷۲ تعدد جرمی را مانع اعمال جایگزین بدانند که تعداد جرایم ارتكابی عمدی سه جرم و بیشتر باشد. همچنین مقنن می تواند دایره الزامی بودن تبدیل حبس به جایگزین را از ۶ ماه مندرج در ماده ۶۶ به یکسال افزایش

دهد. به علاوه ملاک زمان حبس مندرج در مواد ۶۶، ۶۷ و ۶۸ می تواند به جای حبس مندرج در مواد قانونی، به حبس مندرج در دادنامه نیز تسری یافته و در این موارد به قاضی اجرای احکام کیفری اختیار داده شود تا در صورت تشخیص وی مبنی بر آسیب زا بودن حبس در خصوص محکوم و احتمال موثر بودن اعمال مجازات جایگزین، از دادگاه صادرکننده حکم قطعی تقاضای اعمال جایگزین نماید.

منابع و مأخذ

- آخوندی، امین...؛ صالحی، ابوالفضل (۱۳۸۷). نقش مددکاری اجتماعی در پیشگیری از ارتکاب جرم. مجله اصلاح و تربیت. ۷۸.
- آشوری، محمد (۱۳۸۲) جایگزینهای حبس یا مجازاتهای بینابین. تهران: انتشارات سمت.
- آنسل، مارک (۱۳۷۵). دفاع اجتماعی. ترجمه محمد آشوری و علی حسین نجفی ابرندآبادی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- بریس، نیکلا، کمپر، ریچارد، سنگلار، رزمی (۱۳۸۸). تحلیل داده های روانشناسی با برنامه SPSS. مترجم: خدیجه علی آبادی و سید مهدی صمدی. تهران: نشر دوران.
- بهره مند، حمید (۱۳۹۶). سیاست حبس زدایی در نظام تقنینی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه راهبرد. ۲۶ (۸۲).
- جانی پور، علی کرم (۱۳۷۵). جانشینهای مجازات زندان. پایان نامه ی کارشناسی ارشد. گروه حقوق جزا و جرم شناسی. دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دانشگاه تهران.
- حسونند، علی (۱۳۸۷). عوامل موثر بر کاهش جمعیت کیفری. ماهنامه اصلاح و تربیت. ۴ (۴۱). ۱۱-۱۵.
- دلاور، علی (۱۳۸۲). احتمالات و آمار کاربردی در روانشناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات رشد.
- زینالی، محسن (۱۳۸۴). زندان و زندان بانی. ماهنامه اصلاح و تربیت. ۴ (۴۲).
- سرمد، زهرا، بازرگان، عباس، حجازی، الهه (۱۳۸۸). روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر آگه.
- شیولسون، ریچارد (۱۳۸۴). استدلال آماری در علوم رفتاری. مترجم: علیرضا کیا منش. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ضرغامی، فرید (۱۳۸۶). کارکرد دادسرا در مرحله تحقیقات مقدماتی در کاهش جمعیت کیفری زندان. مجله حقوقی دادگستری. ۶۰. ۸۹-۱۰۸.
- عبدی، عباس (۱۳۷۱). آسیب شناسی اجتماعی و تاثیر زندان بر زندانی. تهران: نشر پیام.
- علیشیری. بهجت (۱۳۷۸). خلاصه گزارش پژوهشی مربوط به مسائل و مشکلات خانواده های زندانیان معتاد. مجله ژرفای تربیت. ۴.
- فوکو، میشل (۱۳۷۸). مراقبت و تنبیه (تولد زندان). ترجمه: نیکو سرخوش و افشین جهان دیده. تهران: نشر نی.
- گال، مردیت، سورگ، والتر، گال، جویس (۱۳۹۲). روشهای تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی. مترجم: احمد رضا نصر و دیگران. تهران: انتشارات سمت.
- گودرزی، محمد رضا و عباس جوانفر (۱۳۸۱). نارسائیهای زندان. مجله دانشگاه علوم اسلامی رضوی. ۱۲.
- مجیدی بیدگلی، کبری؛ صفاکیش کاشانی، سمیه (۱۳۸۶). آسیب های ناشی از مجازات زندان. مجله گواه. ۱۱.
- محسنی، رضا علی (۱۳۸۷). آسیب شناسی مجازات زندان و حبس. ماهنامه اصلاح و تربیت. ۶۷ (۱۲).
- محسنی، مرتضی (۱۳۵۴). کلیات حقوق جزا. جلد ۱. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- میرخلیلی، سید محمود، یعقوبی، تقی (۱۳۹۶). بررسی عوامل قضایی افزایش جمعیت کیفری

زندان ها. فصلنامه راهبرد. ۸۲(۲۶).

- میلکی، ایوب (۱۳۸۵). حبس زدایی خردگرا از بحران تورم کیفی. ماهنامه اصلاح و تربیت. ۵۳(۵).
- هاشمی شاهرودی، محسن (۱۳۸۱). سخنرانی ریاست قوه قضاییه در همایش روسای زندان های سراسر کشور. روزنامه جهان. ۱۳۸۱/۱۱/۷.
- هاشمی شاهرودی، محسن (۱۳۸۶). دیدگاه های آیت الله شاهرودی در مورد مسئله زندان ها. نشریه گواه. ۱۱.
- یاور، جواد (۱۳۸۱). بررسی مشکلات جنسی زندانیان ایران ایالت متحده (مطالعه تطبیقی). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دانشگاه تهران.

- Bracht, G.H; Glass, G.V(۱۹۸۸). The external validity of experiments. American educational research journal.
- E.Babbie(۲۰۱۰). The Practice of Social Research. social company.
- Hsiu, Fang Heieh & Sara E Shanon(۲۰۱۲). Three approaches to content analysis. Qualitative Health Research. ۹(۱۵).
- Mattews, Roger and Peter Francis(۲۰۰۱). Prisons on ۲۰۰۰. West publishing company.
- P.Marring (۲۰۰۸). Qualitative content Analysis Forum. Qualitative Social Research. ۱۰.

تدوین شاخص‌های توسعه الگوی بند پاک در زندانهای کشور
 دکتر مهدی امینی ۱، دکتر اسفندیار آزاد ۲، دکتر مزگان لطفی ۱، دکتر محمود
 ثالثی ۳، محمدحسین کیامینی ۴، محمدامین عبدالله-پور ۵، ایمان همراز ۶،
 زهرا ولیدآبادی ۷، زهرا اسکندری ۷

چکیده

مقدمه: این مطالعه با هدف توصیف بند پاک (بند با حداقل تخلف) و تدوین شاخص‌های توسعه الگوی بند پاک در زندانهای کشور (برحسب ارزیابی‌های موجود از مستندات و میزان موفقیت برنامه‌ها) انجام گرفت.

روش‌شناسی: این مطالعه از نوع مطالعات مروری و اسنادی بود که در دو مرحله انجام شد. در مرحله اول به گردآوری مستندات و اسناد موجود در زندان‌ها و مرور نظام‌مند مطالعات مرتبط و احصا شاخص‌های بند پاک پرداخته شد و در مرحله دوم شاخص‌های تدوین شده بر اساس مستندات و منابع موجود با نظرخواهی از گروه خبره معرفی شده از سازمان ($V=N$) تدوین شدند. پس از تدوین شاخص‌های اولیه، این شاخص‌ها برای ارزیابی دقیق‌تر و جمع‌بندی نهایی به تعداد بیشتری از خبرگان و کارشناسان در ادارات و زندان‌های استان‌ها ارسال شد. بر اساس نظرات بدست آمده از خبرگان و دست‌اندرکاران ($N=375$)، به بررسی روایی صوری و محتوایی شاخص‌های تدوین شده پرداخته شد. به‌منظور بررسی روایی صوری و محتوایی به بررسی ضریب تأثیر آیتم، ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) محاسبه شد.

نتایج: بر اساس مستندات و مرور نظام‌مند مطالعات مرتبط با بند پاک، تعداد ۶۰ شاخص اولیه در ذیل ۹ حوزه تدوین شد. شاخص‌های اولیه بر اساس نظر خبرگان منتخب سازمان مورد بازبینی، اصلاح و پالایش قرار گرفته و به ۵۲ شاخص در ذیل ۹ کارکرد تغییر یافت. ضرایب تأثیر کلیه آیتم‌ها (شاخص‌ها) بالای ۱/۵ و CVI و CVR آن به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۹۴ بود. نتایج حاصل از بررسی نشان داد که کلیه شاخص‌های تدوین شده در این مرحله از روایی محتوایی مطلوبی برخوردار بودند.

بحث و نتیجه‌گیری: به‌طور کلی، بر اساس نتایج بدست آمده مشخص شد که شاخص‌های تدوین شده با نظر و تایید اکثریت کارشناسان و خبرگان استان‌ها، می‌تواند ترسیم‌کننده الگوی مطلوبی برای گسترش بند پاک در زندانهای کشور باشد. در واقع این شاخص‌ها هم الگوی ارزیابی هستند و هم الگوی گسترش بند پاک. بر این اساس، زندانهای کشور می‌توانند با عنایت به این شاخص‌ها به گسترش بند پاک اقدام نمایند.

کلمات کلیدی: زندان، بند پاک، بند با حداقل تخلف، الگوی بند پاک.

مقدمه

در سال‌های اخیر موضوع زندان و زندانیان و مسائل و مشکلات گوناگون ناشی از آن به یکی از مباحث مهم اجتماعی تبدیل شده است. اما یک باور عمومی در حال شکل‌گیری است و اعتقاد دارد حتی افراد مجرم و بزه‌کار، یعنی کسانی که دارای ویژگی‌های شخصیت ضد اجتماعی هستند نیز امکان تغییر و اصلاح دارند و در این خصوص شواهد پژوهشی نیز ارائه شده است (چاکسی و همکاران، ۲۰۱۴؛ برنشتاین، ۲۰۰۹).

اگرچه زندان تاریخچه‌ای بسیار طولانی دارد، استفاده از آن به‌عنوان مجازات از اواخر قرن هجدهم رواج پیدا کرده و تا کنون شاهد تحولات بسیاری بوده است (گودرزی، ۱۳۸۴). بسته به بافت تاریخی، فرهنگی و اعتقادی جوامع مختلف اهداف مختلفی را می‌توان برای مجازات حبس متصور شد، اما به‌طورکلی اندیشمندان علم حقوق اهداف زندان را اصلاح و تربیت یا درمان بزه‌کار، پیشگیری

عمومی، پیشگیری فردی و تلافی برای تسکین افکار عمومی عنوان می‌کنند. دستیابی به اهداف فوق به‌ویژه هدف اصلاح و تربیت یا درمان بزهکار و پیشگیری فردی نیازمند منابع کافی از جمله نیروی انسانی لازم و آموزش مبتنی بر شواهد این افراد برای ارتباط مناسب با زندانیان است. با توجه به پیچیدگی‌های روانی و شخصیتی زندانیان (مظاهری، ۱۳۹۰)، وجود اختلالات روانی متعدد در میان آنها (شریعت و همکاران، ۲۰۰۶) الگوهای فرهنگی شکل گرفته در زندان‌ها (غلامی، ۲۰۰۲)، و محدودیت‌های ساختاری - فیزیکی در محیط زندان (انور، ۱۳۹۵؛ صالحی، ۱۳۹۰) و... همواره گزارشاتی از تخلفات و جرایم متعدد بین زندانیان منتشر می‌شود. بنابراین، همواره نیاز است تا اقداماتی در راستای کاهش تخلفات و جرایم در زندان و حرکت به سوی زندانهای پاک و یا به عبارت بهتر اندرزگاه‌های دارای حداقل تخلف (بند پاک) صورت گیرد. در این راستا از دو دهه قبل برنامه‌ها و اقدامات خوب و ارزنده‌ای در زندانهای کشور انجام شده است. این برنامه‌ها موفقیت‌های خوبی در کاهش رفتارهای پرخطر و تخلفات در زندان داشته‌اند، علاوه بر آن ویژگی این برنامه‌ها ظاهراً به‌گونه‌ای بوده که برای تمام زندان‌ها و اندرزگاه‌ها قابلیت کاربرد نداشته‌اند. از این رو، تخلفات موجود در زندان و نیاز به اصلاح آنها هنوز یکی از نگرانی‌های عمده مسئولان زندان‌ها می‌باشد. وجود رفتارهای مخاطره‌آمیز، تخلفات و نقض قوانین در بین زندانیان مانع تحقق رویکرد «گسترش بند پاک» یا زندان‌های دارای حداقل تخلفات شده است؛ لذا، راه‌اندازی بندهای پاک یا اندرزگاه‌هایی دارای حداقل تخلف (بند پاک) همواره جزء دغدغه‌های مسئولین سازمان زندانهای کشور بوده است.

روش

از آنجایی که هدف نهایی این طرح بررسی و تدوین شاخصه‌های گسترش بند پاک بر اساس اسناد موجود و مرتبط با اقدامات اصلاحی و تربیتی در زندانهای کشور بود؛ لذا، این پژوهش از نوع مطالعات مروری و اسنادی است. در این مطالعه اطلاعات موجود در زندان‌ها و اسناد مدارک موجود در بخشهای تخصصی سازمان و نیز مقالات علمی مرتبط با متغیرها و اهداف طرح، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

با توجه به اینکه اطلاعات گردآوری شده در این مطالعه بر اساس مرور اسناد و منابع و نیز نظرخواهی از گروه خبره و مطلعین کلیدی بود، لذا جامعه و نمونه در دو بخش به طور مجزا مورد بررسی قرار گرفته است.

مرور اسناد و منابع

با هدف مرور اسناد و منابع، جامعه آماری شامل کلیه زندانهای کشور و اسناد و مقالات منتشر شده مربوط به آنها بود. از این میان تمامی اسناد، گزارشات و اطلاعات موجود در زمینه برنامه‌ها و اقدامات اصلاحی، تربیتی، تغییر رفتار و روان‌درمانی بعنوان واحد تحلیل و به صورت تمام شماری مورد بررسی قرار گرفت.

با روش مرور نظام‌دار و بر اساس کلیدواژه‌های مرتبط به دست آمده در MeSH و Embase نیز تمامی مقالات موجود در بیست سال اخیر که مرتبط با مباحث اصلاح و تربیت، مشاوره و روان‌درمانی در زندان، و زندانبانی در ایران بودند، مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به هدف اصلی طرح یعنی تدوین الگو بر اساس مستندات موجود در کشور، در این مرحله نیز تمامی مقالات منتشر شده در پایگاه‌های علمی به زبان فارسی و انگلیسی که در ایران انجام شده بودند، مورد بررسی قرار گرفتند. به دلیل ماهیت تلفیقی و ترکیبی بودن این مطالعه، فرایند اجرا در چندین مرحله صورت گرفت:

۱) بررسی کلیه اسناد، مستندات، بخشنامه‌ها، گزارشات و موارد ابلاغی موجود در مورد تشکیل و یا گسترش بندهای روان‌درمانی و اصلاح و تغییر در واحدهای تابعه سازمان

۲) مرور نظام مند منابع علمی و جستجو در پایگاه های علمی چون Pubmed، PsycInfo، google Scholar و ...

۳) تدوین اولیه شاخص ها و الگوی بند پاک بر اساس اسناد، گزارشات و مرور نظام مند

۴) برگزاری جلسه نظرخواهی از گروه خبره در مورد شاخص ها و محتوای الگوی اولیه

۵) اصلاح شاخصه های اولیه بر اساس نظر خبرگان منتخب از زندانهای کشور

۶) نظرخواهی مجدد از خبرگان و کارشناسان استانی به منظور امکان سنجی الگوی تدوین شده از بند پاک

۷) نهایی سازی الگوی گسترش بند پاک

در ادامه به ذکر جزئیات این مراحل پرداخته شده است.

تدوین شاخص های بند پاک

بر اساس اهداف تحقیق شاخص های بند پاک در چند مرحله زیر تدوین شدند:

مرحله تدوین شاخص های اولیه

در این مرحله، شاخص های گسترش بند پاک به صورت مقدماتی تدوین شد. بدین صورت که در ابتدا کلیه مستندات (شامل گزارش ها، طرح ها و کتب) بررسی شده و شاخص های مقدماتی استخراج شد. همزمان با استخراج شاخص های اولیه از مستندات، با استفاده از مرور نظام مند نیز شاخص های مرتبط گردآوری شدند. در نهایت با تلفیق و یکدست کردن شاخص های به دست آمده از مستندات و مقالات موجود و حذف موارد تکراری، شاخص های اولیه تدوین شدند. شاخص های اولیه تدوین شده مشتمل بر ۹ شاخص کلی (حوزه) و ۶۰ شاخص اصلی بود.

مرحله نظرخواهی از گروه خبره در مورد شاخص های اولیه و اصلاح شاخص ها

به منظور نهایی سازی شاخص های گسترش بند پاک، در قالب یک پرسش نامه از خبرگان و کارشناسان منتخب امور زندانبانی در زندانهای سراسر کشور خواسته شد تا در مورد «میزان اهمیت، میزان ارتباط و انجام پذیر بودن» هرکدام از شاخص ها، در یک مقیاس لیکرت پنج درجه ای (۱ = حداقل و ۵ = حداکثر) نظر دهند. بر اساس پاسخ های خبرگان و کارشناسان، ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) محاسبه شد. در این مرحله سعی شد مشارکت حداکثری استان ها مورد توجه قرار گیرد. چراکه استان ها و شهرستان ها معمولاً از نظر امکانات با یکدیگر تفاوت دارند. بدین منظور طی یک نامه و همراه با توضیح اهداف طرح از تمامی استان ها خواسته شد در این پروژه مشارکت نمایند. به منظور افزایش مشارکت، پس از ارسال نامه دو بار نیز پیگیری شفاهی و تلفنی توسط همکاران دفتر آموزش و پژوهش صورت گرفت. در نهایت پرسش نامه های تکمیل شده توسط ۳۷۵ نفر از خبرگان و کارشناسان ادارات زندان ها در ۱۷ استان کشور، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت (جدول ۵-۴). پس از این مرحله شاخص های نهایی برای «گسترش الگوی بند پاک در زندانهای کشور» تدوین شد.

تجزیه و تحلیل داده ها

مهم ترین روش تحلیل در این پژوهش تحلیل محتوا بود. تحلیل محتوا در واقع یک ابزار تحقیق است که به منظور تعیین وجود کلمات و مفاهیم معین در متن و یا یک سری از متون مورد استفاده قرار می گیرد. وظیفه محقق بررسی وقوع، تکرار و تعداد مفاهیم و ارتباطات میان آنها است. پس از این مرحله، پیام های درون متون در قالب کلمات و مفاهیم جدید خلاصه سازی می شود. در این مطالعه داده ها و مطالب مرتبط از منابع علمی و اسناد گردآوری شده و با روش فیش برداری خلاصه سازی شدند. پس از خلاصه سازی در چند مرحله از این اطلاعات به منظور تدوین شاخص ها استفاده شد. به منظور بررسی روایی صوری و روایی محتوایی از روش های کمی نیز استفاده شد. روایی صوری

شامل تناسب ظاهری، منطقی بودن، انجام‌پذیر بودن و ... است. بدین معنا که ابزار و شاخص‌ها تا چه حد می‌توانند مسئله و موضوع مورد نظر را بررسی کنند و چقدر مرتبط با آنها هستند.

نتایج

تدوین شاخص‌ها و امکانات مورد نیاز بند پاک

به‌منظور تدوین شاخص‌ها و امکانات مورد نیاز بند پاک، طی جلسات تیم پژوهش و بر اساس مرور اسناد و مرور نظام مند شاخص‌های اولیه و مقدماتی در ۹ حوزه (شاخص اصلی) و ۶۰ شاخص فرعی تدوین شد (جدول ۳-۴). در این مرحله سعی شد تمامی مواردی که می‌توانستند به‌عنوان شاخص مطرح باشند، گردآوری شوند.

حوزه (شاخص اصلی)	شاخص فرعی	اقدامات و امکانات مورد نیاز
فیزیکی و محیطی	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش نظم و انضباط در اندررگه - بهبود زیبایی بصری اندررگه - سالم سازی محیط - غلبه بر ائتلاف‌ها داخل اندررگه و از بین بردن گروه‌های کوچک - به حداقل رسانیدن تشکیل گروه‌های مافیایی در داخل زندان 	<ul style="list-style-type: none"> - بررسی امکانات مورد نیاز - رفع مشکلات محیطی و فیزیکی - نصب امکانات الکترونیکی مثل دوربین، گیت و ... - طبقه بندی مددجویان بر اساس جرم و ... - نظارت بر سلامت محیطی - تشکیل بند سلامت با رویکرد روان‌درمانی و تغییر - تفکیک زندانیان بر اساس نوع جرم - تاکید بر ورود داوطلبانه - ایجاد و گسترش فضاهای آموزشی - ورزشی و فرهنگی در اندررگه - نداشتن شرایط ورود سخت گیرانه و سهولت در ورود به بند پاک - انجام طرح در فضای قبلی زندان و بدون تغییرات ساختاری - تغییر نام بند به خانه امید
آموزشی	<ul style="list-style-type: none"> - غنی سازی اوقات فراغت - اصلاح سبک زندگی و نگرش مددجویان - آموزش و ارتقای مهارت‌های زندگی و اجتماعی - افزایش عزت نفس مددجویان - اصلاح باورها، شناخت‌ها و نگرش‌های معیوب و آسیب‌زا - سوادآموزی 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ سازی در مورد بند پاک - آموزش کارکنان در مورد بند پاک - جلسات گروهی تماشای فیلم - برگزاری جلسات آشنایی با قوانین بند و جلسات توجیهی - آموزش کارشناسان و مراقبین - الگوسازی اجتماعی - برگزاری کلاس‌های آموزشی مثل کلاس نهضت سوادآموزی و ... - آموزش همسانان - آموزش مهارت‌های زندگی مقدماتی - آموزش مهارت‌های زندگی تکمیلی - افزایش مهارت‌های تاب‌آوری - تشکیل کلاسهای هنری

<p>- پایش اولیه و انجام معاینات پزشکی و روان‌شناختی در بدو ورود</p> <p>- معاینه دوره ای و ویزیت روانپزشک - بیماریابی برای شناسایی بیماران مبتلا به ایدز و سل</p> <p>- ارائه بسته بهداشتی به مددجویان در بدو ورود</p>	<p>- ارتقای بهداشت عمومی</p> <p>- ارتقای بهداشت روانی</p> <p>- جلوگیری از مصرف خودسرانه دارو</p> <p>- برخورداری از سلامت روانی و جسمانی پایدار</p> <p>- کاهش ابتلا به بیماری های عفونی، ایدز و هپاتیت</p> <p>- کاهش مسمومیت دارویی</p>	<p>بهداشتی</p>
<p>- طبقه بندی در بدو ورود (مصاحبه تشخیصی اولیه، بیماریابی و ...)</p> <p>- نظارت مستمر بر رفتار</p> <p>- اجرای برنامه‌های روان‌درمانی (فردی و گروهی)</p> <p>انجام آزمون روانشناسی، طبقه بندی مشکلات</p> <p>- پیگیری مستمر درمان</p> <p>- انجام مشاوره خانوادگی و زوج درمانی در صورت نیاز</p> <p>- تلفیق درمان شناختی- رفتاری با درمان اجتماع مدار (TC)</p> <p>- وجود درمان دارویی در کنار روان‌درمانی</p> <p>- داشتن برنامه روزانه مشخص</p> <p>- مشخص بودن نقش همیاران طبق یک برنامه (چارت بند)</p> <p>- امضای فرم تعهدنامه</p> <p>- داشتن یک ساختار سلسله مراتبی برای مددجویان</p> <p>- تاکید بر اصل اندرزگاه به مثابه یک خانواده</p> <p>- رویکرد مشارکتی بودن فعالیت ها</p> <p>- تبعیت از مدل مراحل تغییر</p> <p>- تحت نظارت بودن مستمر مددجویان توسط روانشناس و مددکار</p> <p>- گروه درمانی (داوطلبانه و اجباری)</p> <p>- ارائه روان‌درمانی یکپارچه توحیدی</p> <p>- گروه درمانی ویژه اختلالات مختلف</p> <p>- مشارکت فعال مددجویان به‌عنوان مربی درمانی</p>	<p>- افزایش خودکنترلی مددجویان</p> <p>- کاهش رفتارهای پرخطر</p> <p>- کاهش پرخاشگری، تنش و درگیری در زندان</p> <p>- کاهش اختلالات روانی اضطراب، افسردگی و ...)</p> <p>- کاهش رفتارهای خودآسیب رسان و خودزنی</p> <p>- بهبود روابط اجتماعی زندانیان</p> <p>- ارتقای کیفیت زندگی</p> <p>- کاهش رفتارهای پرخطر و آسیب زا</p> <p>- تقویت احترام متقابل بین مددجویان</p> <p>- کاهش تعارضات بین فردی</p> <p>- اصلاح رفتار زندانیان و اجتماعی شدن آنها</p> <p>- افزایش قدرت سازگاری با محیط</p> <p>- کاهش روابط جنسی</p> <p>- تحکیم خانواده و بهبود روابط مددجو و خانواده</p> <p>- تغییر شخصیت و رفتار</p> <p>- افزایش روحیه شادی، نشاط و امید به زندگی در اندرزگاه‌ها</p> <p>- تقویت رفتارهای مطلوب</p> <p>- افزایش اعتماد خانواده زندانیان</p> <p>- تغییر از دارو درمانی به روان‌درمانی</p>	<p>مداخلات روان‌شناختی و تغییر رفتار</p>

<ul style="list-style-type: none"> - برگزاری کلاس احساس - مدیریت ورودی ها و اتاق ها - مدیریت انتقال بین بندی - مشارکت در برنامه‌های زندان - تشویق فعالیت‌های مثبت مددجویان (درخواست تخفیف مجازات بر اساس نوع جرم و رفتار مددجو) - کتاب درمانی - برنامه‌های مشارکتی با مددجویان - مداخلات روان‌شناختی فردی - برگزاری جلسات برای مددجویان غیر داوطلب به منظور افزایش انگیزه - اجرای جلسات آموزشی برای افزایش خودآگاهی 		
<ul style="list-style-type: none"> - اقدامات سم زدایی تا قبل از ورود - داشتن درمان اختصاصی برای افراد مصرف کننده مواد - درمان با کلونیدین و متادون - برگزاری جلسات ماتریکس - داشتن کمیته های مختلف (مثل کمیته پذیرش، کمیته سم زدایی، کمیته پیام رسانی) - برگزاری جلسات NA - قانون مدیریت یا عدم استفاده از سیگار - راه اندازی کلینیک ترک سیگار - تست مورفین و اعتیاد ادواری - راه-اندازی کلینیک مثلثی - مشاوره برای خانواده افراد دارای رفتار پرخطر - نظارت بر اجرای مناسب و دقیق برنامه های کاهش آسیب اعتیاد در زندان 	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش کشف مواد مخدر در داخل بندها - مدیریت و کنترل مصرف سیگار - منع مصرف سیگار در فضای بسته و عمومی - کنترل وسوسه زندانیان - کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر - کاهش تزریق مواد 	<p>کنترل مصرف سیگار و مواد</p>

<p>اقدامات سم زدایی تا قبل از ورود داشتن درمان اختصاصی برای افراد مصرف کننده مواد درمان با کلونیدین و متادون برگزاری جلسات ماتریکس داشتن کمیته های مختلف (مثل کمیته پذیرش، کمیته سم زدایی، کمیته پیام رسانی) برگزاری جلسات NA قانون مدیریت یا عدم استفاده از سیگار راه اندازی کلینیک ترک سیگار تست مورفین و اعتیاد ادواری راه اندازی کلینیک مثلثی مشاوره برای خانواده افراد دارای رفتار پرخطر نظارت بر اجرای مناسب و دقیق برنامه های کاهش آسیب اعتیاد در زندان</p>	<p>- کاهش کشف مواد مخدر در داخل بندها - مدیریت و کنترل مصرف سیگار - منع مصرف سیگار در فضای بسته و عمومی - کنترل وسوسه زندانیان - کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر - کاهش تزریق مواد</p>	<p>کنترل مصرف سیگار و مواد</p>
<p>اقدامات مددکاری فعال پیگیری درمان پس از و ترخیص و مرخصی ها</p>	<p>- کاهش تخلف (با به حداقل رساندن تخلف) - افزایش نظم و انضباط در اندررگاه - غلبه بر ائتلاف ها داخل اندررگاه و از بین بردن گروه های کوچک - کاهش تنبیهات و جریمه در اندررگاه - کاهش تجاوز به حقوق زندان و زندانیان - کنترل زورگویی، قلدری و بی نظمی</p>	<p>حمایتی و مددکاری</p>
<p>- برگزاری منظم جلسات فرهنگی (قرآنی، کتابخوانی و .. - ورزش صبحگاهی منظم (نیم ساعت در روز) و برگزاری مسابقات ورزشی - تقویت باورها و رفتارهای مذهبی مطلوب - پرورش مضامین اخلاقی - انتشار کتابچه های آموزشی مختلف - پرکردن اوقات فراغت با ورزش شطرنج و ...</p>	<p>- بهبود شئون اخلاقی - تقویت ارزش های معنوی و دینی - ارتقای سواد قرآنی - هدفمندسازی و معنابخشی به زندگی - پرورش فضایل اخلاقی و رفتارهای آرامی و گسترش وسعت وجودی - تلاش برای نزدیک شدن به خداوند متعالم</p>	<p>فرهنگی</p>

- آموزش شغلی و توانمندسازی حرفه ای - اشتغال به کار نشسته در اندرگاه - شناسایی استعدادها و نقاط قوت و ضعف مددجویان و برنامه ریزی برای آن	- توانمندسازی شغلی - ارتقای مهارت‌های حرفه ای و حرفه آموزشی - کمک در شناخت استعدادها و توانمندی های مددجویان	حرفه آموزی و اشتغال
- داشتن برنامه‌های تشویقی (مرخصی، ملاقات، تخفیف مجازات و ...) - تغییر آیین‌نامه های داخلی سازمان - داشتن برنامه برخورد با متخلف	- کاهش بازگشت مجدد به زندان - کاهش شورش و اعتصاب - کاهش انگیزه ارتکاب جرم و رفتارهای مجرمانه در اندرگاه	قانونی

جدول ۳-۴. شاخص‌های اولیه و اقدامات / امکانات موردنیاز برای دستیابی به آنها؛ استخراج شده از مستندات سازمان و مرور نظام مند

نظرخواهی از خبرگان سازمان

بررسی شاخص‌های اولیه توسط گروه منتخب خبرگان پس از تدوین شاخص‌های اولیه در یک جلسه با گروه خبرگان، این شاخص‌ها مورد نقد، نظر و اصلاح قرار گرفت. در این جلسه نمایندگانی از معاونت بهداشت و درمان سازمان و نیز نمایندگان دفتر آموزش، پژوهش و همکاران طرح حضور داشتند. در این جلسه کلیه شاخص‌ها بررسی شدند و مقرر شد «شاخص‌های اصلی یا حوزه» به «کارکرد» تغییر نام دهند. جابجایی‌های در برخی شاخص‌ها صورت گرفته و تعداد شاخص‌ها از ۶۰ مورد به ۵۲ شاخص تغییر کرد. شاخص‌های تدوین شده در این مرحله در جدول ۴-۴ مشاهده می‌شود.

شاخص امکانات		کارکرد	
ارتقا نظم و انضباط	۱	ساختار محیطی و اجتماعی	
زیباسازی و بهسازی محیط	۲		
ایمن سازی محیط	۳		
ارتقای و بهبود روابط اجتماعی بین افراد (پرسنل و مددجویان)	۴		
ارتقا و رشد روابط بین فردی	۵		
تشکیل گروه‌های پشتیبان و حمایتی در زندان	۶		
میزان مشارکت مددجویان در برنا	۷		
ارتقا بهداشت فردی	۸	سلامت، بهداشت و درمان	
ارتقا بهداشت روانی	۹		
ارتقا بهداشت محیطی	۱۰		
کاهش موارد ابتلا به بیماری‌های واگیر و غیر واگیر	۱۱		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های بهداشتی و درمانی	۱۲		

ارتقای مهارت‌های خودکنترلی هیجانی و احساسات در مددجویان	۱۳	کارکرد مشاوره ای و روان‌شناختی	
کاهش رفتارهای پرخطر	۱۴		
کاهش اختلالات روانی، اضطراب، افسردگی و پرخاشگری	۱۵		
ارتقای کیفیت زندگی	۱۶		
تقویت احترام متقابل بین مددجویان	۱۷		
ارتقا قدرت سازگاری	۱۸		
تحکیم خانواده و بهبود روابط مددجو و خانواده	۱۹		
افزایش روحیه شادی، نشاط و امید به زندگی در مددجویان	۲۰		
تقویت رفتارهای مطلوب و کاهش رفتارهای نامطلوب	۲۱		
آموزش و ارتقای بهداشت روان	۲۲		
افزایش عزت نفس	۲۳	کارکرد آموزشی	
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های مشاوره‌ای و روان‌شناختی	۲۴		
غنی سازی اوقات فراغت (استفاده از کتاب، شرکت در برنامه های جمعی، مذهبی و فعالیت های هنری)	۲۵		
بهبود سبک زندگی	۲۶		
رتقای مهارت‌های زندگی و اجتماعی	۲۷		
ارتقای سطح تحصیلات مددجویان	۲۸		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های آموزشی	۲۹		
بهبود ارتباط کلامی و غیر کلامی مددجویان	۳۰		
ارتقا آموزه های دینی و قرآنی	۳۱		
پرورش فضایل اخلاقی و ارزش های انسانی	۳۲		
هدفمندسازی و معنابخشی به زندگی	۳۳	کارکرد فرهنگی	
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های فرهنگی	۳۴		
کاهش رفتارهای پرخطر	۳۵		
مدیریت و کنترل مصرف سیگار	۳۶		
مصرف سیگار در فضاهای مجاز	۳۷	پیشگیری از رفتارهای آسیب رسان	
کاهش عرضه مواد اعتیادآور	۳۸		
کاهش تقاضای مواد اعتیادآور	۳۹		
کنترل وسوسه مددجویان	۴۰		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های کاهش آسیب	۴۱		
کاهش تقاضای طلاق از جانب خانواده	۴۲	حمایتی و مددکاری	
افزایش درخواست ملاقات	۴۳		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه-های حمایتی و مددکاری	۴۴		

توانمندسازی شغلی	۴۵	حرفه آموزی و اشتغال	
ارتقای توانمندی شغلی مددجویان (براساس گواهینامه های حرفه آموزی و ...)	۴۶		
ارتقای درآمد مددجویان	۴۷		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های حرفه آموزی	۴۸	پیشگیری از تخلفات، قانونی و قضایی	
کاهش تخلفات بند و اندرزگاه (به استناد آیین نامه جدید سازمان زندان ها)	۴۹		
کاهش تخلفات فردی (به استناد آیین نامه جدید سازمان زندان ها)	۵۰		
کاهش شورش و اعتصاب	۵۱		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های پیشگیری از تخلفات	۵۲		

جدول ۴-۴. شاخص ها و امکانات مورد نیاز اصلاح شده توسط گروه خبرگان منتخب در سازمان

جدول نهایی شاخص های بند پاک			
شاخص		حوزه (کارکرد)	
ارتقا نظم و انضباط	۱	ساختار محیطی و اجتماعی	
زیبا سازی و بهسازی محیط	۲		
ایمن سازی محیط	۳		
ارتقا و بهبود روابط اجتماعی بین افراد (پرسنل و مددجویان)	۴ ۵		
ارتقا و رشد روابط بین فردی	۶		
تشکیل گروه های پشتیبان و حمایتی در زندان	۷	سلامت، بهداشت و درمان	
میزان مشارکت مددجویان	۸		
ارتقا بهداشت فردی	۹		
ارتقا بهداشت روانی	۱۰		
ارتقا بهداشت محیطی	۱۱	مشاوره ای و روان شناختی	
کاهش موارد ابتلا به بیماری های واگیر و غیر واگیر	۱۲		
میزان مشارکت مددجویان در برنامه های بهداشتی و درمانی	۱۳		
ارتقا مهارت های خود کنترلی هیجانی و احساسات در مددجویان	۱۴ ۱۵		
کاهش رفتارهای پر خطر	۱۶		
کاهش اختلالات روانی، اضطراب، افسردگی و پرخاشگری	۱۷		
ارتقای کیفیت زندگی	۱۸		
تقویت احترام متقابل مددجویان	۱۹		
ارتقا قدرت سازگاری	۲۰		

جدول نهایی شاخص‌های بند پاک		
۲۱	تحکیم خانواده و بهبود روابط مددجو و خانواده	
۲۲	افزایش روحیه شادی، نشاط و امید به زندگی در مددجویان	
۲۳	تفویت رفتارهای مطلوب و کاهش رفتارهای نامطلوب	
۲۴	آموزش و ارتقا بهداشت روان	
۲۵	افزایش عزت نفس	
۲۶	میزان مشارکت مددجویان و برنامه‌های مشاوره و روانشناختی	
۲۷	غنی سازی اوقات فراغت (استفاده از کتاب، شرکت در برنامه‌های	
۲۸	جمعی، مذهبی و فعالیت های هنری)	آموزشی
۲۸	بهبود سبک زندگی	
۲۹	ارتقا مهارت های زندگی و اجتماعی	
۳۰	ارتقا سطح تحصیلات مددجویان	فرهنگی
۳۱	میزان مشارکت مددجویان در برنامه‌های آموزشی	
۳۲	بهبود ارتباط کلامی و غیر کلامی مددجویان	
۳۳	ارتقا آموزه های دینی و قرآنی	
۳۴	پرورش فضایل اخلاقی و ارزشهای انسانی	پیشگیری از رفتارهای آسیب رسان
۳۵	هدفمند سازی و معنا بخشی به زندگی	
۳۶	میزان مشارکت مددجویان در برنامه‌های فرهنگی	
۳۷	کاهش رفتارهای پرخطر	
۳۸	مدیریت و کنترل مصرف سیگار	
۳۹	مصرف سیگار در فضاهای مجاز	
۴۰	کاهش عرضه مواد اعتیاد آور	
۴۱	کاهش تقاضا مواد اعتیاد آور	
۴۲	کنترل و سوسه مددجویان	حمایتی و مددکاری
۴۳	میزان مشارکت مددجویان در برنامه‌های کاهش آسیب	
۴۴	کاهش تقاضای طلاق از جانب خانواده	
۴۵	افزایش درخواست ملاقات	حرفه آموزی و اشتغال
۴۶	میزان مشارکت مددجویان در برنامه های حمایتی و مددکاری	
۴۷	توانمند سازی شغلی	
۴۸	ارتقا توانمندی شغلی مددجویان (بر اساس گواهینامه‌های حرفه آموزی و...)	پیشگیری از تخلفات، قانونی و قضایی
۴۹	ارتقا درآمد مددجویان	
۵۰	میزان مشارکت مددجویان در برنامه‌های حرفه آموزی	
۵۱	کاهش تخلفات بند و اندرزگاه (به استناد آیین نامه جدید سازمانها)	
۵۲	کاهش تخلفات فردی (به استناد آیین نامه جدید زندان‌ها)	
۵۳	کاهش شورش و اعتصاب	
۵۴	میزان مشارکت مددجویان در برنامه‌های پیشگیری از تخلفات	

همانگونه که در جدول ۴-۴ مشاهده می شود امکانات مورد نیاز برای گسترش بند پاک بر اساس هر کدام از شاخص ها قابل دستیابی و راه اندازی است. این امکانات شامل کلیه امکانات فیزیکی، بهداشتی، سرمایه انسانی و غیره است.

بحث

این طرح باهدف تدوین شاخصه‌های گسترش بند پاک (بند با حداقل تخلف) بر اساس اسناد موجود و... انجام شد. برای دستیابی به این هدف در گام اول؛ به بررسی کلیه اسناد، مستندات، بخشنامه ها و گزارش‌های تهیه شده از زندان‌ها در مراکز استان‌ها - شامل کلیه اقدامات و برنامه‌هایی که باهدف دستیابی به بند پاک و... در زندانهای کشور انجام شده بود، و در گام دوم؛ به بررسی سوابق و پیشینه علمی موضوع بند پاک و مرور نظام‌مند این منابع با تاکید بر شیوه‌های ایجاد بند پاک، شاخصه‌های بند پاک و مداخلات و برنامه‌های روان‌درمانی و اصلاح رفتار و مداخلات مرتبط با آن، و جمع‌بندی آن با نظرخواهی از خبرگان امور زندان و زندانبانی پرداخته شد.

هرچند در بررسی شاخص‌های بند پاک مشخص شد که استان‌های سراسر کشور هر یک بنا به شرایط موجود در استان نسبت به تدوین برنامه‌هایی برای دستیابی به بند پاک اقداماتی انجام داده‌اند و برای رسیدن به بند پاک شاخص‌هایی را تدوین و مورد پایش قرار داده‌اند. در واقع بسیاری از شاخص‌ها در استانهای مختلف هم مورد توجه بوده است. اگرچه ممکن است این شاخص‌ها با اصطلاحات و واژه‌های متفاوتی نام‌گذاری و مورد بررسی قرار گرفته باشند، اما محتوای این شاخص‌ها هم‌پوشی زیادی با یکدیگر داشته‌اند. به‌عنوان مثال در بررسی شاخص‌های احصا شده از زندان‌ها در استانهای مورد بررسی بعضی از شاخص‌های مشترک وجود دارد. به‌عنوان مثال کنترل مصرف سیگار که در قالب عناوین مختلفی در استانهای مختلف مورد توجه قرار گرفته است مانند کنترل مصرف سیگار در سمنان و آذربایجان شرقی، مدیریت مصرف سیگار در لرستان، منع مصرف سیگار در فضای بسته و عمومی در ایلام، کنترل مصرف سیگار در سمنان، کاهش مصرف سیگار و کنترل آن در استان خوزستان و خراسان جنوبی، تهران و یا در خصوص کنترل مصرف مواد که بازهم یکی از نگرانی‌های بیشتر استانهای مورد بررسی بوده است که مانند شاخص قبلی به عناوین مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است و یا رفتارهای پرخطر مانند خودزنی، خودکشی و سایر رفتارهای پرخطر در زندان نیز مانند شاخص‌های فوق‌الذکر به‌عنوان یکی از شاخص‌های مورد توجه استانها برای دستیابی به بند پاک مورد توجه بوده است.

در بررسی پیشینه این تحقیق محققان ۶۵ مطالعه و پژوهش که در راستای بند پاک انجام گرفته بود را مرور کردند و مشخص شد که بسیاری از این پژوهش‌ها متمرکز بر استفاده از یکی از انواع درمانهای روان‌شناختی و یا به اصطلاح روان‌درمانی و یا ترکیبی از رویکردهای مختلف برای کمک به زندانیان بوده‌اند. همچنین در بررسی سوابق به مسئله آموزش و کارکردهای آموزشی هم توجه ویژه‌ای صورت گرفته است برگزاری انواع آموزش‌های موردنیاز زندانیان، آموزش مهارت‌های مختلف فردی و اجتماعی از جمله این موضوعات بوده است. محور دیگری که در این مطالعات مورد توجه بیشتری قرار داشته است مساله بهداشت به طور اعم و بهداشت روانی به طور اخص بوده است که در ادبیات تحقیق شواهد آن موجود می‌باشد که در بخش ادبیات تحقیق به تفصیل به آن اشاره شده است. مساله دیگری که در ادبیات تحقیق به این توجه زیادی شده است انواع مداخلات روان‌شناختی و روان‌درمانی بوده است که به‌عنوان یکی از راهکارهای رسیدن به بند پاک مورد توجه بسیاری از کشورها بوده است.

همسو با نتایج به‌دست‌آمده در تحقیق حاضر، مطالعات مختلف روان‌شناسان و جامعه‌شناسان نیز نشان داده است که مداخلات سلامت‌محور و مبتنی بر درمان و مداخلات مشاوره‌ای و روان‌شناختی و درمان اختلالات روانی می‌تواند باعث کاهش مشکلات افراد و در نتیجه کاهش جرایم و تخلفات در

بین آنان شود به عنوان مثال خدایاری فرد، زردخانه و همکاران با تحقیقی را هدف بررسی اثربخشی درمان‌های شناختی رفتاری فردی و گروهی در کاهش نشانگان روان‌شناختی زندانیان رجایی شهر و ارتقا وضعیت روان‌شناختی آنان در سال ۱۳۸۸ روی ۱۸۰ نفر از زندانیان مرد زندان رجایی شهر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی نظام‌دار انجام دادند که نشان داد اثربخشی درمان ترکیبی و فردی بیشتر از گروه کنترل است. در این مداخله‌ها با جایگزین کردن الگوهای سازگاری رفتاری و شناختی در فرد به وی امکان داده می‌شود که از خزانه رفتاری گسترده‌تر و مناسب‌تر در مواجهه با موقعیت‌های استرس‌زا برخوردار شود و در واکنش به مسائل با برنامه‌ریزی و آینده‌نگری عمل کند. و یا در تحقیق مشابه دیگری با عنوان اثربخشی شناخت درمانی به سبک مایکل فری در کاهش افسردگی مردان زندانی شهرستان قم که توسط کهریزی، و همکاران (۱۳۹۰) انجام شد، ۱۶ نفر از زندانیان مرد مستقر در بند روان‌درمانی زندان مرکزی قم که بر اساس آزمون افسردگی بک، افسرده متوسط و شدید به طور تصادفی در دو گروه ۸ نفره آزمایشی و کنترل گمارده شدند، شناخت درمانی گروهی به روش مایکل فری در ۱۲ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای برای گروه آزمایش اجرا شد و پس از پایان مداخله‌ی درمانی دوباره آزمون افسردگی بک از هر دو گروه اخذ شد. نتایج نشان داد شناخت درمانی گروهی به روش مایکل فری منجر به کاهش افسردگی زندانیان می‌شود.

همچنین خاکپور و مهرآفرید (۱۳۹۱) مطالعه‌ای با عنوان بررسی اثربخشی مداخله شناختی - رفتاری گروهی بر کاهش نگرش کارآمد، ناامیدی و افکار خودکشی در زندانیان جوان مرد، نشان دادند که مداخله شناختی - رفتاری گروهی بر کاهش نگرش ناکارآمد، ناامیدی و افکار خودکشی تأثیر دارد. در مطالعه‌ی مشابهی مرادی و همکاران در سال ۱۳۹۲ با هدف بررسی اثربخشی آموزش درمان گروه شناختی رفتاری بر بهبود سلامت روان زنان زندانی نشان دادند که درمان شناختی رفتاری بر بهبود سلامت روان زنان زندانی اثربخش است.

شاخص دیگری که در استانهای کشور مورد توجه و رصد قرار گرفته است شاخص سلامت و بهداشت و درمان به معنای کلی آن می‌باشد که یکی از زیر مولفه‌های آن؛ بهداشت روانی است که به عنوان یکی از شاخص‌های بند باک مورد توجه بوده است. بهداشت روانی یکی از مولفه‌هایی است که با سلامت روانی و سلامت رفتاری در افراد ارتباط مستقیم دارد. مطالعات مختلف نشان داده است که بسیاری از جرایم و تخلفات در افراد به دنبال کاهش سطح سلامت روانی و روبرو شدن با استرس‌های روانی - اجتماعی رخ می‌دهد. بدین معنی که افراد هنگامی بیشتر در تخلفات و جرایم درگیر می‌شوند که از نظر بهداشت روانی با مشکل روبرو می‌شوند. به طور کلی بسیاری از رفتارهای خشونت بار و ضرب و جرح‌ها هنگام به خطر افتادن بهداشت روانی افراد و ایجاد ترس و استرس و اضطراب رخ می‌دهد. همان‌طور که بررسی‌های انجام شده بر روی زندانیان نشان داده است که میزان شیوع اختلال‌های روانی در زندان، دو تا سه برابر بیشتر از میزان شیوع آن در جمعیت عمومی است (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۷). مطالعات انجام شده در این زمینه نیز از یافته‌های به دست آمده در این تحقیق حمایت می‌کند. به عنوان مثال مطالعه بهرامی (۱۳۸۷) میزان اختلال‌های روانی در میان زندانیان مرد ۲۸-۱۸ ساله زندان قصر شهر تهران نشان داد که شیوع و شدت اختلال‌های روانی مانند ترس‌های مرضی، اضطراب، شکایات جسمانی، روان‌پریشی، افسردگی، افکار پارانوییدی، پرخاشگری، حساسیت بین فردی و وسواس و اجبار نزد زندانیان به طور معنی‌داری بیشتر از افراد عادی است که با یافته‌های شاخص‌های به دست آمده توسط محققان حاضر همخوانی دارد.

خدایاری فرد در طرحی به دنبال بررسی اثربخشی روان‌درمانگری و توان‌بخشی زندانیان در زندان رجایی شهر نشان داد که این مداخلات می‌تواند با مددجویان زندان کمک کند (خدایاری فرد، ۱۳۸۶). به همین دلیل است که در زندانهای ایران نیز مسئولان زندان‌ها این شاخص را هم به عنوان یکی از شاخص‌هایی که در میزان دستیابی به بند باک مؤثر است در نظر گرفته‌اند و تقریباً بسیاری از استانهای کشور این را به عنوان یکی از شاخص‌های مورد نیاز برای دستیابی به بند سلامت و بند

باک در نظر گرفته شده است.

کارکرد دیگری که در بسته نهایی شاخص‌های بند پاک مد نظر گروه خبرگان و کارشناسان بوده است تحت عنوان پیشگیری از تخلفات قانونی و قضایی نام گرفته است. به عبارت دیگر اصولاً اگر قرار باشد بند پاک را از سایر بندها متمایز کنیم شاید یکی از این ملاک‌ها کاهش وقوع تخلفات و جرایم در زندان، بندها و اندرزگاه‌ها باشد. به عبارت دقیق‌تر یکی از مهم‌ترین شاخص‌های متمایزکننده بند پاک کاهش میزان تخلفات و جرایم در زندان است. فرح‌بخش و همکاران (۱۳۹۴) مطالعه‌ای با عنوان اثربخشی آموزش مهارت‌های مقابله‌ای با رویکرد دینی بر کاهش افسردگی روی گروهی از زندانیان زن انجام دادند، مشخص شد که آموزش مهارت‌های مقابله‌ای با رویکرد دینی بر کاهش افسردگی مؤثر است.

موضوع دیگری که در این تحقیق در حوزه کارکرد پیشگیری از رفتارهای آسیب‌رسان مورد توافق گروه خبرگان قرار گرفت عبارت بود از کاهش رفتارهای پرخطر. سهم این نوع رفتار در زندانی شدن قابل توجه است به طوری که بسیاری از زندانیان به علت اینگونه رفتارها در زندان به سر می‌برند سوابق مطالعات و تحقیقات انجام گرفته نیز نشان دهنده این نکته است که رفتارهای پرخطر احتمال درگیری با پلیس و قانون را افزایش می‌دهد. این نتایج همسو با مطالعه نظیری و همکاران (۱۳۹۶)؛ امیدیان و طاهری فرد (۱۳۹۳) در زمینه تأثیر مشاوره گروهی با شیوه یکپارچه توحیدی بر سازگاری زندانیان بوده است. همچنین بر اساس نتایجی که با بررسی اسناد، مستندات، بخشنامه‌ها، گزارش‌ها در خصوص بند پاک در سازمان که در قالب ۲۷ گزارش استانی چگونگی شکل‌گیری و فعالیت بند پاک را بررسی کرده بودند مشخص شد که بند پاک در استانهای مختلف تحت عنوان بند روان‌درمانی، بند سبز، اندرزگاه سلامت نام‌گذاری شده است اما مراد از همه این اسامی دستیابی به مفهومی مشترک است که در قالب بند پاک نام‌گذاری شده است.

مؤلفه‌ی دیگری که در این طرح به‌عنوان یافته مورد اتفاق نظر خبرگان قرار گرفت رفتارهایی هستند که دارای ابعاد فرهنگی بوده و می‌توانند به‌عنوان یک ملاک برای دستیابی به بند پاک در نظر گرفته شوند. رفتارهایی مانند ارتقاء آموزه‌های دینی، پرورش فضایل اخلاقی، هدفمندسازی و معنا بخشی به زندگی، میزان مشارکت در برنامه‌های فرهنگی، بهبود مهارت‌های کلامی و غیر کلامی مددجویان در این بعد قرار می‌گیرند. این مجموعه شاخص‌ها در گروه شاخص‌هایی طبقه‌بندی می‌شوند که با رفتارهای مجرمانه، بزهکارانه و تخلفات مختلف اجتماعی نسبت معکوس دارند. همچنین نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعات فرحبخش و همکاران (۱۳۹۴) در زمینه آموزش مهارت‌های مقابله‌ای با رویکرد دینی و محمدی؛ کجاف و همکاران (۱۳۹۳) در زمینه اثر بخشی درمان یکپارچه توحیدی بر میزان پر خاشگری همسو بوده است.

شاخص دیگری که در تحقیق حاضر به آن دلبستگی با خانواده می‌باشد به‌عنوان مثال کاهش تقاضای طلاق از جانب خانواده، افزایش درخواست ملاقات با خانواده و همکاری در برنامه‌های اجتماعی و مددکاری در زندان به نوعی باعث ارتقاء سطح سازگاری افراد با هنجارهای حاکم در جامعه و یا در زندان می‌شود. این نوع رفتارها نشان دهنده این مساله است که احساس بر خورداری از حمایت اجتماعی و یا هر نوع حمایت دیگر می‌تواند باعث آرامش در افراد شده و از اضطراب در آنان جلوگیری کند. هنگامی که افراد احساس کنند از حمایت دیگران برخوردار هستند کمتر سعی می‌کنند رفتارهای ضد اجتماعی از خود نشان دهند و بیشتر به سمت همکاری می‌روند.

شاخص دیگری مربوط به حوزه حرفه‌آموزی و اشتغال است. در این حوزه شاخص‌هایی جای دارند که می‌توانند زمینه لازم برای بازگشت به زندگی بهنجار و سالم را برای فرد مهیا کنند. شاخص‌هایی مانند توانمندسازی شغلی، ارتقای مهارت‌های شغلی مددجویان، ارتقای درآمد و میزان مشارکت در برنامه‌های حرفه‌آموزی در این حوزه قرار می‌گیرند بسیاری از زندانیان به علت عدم بر خورداری از مهارت‌های شغلی و حرفه‌ای دست به رفتارهای خلاف قانون می‌زنند. مطالعات مختلف نشان

می‌دهند که یکی از مهم‌ترین عوامل ارتکاب جرم بیکاری است و فقدان شغل به دلیل نداشتن مهارت شغلی و یا نداشتن زمینه‌های ایجاد اشتغال در جامعه افراد را به سوی رفتارهای بزهکارانه سوق می‌دهد.

شاخص دیگر بند باک شاخص‌های مربوط به اصلاح ساختارهای محیطی و اجتماعی بود. بخشی از این شاخص‌ها ناظر بر اصلاح محیط فیزیکی و بخشی ناظر بر اصلاح روابط بین فردی می‌باشند. به طور کلی نظم و انضباط باعث ایجاد آرامش و امنیت در بین افراد می‌شود هرگاه افراد احساس کنند که در جامعه نظم و انضباط حاکم است تکلیف خودشان را می‌دانند و آگاه می‌شوند که هر گونه بی‌نظمی منجر به درگیری با قانون می‌شود. مجرمان معمولاً به دلیل اینکه احساس می‌کنند می‌توانند از خلاءهای قانونی سوءاستفاده کرده و مرتکب خلاف شوند بدون اینکه دستگیر شوند و به همین دلیل دست به رفتارهای خلاف قانون می‌زنند. اما اگر احساس کنند قانون حاکم است معمولاً سعی می‌کنند قانونی رفتار کنند. در حقیقت نظارت اجتماعی و اینکه افراد احساس کند رفتار آنان مورد مشاهده قرار می‌گیرد کمتر به سوی ارتکاب جرم و تخلف گام برمی‌دارند. بخش دوم کنش وری این شاخص‌ها ناظر بر اصلاح رفتارهای بین افراد است.

از سوی دیگر هدف برنامه‌های زندان و کانون و مراکز اصلاح و تربیت، تبدیل کردن مددجویان به یک شهروند مطیع قانون است، لازمه یک زندگی سالم و موفق در اجتماع، تبعیت از قوانین، هنجارهای مورد قبول جامعه و احترام به حقوق سایرین است. لذا آموزش و تمرین نظم در محیط زندان و یا کانون اصلاح و تربیت مددجویان را برای زندگی هنجار در جامعه آماده می‌نمایند. بنابراین مفهوم نظم باید نهادینه شود. در این راستا برگزاری کلاس‌های آموزش نظم در محیط و دعوت از اساتید مربوطه، برای مددجویان بسیار مفید خواهد بود؛ زیرا سبب می‌شود مددجویان خود به اهمیت این موضوع پی برده و در نتیجه آثار آن در نحوه برخورد، رفتار و سبک زندگی‌شان در کانون نمود خواهد یافت. علاوه بر این، یکی از راه‌های آموزش نظم، برنامه‌ریزی برای انجام امور است. به همین علت، در مراکز اصلاح و تربیت برای بیست و چهار ساعت شبانه‌روز مددجویان برنامه‌ریزی شده و برای تمامی فعالیت‌های آن‌ها زمان مشخصی در نظر گرفته شده است. زمان خواب، بیدار شدن، کلاس‌های آموزشی و حتی اوقات فراغت آن‌ها مشخص است و در نتیجه، مددجویان با مفهوم برنامه‌ریزی نیز آشنا شده و کارهای خود را طبق این برنامه تنظیم می‌کنند. برخورداری از یک نظام تشویق و تنبیه اصولی، در درونی ساختن ارزش مذکور بسیار مؤثر است؛ چراکه در قالب شرطی‌سازی، مددجویان را به تبعیت هنجارها و قوانین کانون سوق می‌دهد. (معظمی ۱۳۹۲).

از منظر روان‌شناختی نیز به نظر می‌رسد چنانچه افراد در محیط زندگی خویش احساس ناامنی و نگرانی نداشته باشند کمتر به سوی رفتارهای هنجار شکن و خلاف قانون می‌روند. اگر افراد احساس کنند که محیط اطراف و افراد هم‌جوار آنان را می‌پذیرند و به آنان احترام می‌گذارند و آنان را از خود طرد نمی‌کنند کمتر به سوی دور شدن از هنجارهای اجتماعی تمایل پیدا می‌کنند. در حقیقت اگر محیط زندان یک محیط دوستانه باشد و افراد سعی در برقراری روابط دوستانه و صمیمانه با یکدیگر داشته باشند زمینه‌های بروز جرم و تخلف از بین می‌رود.

پیشنهاد

بر اساس نتایج بدست آمده به نظر می‌رسد تمرکز بسیاری از استان‌ها بر روی لزوم اجرای مداخلات روان‌شناختی متمرکز شده است اما در عمل کمتر به این مساله پرداخته شده است. بر این اساس پیشنهاد می‌شود مداخلات روان‌شناختی که اثر بخشی این در مطالعات مختلف به اثبات رسیده است در اولویت قرار گیرد. به عنوان مثال در ارتباط با هدف جزئی اول شناسایی شاخصه‌ها و مؤلفه‌های اجرا و گسترش بند پاک و همچنین هدف جزئی سوم عوامل مؤثر بر گسترش بند پاک در حوزه سلامت روان‌شناختی و رفتاری به نظر می‌رسد این مداخلات در بسیاری از موارد می‌تواند در قالب آموزش مهارت‌های مختلف به تغییر رفتار زندانیان کمک کند.

- پیشنهاد می‌گردد به این‌گونه موارد مانند زیباسازی محیط زندان‌ها، ایمن‌سازی فضا و محیط، انجام نظارت دقیق‌تر بر رفتارهای جامعه مورد بررسی مانند شناسایی رفتارهای مثبت و همسوی زندانیان با سیاستهای حاکم بر زندان، شناسایی رفتارهای منجر به کاهش نظم و انضباط توسط ذی‌نفعان اعم از زندانی، مسئولین زندان و همه عناصری که با زندانیان ارتباط دارند، ثبت و مانیتور کردن رفتارهای مشکل‌ساز زندانیان در محیط زندان، دادن بازخورد به رفتارهای مطلوب زندانیان، تشویق رفتارهای سازگار با محیط زندان، ... می‌تواند به اصلاح سیستم منجر شود.

در راستای دستیابی به شاخص اول تحقیق یعنی شناسایی شاخصه‌ها و مؤلفه‌های اجرا و گسترش بند پاک در زندانهای کشور آموزش مهارهای اجتماعی، فراهم کردن زمینه‌های مشارکت در برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی برای افراد علاقه‌مند می‌تواند زمینه اصلاح و تغییر رفتار را در بین زندانیان فراهم نماید. همچنین تنظیم اهداف کوتاه مدت فرهنگی مانند برنامه‌های لازم به منظور فراهم ساختن تغییرات رفتاری در جهت سازگاری با ارزش‌های اجتماعی و معنوی نیاز به طرح‌های مداخله‌ای دارد. ارائه آموزش‌های لازم به زندانیان در شرف آزادی، توسعه ارتباط با خانواده زندانیان، شناسایی موانع اصلی فعالیت سالم آنها در جامعه، پیگیری تامین حامی برای ایشان، با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی و روان‌شناختی آنها و نوع جرایم و فعال‌سازی ظرفیت‌هایی نظیر دستگاهها مسول، بخش خصوصی، نهادهای مردمی و خیرین برای رفع موانع و رصد مستمر وضعیت این افراد به منظور اطمینان از بازگشت محکومان به زندگی شرافتمندانه با ایجاد سامانه حمایت و مراقبت بعد از خروج. بازنگری در نظام حرفه‌آموزی و اشتغال زندانیان با محوریت و توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی مبتنی بر قابلیت‌های فردی و برقراری ارتباط حداکثری میان حرفه و فعالیت آنها با تقاضای بازار کار خارج از زندان

توسعه نظام حرفه‌آموزی و اشتغال زندانیان با فراهم‌سازی امکان فعالیت‌های نهادهای مردمی، شرکت‌های تعاونی، خصوصی و دولتی و کارآفرینان اجتماعی در ایجاد و اداره موسسات تولیدی، اقتصادی و خدماتی، در داخل و خارج از زندان

تمرکز بنیاد تعاون زندانیان بر ایجاد اشتغال زندانیان، تعیین میزان درآمد زندانیان از اشتغال به عنوان شاخص‌نهایی ارزیابی عملکرد بنیاد، تخصیص تمامی منافع، عایدات و مازاددرآمدهای آن در حال و آینده به موضوع حرفه‌آموزی و اشتغال زندانیان و کسب درآمد این بنیاد منحصر از طریق ایجاد اشتغال برای زندانیان

زمینه‌سازی مشارکت‌های نهادهای مردمی و مجموعه‌های فرهنگی موفق برای اصلاح مجرمان و ترمیم روابط اجتماعی سالم زندانیان با طراحی نظام‌های انگیزشی متناسب نظیر ایجاد رقابت، شناسایی و ترویج الگوهای اثربخش و برگزاری جشنواره سالانه ارزشیابی و تقدیر از الگوهای برتر، داشتن رفتار توأم با احترام با زندانیان توسط کادر مدیریتی و زندانبانان و مسئولین زندان، تکریم زندانیان به‌ویژه در مواردی که رفتار مثبتی از سوی آنان سر می‌زند، فراهم کردن زمینه‌های تقویت عزت نفس و اعتماد به نفس با واگذاری بخشی از امور زندانیان به آنان که همسوبا هدف سوم تحقیق یعنی شناسایی عوامل مؤثر بر گسترش بند پاک است در این زمینه می‌تواند مفید واقع شود در زمینه رفتارهای آسیب‌زا همسوبا هدف سوم تحقیق یعنی شناسایی عوامل مؤثر بر گسترش بند پاک بنظر می‌رسد می‌توان هر یک از زندانیان را با استفاده از عوامل تقویت‌کننده مختلف مانند اقتصاد ژتونی و اصول شکل‌دهی رفتار به تغییر رفتار تشویق نمود مانند ایجاد زنجیره ترک سیگار، ایجاد زنجیره کاهش مصرف سیگار، ایجاد علاقه‌مندی به شرکت در برنامه‌های ورزشی و ... به عبارت دیگر تغییرات رفتاری باید با تقویت‌کننده همراه شوند تا بتوانند در طول زمان پایدار بمانند.

نتیجه‌گیری

در یک جمع‌بندی کلی، باید گفت که در این پژوهش با استفاده از روش‌های توصیفی به تدوین شاخص‌های گسترش الگوی بند پاک پرداخته شد. در واقع این پژوهش مقدمه‌ای برای گسترش و راه

اندازی بند پاک در زندان های کشور است. در تدوین الگو تلاش شد تا این الگو طوری طراحی شود که برای تمامی زندان ها و برای سنین مختلف و نیز هر دو گروه زندانیان زن و مرد قابل تعمیم باشد. از آنجا که مرحله مطالعاتی گسترش بند پاک خاتمه یافته، نیاز است تا با انجام برخی مطالعات تجربی به تاثیر الگوی گسترش بند پاک در زندان های کشور نیز پرداخته شود. مطالعات پیش روی می توانند به بررسی اثربخشی این الگو در جمعیت های مختلف زندانیان (از نظر سن، جنسیت و ...) و زندان های مختلف از نظر برخورداری از امکانات مختلف و غیره بپردازند. انجام این مطالعات می تواند به طور عملی کارایی این الگورا به آزمون گذاشته و مسیر اقدامات و مداخلات مبتنی بر شواهد در زندان های کشور را هموار نماید.

منابع

- Abouzari, M., & Mozhdehi, M. (۲۰۲۰). The relationship between mental disorders, emotional intelligence and criminal thinking. *International Journal of Medical Investigation*, ۴۸-۳۷, (۳)۹.
- Albukurdi, S., Nikooseir Jahromi, M., Hoseini, S., & Nikroo, M. (۲۰۱۲). The relationship between resilience and mental disorders among young criminals at Shiraz Central Prison. *Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences*, ۵۰-۴۳, (۳)۱۷.
- Ardakani, J. B., & Nosrati, A. G. (۲۰۱۵). The Association between Physical Activity in Leisure Time and Juvenile Delinquency in Detained Boys in Yazd Prison. *International Journal of Pediatrics-Mashhad*, ۸۷۸-۸۷۱, (۵)۳.
- Ashkani, H., Dehbozorgi, G. R., & Shoja, A. (۲۰۰۲). Epidemiology of Mental Disorders among Male Prisoners in Adel Abad Prison of Shiraz. *Iranian journal of psychiatry and clinical psychology*, ۹-۴, (۲)۸.
- Bahrami, E., Mazaheri, M. A., & Hasanzadeh, A. (۲۰۱۶). Effect of anger management education on mental health and aggression of prisoner women. *J Educ Health Promot*, ۵, ۵. doi:۹۵۳۱/۱۸۴۵۶۳-۲۲۷۷/۱۰/۴۱۰۳
- Birmingham, L. (۲۰۰۴). Mental disorder and prisons. *Psychiatric Bulletin*, -۳۹۳, (۱۱)۲۸ ۳۹۷.
- Boehm, J. K., Lyubomirsky, S., & Sheldon, K. M. (۲۰۱۱). A longitudinal experimental study comparing the effectiveness of happiness-enhancing strategies in Anglo Americans and Asian Americans. *Cognition & Emotion*, ۱۲۷۲-۱۲۶۳, (۷)۲۵.
- Durcan, G. (۲۰۰۸). From the inside: experiences of prison mental health care. Sainsbury Centre for Mental Health..
- Edition, F. (۲۰۱۳). Diagnostic and statistical manual of mental disorders. *Am Psychiatric Assoc*, ۲۱.
- Erfani, N., & Poursina, M. (۲۰۱۳). Comparison of the Personality Profiles of Inmate Anonymous and Non-Anonymous Male Addicts. *Scientific Quarterly Research on Addiction*, ۸۸-۷۳, (۲۵)۷.
- Fakhzadegan, S., Gholami-Doon, H., Shamloo, B., & Shokouhi-Moqhaddam, S. (۲۰۱۷). The Relationship between Personality Disorders and the Type of Crime Committed and Substance Used among Prisoners. *Addict Health*, ۷۱-۶۴, (۲)۹.
- Farahi, S. M. M., Chamanabad, A. G., Ebrahimabad, M. J. A., Farahi, S. M. M. M., Najmi, M., Moslemi, H. G., & Doost, M. M. در پیش بینی دشواری تنظیم هیجان باتوجه به هوش معنوی

مجرمین زندان مشهد.

- Friendship, C., Blud, L., Erikson, M., Travers, R., & Thornton, D. (۲۰۰۳). Cognitive behavioural treatment for imprisoned offenders: An evaluation of HM Prison Services cognitive skills programmes. *Legal and Criminological Psychology*, ۱۱۴-۱۰۳, (۱)۸.
- Halgin, R. P., & Whitbourne, S. K. (۲۰۰۳). *Abnormal Psychology, Clinical Perspectives on Psychological Disorders*, ۴th.
- Jabari, M. (۲۰۱۹). Investigating the effect of oppressed theater on prisoners' good behavior and enhancing their human interaction and social responsibility. *Dilemas Contemporaneos-Educacion Politica Y Valores*, ۱)۷).
- Jabbari, M., & Dadvar, A. (۲۰۱۸). The Role of Theater of the Oppressed on Correction and Rehabilitation of Prisoners (Case Study: Yazd Province Prisons). *Tarih Kultur Ve Sanat Arastirmalari Dergisi-Journal of History Culture and Art Research*, ۵۳۲-۵۲۱, (۳)۷. doi: ۱۰/۷۵۹۶/taksad.v۷i۳/۱۶۳۶
- Jahangir, A. (۲۰۱۷). Number of prisoners-country-how much. Tehran, Iran: Mashregh news.
- Jalali, F., Afshari, R., Babaei, A., Abasspour, H., & Vahedian-Shahroodi, M. (۲۰۱۵). Comparing Motivational Interviewing-Based Treatment and its combination with Nicotine Replacement Therapy on smoking cessation in prisoners: a randomized controlled clinical trial. *Electron Physician*, ۱۳۲۴-۱۳۱۸, (۶)۷. doi: ۱۳۱۸/۱۰/۱۴۶۶۱
- Jalali, F., Hasani, A., Hashemi, S. F., Kimiaei, S. A., & Babaei, A. (۲۰۱۹). Cognitive Group Therapy Based on Schema-Focused Approach for Reducing Depression in Prisoners Living With HIV. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, -۲۷۶, (۲)۶۳ ۲۸۸. doi: ۰۳۰۶۶۲۴/۱۰/۱۱۷۷X۱۸۷۸۴۱۸۵
- Johnson, J. E., & Zlotnick, C. (۲۰۱۲). Pilot study of treatment for major depression among women prisoners with substance use disorder. *Journal of psychiatric research*, -۱۱۷۴, (۹)۴۶ ۱۱۸۳.
- Khodayarifard, M., Shokoohi-Yekta, M., & Hamot, G. E. (۲۰۱۰). Effects of individual and group cognitive-behavioral therapy for male prisoners in iran. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, ۷۵۵-۷۴۳, (۵)۵۴.
- Lipsey, M. W., Chapman, G. L., & Landenberger, N. A. (۲۰۰۱). Cognitive-behavioral programs for offenders. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, ۱۵۷-۱۴۴, (۱)۵۷۸.
- Milani, A., Nikmanesh, Z., & Farnam, A. (۲۰۱۳). Effectiveness of Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT) in Reducing Aggression of Individuals at the Juvenile Correction and Rehabilitation Center. *Int J High Risk Behav Addict*, ۱۳۱-۱۲۶, (۳)۲. doi: ۱۰/۵۸۱۲/ijhrba.۱۴۸۱۸
- Mohammadi Arya, A. R., Shirazi, M., Hossien Khanzadeh, A. A., Lachinnani, F., Yoosefi Joubari, F., Halajian, Z., . . . Ahmed Khan, M. (۲۰۱۳). The Effectiveness of Cognitive-Behavioral Training on Increasing Self-Concept's Measure and the Attitude Style Toward Narcotic Drugs in Tonekabon Addicted Prisoners. *Int J High Risk Behav Addict*, ۴۲-۳۹, (۱)۲. doi: ۱۰/۵۸۱۲/ijhrba.۴۳۳۵

- Morgan, R. D., Flora, D. B., Kroner, D. G., Mills, J. F., Varghese, F., & Steffan, J. S. (۲۰۱۲). Treating offenders with mental illness: a research synthesis. *Law and human behavior*, ۳۷, (۱)۳۶.
- Omidian, M., & Dehkordi, M. A. (۲۰۱۲). Anger control group training to reduce aggression of male prisoners. *International Journal of Psychology*, ۱۹۱-۱۹۱, ۴۷.
- Palahang, H., Vakilzadeh, S. B., & Deris, F. (۲۰۰۳). The prevalence of personality disorders in male prisoners of Shahr-e-Kord Prison. *Iranian journal of psychiatry and clinical psychology*, ۳(۸) .
- Rezaei, H., Mooripour, R., & Akbari, R. (۲۰۱۵). Effectiveness of therapy groups using a cognitive behavioral approach to decrease aggressiveness of prisoners with PTSD. *Trauma Monthly*, ۷-۷, ۲۰ .
- Rezapour-Mirsaleh, Y., Shafizadeh, R., Shomali, M., & Sedaghat, R. (۲۰۲۰). Effectiveness of Self-Compassion Intervention on Criminal Thinking in Male Prisoners. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, ۳۰۶۶۲۴X۲۰۹۳۶۱۹۲. doi:۰۳۰۶۶۲۴/۱۰/۱۱۷۷X۲۰۹۳۶۱۹۲
- Roshanfekar, P., Farnia, M., & Dejman, M. (۲۰۱۳). The Effectiveness of Harm Reduction Programs in Seven Prisons of Iran. *Iranian Journal of Public Health*, ۱۴۳۷-۱۴۳۰, (۱۲)۴۲.
- Sim J. *Tougher Than The Rest*. London: Routledge; ۱۷-۱۰۰. ۲۰۰۷ P.
- Sin, N. L., & Lyubomirsky, S. (۲۰۰۹). Enhancing well being and alleviating depressive symptoms with positive psychology interventions: A practice friendly meta analysis. *Journal of clinical psychology*, ۴۸۷-۴۶۷, (۵)۶۵.
- Tamini, B. K., Lashani, I., & Akbarifar, S. (۲۰۱۷). Group Training of Spiritual Positivism on Reduction of the Symptoms of Depression, Anxiety, and Stress in Prisoners. *Health Scope*, ۱(۶). doi:۱۰/۱۷۷۹۵/jhealthscope۳۷۲۰۰-
- Torkaman, M., Farokhzadian, J., Miri, S., & Pouraboli, B. (۲۰۲۰). The effect of transactional analysis on the self-esteem of imprisoned women: a clinical trial. *BMC psychology*, ۳, (۱)۸. doi:۱۰/۱۱۸۶/s-۰۳۶۹-۰۱۹-۴۰۳۵۹x
- Torkaman, M., Miri, S., & Farokhzadian, J. (۲۰۱۸). Relationship between adaptation and self-esteem in addicted female prisoners in the south east of Iran. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*. doi:۱۰/۱۵۱۵/ijamh۰۱۶۸-۲۰۱۷-
- Towl, G. (۲۰۰۴). Applied psychological services in HM Prison Service and the national Probation Service. *Applying Psychology to Forensic Practice*, ۲۳۵-۲۲۲.
- Vicens, E., Tort, V., Due as, R. M., Muro, Pè rez Arnau, F., Arroyo, J. M., ... & Sarda, P. (۲۰۱۱). The prevalence of mental disorders in Spanish prisons. *Criminal Behaviour and Mental Health*, ۳۳۲-۳۲۱, (۵)۲۱.
- Zgourdiés, G. Et Al. (۲۰۰۰). «Sociology». New York: IDG Books.
- آبادی، ح.، & حسین. (۲۰۰۶). اثر بخشی گروه‌درمانی معنوی مذهبی بر عزت نفس زندانیان مرد زندان مرکزی مشهد. پژوهش‌های مشاوره، ۱.
- احمدوند، ا.، قریشی، ف. س.، سپهرمنش، ز.، & موسوی، س. (۲۰۰۶). بررسی تأثیر مصرف متادون بر افسردگی در معتادان تزریقی زندانی. تحقیقات علوم رفتاری، ۴(۱)، ۷۷-۸۲.
- احمدی‌سبزواری، فاطمه، جلالی، & محمدرضا. (۲۰۱۷). تأثیر روان‌درمانی بین‌فردی گروهی

کوتاه مدت بر کاهش علائم افسردگی و بهزیستی روانی در زندانیان زن. طب انتظامی، ۲۳(۶)، ۲۰۸-۲۱۲.

• آخرین، ه. ب.، & ورود، ب. ب. م. ا. ع. عنوان: اثر آموزش مهارت های حل مساله و مدیریت خشم بر کاهش اضطراب و افسردگی در زندانیان.

• آخرین، ه. ب.، & ورود، ب. ب. م. ا. ع. عنوان: مقایسه سلامت عمومی و پرخاشگری مردان زندانی ورزشکار و غیرورزشکار.

• اشوری، محمد؛ ۱۳۹۲، جایگزین های زندان یا مجازات های بینابین، نشر گرایش.

• اصلانی، جلیل، احمد دوست، حسین، بهمنی، & محمود. (۲۰۱۶). تأثیر روان درمانی مثبت نگر بر

نشانه های افسردگی و بهزیستی ذهنی زندانیان. پژوهش نامه روانشناسی مثبت، ۱(۴)، ۷۶-۷۷.

• آقایی حسن. ر. ح.، نوری پورلیا ولی رقیه. (۱۳۹۳). اثر بخشی روش شناخت درمانی گروهی بر کاهش پرخاشگری زندانیان جوان.

• اکبری، آبادی، ق. ه.، بهرامعلی، آباد، ا. ا.، & مهر، آ. (۲۰۲۰). اثربخشی توحید درمانی بر بهبود کنش های اجرایی و کاهش پرخاشگری زندانیان مبتلا به اختلال شخصیت. فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۱(۴۱)، ۶۱-۹۰.

• امیدیان، دهکردی، ع. ا.، صفاری نیا، شریفی، & علی اکبر. (۲۰۱۷). بررسی اثربخشی آموزش گروهی کنترل خشم به شیوه عقلانی، رفتاری و عاطفی بر کاهش پرخاشگری زندانیان مرد زندان مرکزی شهرکرد. نشریه علمی روانشناسی بالینی و شخصیت، ۱۴(۲)، ۷-۱۹.

• ایرج، ا.، محمد، ق.، لیلان، ن.، & رضا، ش. ح. تأثیر درمان نگهدارنده با متادون بر کیفیت زندگی زندانیان تحت پوشش استان تهران: سال ۱۳۸۸.

• باقری بنجار، عبدالرضا و حشمتی، محمدرضا، ۱۳۹۵، تبیین جامعه شناختی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر بزهکاری مددجویان کانون اصلاح و تربیت شهر ری تهران در سال ۱۳۹۵، همایش ملی خانواده و مسائل نو پدید، اهر، <https://civilica.com/doc/717078>

• بهرامی، & هادی. (۱۹۹۹). بررسی اختلال های روانی نزد زندانیان مرد و مقایسه آن با افراد عادی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۱۵(۱)، ۳۷-۴۵.

• پریسا، آ.، شهرام، م.، & رضا، و. ز. بررسی اثربخشی رفتار درمانی دیالکتیکی در درمان باورهای غیر منطقی و اضطراب جوانان دارای اختلال شخصیت ضدا اجتماعی زندان مردان ایلام.

• پور، م. ز.، نمایون، ن.، محمودی، ح.، جدگال، خ.، & زارع، ف. بررسی سلامت معنوی و ارتباط آن با جرم در زنان زندانی شهرستان ارومیه (سال ۱۳۹۵). پژوهش در دین و سلامت، ۱۴(۱)، ۲۲-۳۳.

• پورروستا، آقایی، عزیز محمد، & نظری. اثربخشی مداخله گروهی بخشش بر کنترل خشم زندانیان مربوط به جرائم نزاع های دسته جمعی زندان مرکزی یاسوج. دانش انتظامی کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۹۳(۱۶)، ۸۷-۱۱۱.

• جلالی، غ. پ.، موسوی، اله، س.، عاطفی، ستاره، ک.، رضائی، & سجاده. (۲۰۱۹). تأثیر روان درمانی یکپارچه توحیدی بر سازگاری و پرخاشگری مردان ساکن در ندامتگاه. رهیافت پیشگیری، ۱۲(۱)، ۵۷-۷۶.

• جلیل، ا.، حسین، ا.، & محمود، ب. تأثیر روان درمانی مثبت نگر بر نشانه های افسردگی و بهزیستی ذهنی زندانیان.

• حجتی فر، ی.، یاسمین، بزرگی، د.، درتاج، فریبرز، عکاشه، & گودرز. (۲۰۱۶). اثربخشی درمان شناختی مبتنی بر ذهن آگاهی بر کاهش خشم، اضطراب و افسردگی زنان زندانی. فصلنامه روان شناسی تحلیلی شناختی، ۷(۲۶)، ۶۳-۷۳.

• حسینی، سید محمد مهدی؛ رویکردی واقع گرایانه بر فرآیند کاهش جمعیت کیفری زندان ها، مجله علوم تربیتی :: اصلاح و تربیت :: مهر ۱۳۹۴ - شماره ۶۶، از ۵۴ تا ۵۴.

- حمزه، ک، اکبر، ه، ث، محمد، ح، محمد، ا، و، حمید، م. مقایسه اثربخشی آموزش گروهی مدیریت خشم و مهارت های ارتباطی بر میزان پرخاشگری معتادان به خشیش زندان شهر همدان.
- خادمی، علی، و سیف. (۲۰۱۱). بررسی تأثیر آموزش مؤلفه های فراشناختی در کاهش رفتارهای ضداجتماعی جوانان زندان مرکزی ارومیه. مجله تحقیقات علوم رفتاری، ۹(۳)، ۰-۰.
- خاکپور، و مهرآفرید. تأثیر مداخله شناختی-رفتاری گروهی بر کاهش نگرش های ناکارآمد، ناامیدی و افکار خودکشی در زندانیان جوان. فصلنامه علمی پیشگیری از جرم، ۱۳۹۱(۲۵)، ۱۳۹-۱۵۴.
- خانی، عباس، لو، ح، س، و اله، ف. (۲۰۱۵). اثر بخشی درمان شناختی-رفتاری در کاهش خشم و نشخوار خشم در زندانیان زندان اردبیل. نشریه علمی رویش روان شناسی، ۴(۳)، ۷۳-۹۰.
- خدایاری فرد، محمد، عابدینی، یاسمین، زردخانه، ا، سعید، . . . رستمی. (۲۰۱۳). اثربخشی مداخلات شناختی-رفتاری انفرادی و گروهی بر مشکلات سلامت روان و نشانگان روان شناختی زندانیان زن. مشاوره کاربردی، ۲(شماره ۲)، ۶۱-۷۲.
- خمر، ر. م. ا. م. ع. اثر بخشی گروه درمانی شناختی به روش مایکل فری در بهبود اضطراب و افسردگی زندانیان.
- درکه، یآوری، پورنظری، یوسف، شکری، و صادق. (۲۰۱۴). اثربخشی درمان شناختی رفتاری گروهی بر کاهش افسردگی معتادان زندانی در حال ترک. فصلنامه علمی دانش انتظامی کرمانشاه، ۱۳۹۳(۱۸)، ۶۳-۷۰.
- دلپسند، کامل، ایار، خانی، سعید، محمدی، و پریخان. (۲۰۱۲). حمایت اجتماعی و جرم: مطالعه تطبیقی جوانان مجرم و عادی شهر ایلام. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱(۲)، ۸۹-۱۲۰.
- رابرتسون، بیان (۱۳۷۷)، درآمدی بر جامعه. ترجمه حسین بهروان، مشهد: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.
- روشنی، دائم، مرادی، قباد، علیزاده، احمدی، ش. . . . فرنیسا. (۲۰۱۵). بررسی تأثیر آموزش رفتار درمانی عقلانی هیجانی بر وضعیت سلامت روان زنان زندانی. فصلنامه علمی پژوهشی شناخت، ۲(۲)، ۷۹-۷۰.
- ریماز، کلان، ا، محمد، زاده، غ، صفورا، گشا، چ. . . . رجی. (۲۰۱۶). بررسی سلامت روان و عوامل مؤثر بر آن در زنان زندانی. مجله ره آورد سلامت، ۱(۲)، ۱-۱۵.
- زاده، س، مهران، نیازی، محمدی، ص، و بابایی. (۲۰۱۷). بررسی اثربخشی برنامه زندان مرکزی سنندج در کاهش گرایش زندانیان به تکرار جرم. مسائل اجتماعی ایران (دانشگاه خوارزمی)، ۷(۲)، ۵۳-۷۲.
- زاده، م. (۲۰۱۹). اثربخشی گروه درمانی یکپارچه نگر توحیدی بر خودآگاهی هیجانی، جرات ورزی و معنی داری زندگی زندانیان. طب انتظامی، ۸.
- زندیان، ف، ولی پور، ف، و حسن زاده، م. تأثیر کتاب درمانی بر سلامت روانی زندانیان (مطالعه موردی: ندامتگاه زنان شهر ری). مدیریت اطلاعات سلامت، ۱۵(۶)، ۲۸۸-۲۹۳.
- زهران، م، و مریم، ز. تأثیر آموزش مثبت نگری بر کیفیت زندگی، افسردگی، اضطراب و استرس بزهکاران نوجوان.
- سهرابی، برجعلی، احمد، و میرقائد، ر. (۲۰۱۹). اثربخشی آموزش گروهی مدیریت خشم بر افزایش کنترل خشم دختران بزهکار شهر تهران. مجله مطالعات ناتوانی (علمی-پژوهشی)، ۹، ۵۵-۵۵.
- سهرابی، پهنی، س، برجعلی، و احمد. (۲۰۱۵). اثر بخشی شناخت درمانی به سبک مایکل فری بر کاهش افسردگی زنان زندانی استان تهران. فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۶(۲۳)، ۱-۲۰.
- شمس، علی. (۱۳۸۲). رویکردی جدید به نظام زندان بانی بازگشت سعادت مندانه. تهران: انتشارات راه تربیت. ص ۳۱.
- صابری زفرقندی، محمدباقر، آرزومندان، رضا؛ عشرتی، سحر، . . . گودرزی. (۱۳۹۷). بررسی،

بررسی رابطه رهبری معنوی با عدالت سازمانی در کارکنان زندانه‌های استان چهارمحال و بختیاری علیرضا نوری بلداجی

چکیده

هدف پژوهش تعیین رابطه سبک رهبری معنوی و عدالت سازمانی در اداره کل زندانه‌های استان چهارمحال و بختیاری است. روش پژوهش توصیفی-همبستگی و جامعه آماری پژوهش کلیه کارکنان اداره کل زندانه‌های استان چهارمحال و بختیاری بودند که تعداد ۱۲۷ نفر با روش طبقه‌بندی تصادفی به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. ابزارهای پژوهش دو پرسشنامه رهبری معنوی فرای و همکاران (۲۰۰۸) و پرسشنامه عدالت سازمانی نیهوف و مورمن (۱۹۹۳) بودند. یافته‌های پژوهش نشان داده است که رهبری معنوی (با میانگین ۳/۵) و عدالت سازمانی (با میانگین ۳/۴ از ۵) در اداره کل زندانه‌ها بیش از حد متوسط بوده است. بین رهبری معنوی و عدالت سازمانی رابطه معنادار بوده است و ۳۲/۴ درصد واریانس عدالت سازمانی به کمک ابعاد رهبری معنوی (نوع دوستی، عضویت، تعهد سازمانی و باز خورد عملکرد) تبیین می‌شود. بین ابعاد رهبری معنوی و ابعاد عدالت سازمانی رابطه معنادار بوده و بین رهبری معنوی و عدالت سازمانی بر حسب مدرک تحصیلی و سابقه کار تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

واژه‌های کلیدی: عدالت سازمانی، رهبری معنوی، اداره کل زندانه‌ها، استان چهارمحال و بختیاری

بیان مسئله

با تکامل دانش بشر و پیشرفت‌های گوناگون او در عرصه‌های مختلف، نیاز او به ارزش‌های اصیل انسانی مانند عدالت و آزادی بیشتر احساس می‌شود. یکی از عرصه‌های ابراز حساسیت به مفهوم عدالت، ساخت سازمان‌های رسمی است. رواج رفتارهای غیر منصفانه در جامعه، روحیه کاری افراد را کاهش داده و آنان را علیه سیستم اجتماعی بر می‌انگیزاند، در حالیکه رعایت عدالت، تعهد و هویت افراد را افزایش داده و به تلاش‌های داوطلبانه آنان برای نیل به اهداف اجتماعی یاری می‌رساند. به طور کلی می‌توان گفت که عدالت منجر به انسجام افراد گشته و بی‌عدالتی آنان را از هم جدا ساخته و پراکنده و متفرق می‌سازد (امیرخانی و آغاز، ۱۳۹۰).

عدالت سازمانی مهم است؛ زیرا با فرایندهای سازمانی مهم مانند تعهد، حقوق شهروندی، رضایت شغلی و عملکرد مرتبط است. عدالت و اجرای آن یکی از نیازهای اساسی و فطری انسان است که همواره در طول تاریخ وجود آن بستری مناسب جهت توسعه جوامع انسانی فراهم کرده است. پس از انقلاب صنعتی و مکانیزه شدن جوامع بشری، سازمانها چنان بر زندگی بشر سیطره افکنده‌اند که هر انسان از لحظه تولد تا مرگ مستقیماً وابسته به آنهاست و امروزه زندگی، بدون وجود سازمانها قابل تصور نیست. بنابراین اجرای عدالت در جامعه منوط به وجود عدالت در سازمانهاست. لذا در راستای شناخت عوامل مرتبط با عدالت در سازمانها رابطه رهبری معنوی با عدالت سازمانی مورد بررسی قرار گرفته است. رهبری معنوی به دنبال خلق ارزش برای سازمان از طریق کارکنان است. رهبری معنوی می‌تواند ظرفیت نوآوری و خلاقیت را در کارکنان افزایش دهد و موجب افزایش ارتباطات افراد و هم‌چنین رفتار اخلاقی در سازمان شود (نایدو، ۲۰۱۴).

هدف اولیه رهبری معنوی، تعیین چشم‌انداز و ارزش برای سازمان و توانمندسازی گروه‌ها به منظور بهره‌وری و تعهد سازمانی قویتر است. ساختار و بنای اصلی مدیریت اسلامی بر اصل عدالت استوار

شده موضوع عدالت در کلیت خود به عنوان موضوعی فراگیر مورد انتظار همة انسانهاست و معمولاً عدالت در کنار آزادی از موضوعاتی است که همواره دغدغه نوع بشر بوده و دین مبین اسلام هم یکی از اصول خود را عدل قرار داده است. از آنجا که عدالت سازمانی می تواند در عملکرد شغلی و ایجاد رضایت خاطر بیشتر کارکنان نقش مهم داشته باشد، لذا شناسایی عواملی که موجب تقویت آن در سازمان می گردد از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در همین راستا این پژوهش به این سوال پاسخ داده است که آیا بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی در بین کارکنان زندان های استان چهارمحال و بختیاری رابطه وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

غفاری و ورستم نیا (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان الگوی اثرگذاری رهبری معنوی و انگیزش مبتنی بر معنویت بر عملکرد سازمانی دریافتند: سبک رهبری معنوی بر افزایش عملکرد سازمانی سازمان پلیس استان ایلام تأثیر مستقیم و معناداری دارد. میرکمالی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان نقش میانجی عدالت سازمانی در تبیین ارتباط بین سبک رهبری اخلاقی مدیران دانشگاهی و سکوت سازمانی کارکنان دریافتند: عدالت سازمانی در بین مدیران دانشگاهی بیش از حد متوسط بوده است. بین سبک رهبری اخلاقی و عدالت سازمانی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. منوچهری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان رابطه سبک رهبری با عدالت سازمانی درک شده پرستاران دریافتند: بیشترین تعداد پرستاران (۷۸٪) تحت سبک رهبری تیمی قرار داشتند و میانگین عدالت سازمانی (۲/۷۵) (عدالت توزیعی ۲/۰۹؛ عدالت رویه ای ۲/۶۲ و عدالت مراوده ای ۲/۷۱) در سبک باشگاهی بیشتر از سایر سبک ها بوده است. صالحی صدقیانی و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان معنویت در محل کار و نقش آن در عدالت سازمانی دریافتند که معنویت می تواند ارزش های اخلاقی، مسئولیت پذیری و رضایت شغلی را در سازمان ایجاد کرده و مزیت رقابتی را افزایش دهد در کل معنویت می تواند به طور قابل توجهی در سطوح مختلف سازمان تأثیر بگذارد. شفیق و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه ای رابطه بین رهبری معنوی و کارآفرینی سازمانی را مورد بررسی قرار دادند و در نهایت نتایج تحقیق نشان داد که رهبری معنوی یک رابطه معنی دار بسیار قوی با کارآفرینی سازمان دارد. کایا (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین رهبری معنوی و رفتارهای شهروندی سازمانی (مطالعه موردی معلمان مدرسه) دریافت: بین کلیه ابعاد رهبری معنوی و رفتار شهروندی سازمانی رابطه وجود داشته و ابعاد رهبری معنوی می توانند همه چهار بعد رفتار شهروندی، به ویژه فضیلت مدنی را پیش بینی می کنند رهبری روحانی می تواند به شدت در تشکیل رفتار شهروندی سازمانی در یک سازمان تأثیرگذار باشد. آرمگان و ارزن (۲۰۱۷) در فراتحلیل در خصوص تأثیر سبک های رهبری بر عدالت سازمانی به بررسی ۲۷ پژوهش در این خصوص پرداخته و دریافتند تأثیر سبک های رهبری بر عدالت سازمانی در حد متوسط بوده است. درگاهی و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه سبک رهبری معنوی با تعهد سازمانی در دانشگاه علوم پزشکی تهران دریافتند: بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی رابطه معنی داری وجود داشت و رهبری معنوی متعهد به منظور برآوردن نیازها و انتظارات کارکنان و توانمندی های بالقوه خود با تلاش برای رسیدن به اهداف سازمانی می پردازد. ندایی و رمز گویان (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان اثربخشی رهبری معنوی بر تعهد و یکپارچگی اداره مالیات ملی ایران دریافتند: رهبری معنوی و تعهد سازمانی تأثیر قابل توجهی بر تعهد و یکپارچگی اداری دارند.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر روش توصیفی-همبستگی و از نظر روش جمع آوری اطلاعات میدانی است. جامعه آماری پژوهش کلیه کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بودند که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۲۷ نفر با روش طبقه ای تصادفی به عنوان نمونه انتخاب گردیدند. ابزارهای مورد استفاده دو پرسشنامه رهبری-معنوی -فرای و کوهن (۲۰۰۸) و

پرسشنامه عدالت سازمانی نیهوف و مورمن (۱۹۹۳) بودند. که روایی آنها با استفاده از روش وابسته به محتوا تأیید و پایایی آنها نیز با استفاده از آلفای کرونباخ برای پرسشنامه رهبری معنوی ۰/۸۸ و برای پرسشنامه عدالت سازمانی ۰/۸۵ برآورد شد. برای بررسی و تحلیل داده های استخراجی از پرسشنامه ها، از آزمون ضریب همبستگی، آزمون تحلیل واریانس، رگرسیون و آزمون t تک نمونه ای استفاده گردید.

یافته ها

۱- بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی در اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری رابطه وجود دارد.

متغیرها	عدالت توزیعی	عدالت روبه ای	عدالت مرآمده ای	عدالت سازمانی
چشم انداز	۰.۵۸۶**	۰.۰۰۶	۰.۶۵۱**	۰.۳۹۸**
نوع دوستی	۰.۱۸۴*	۰.۳۷۶**	۰.۳۹۵**	۰.۰۰۳
عضویت	۰.۰۱۵	۰.۲۵۵**	۰.۴۳۷**	۰.۰۱۸
تعهد سازمانی	۰.۴۴**	۰.۱۱۴	۰.۶۳۱**	۰.۳۷۴**
بازخورد عملکرد	۰.۵۸۶**	۰.۰۰۶	۰.۶۵۱**	۰.۳۹۸**
رهبری معنوی	۰.۴۵۳**	۰.۱۷۶*	۰.۶۷۷**	۰.۲۹۱**

جدول (۱): ضریب همبستگی بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی در کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری

** $P < 0.01$

* $P < 0.05$

داده های جدول (۱) نشان می دهد که در بررسی رابطه بین ابعاد رهبری معنوی با ابعاد عدالت سازمانی در کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری ضریب همبستگی بین رهبری معنوی و عدالت سازمانی ($r = 0.291$) در سطح $p < 0.01$ معنادار می باشد. بنابراین بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری رابطه معنادار است. در بین ابعاد رهبری معنوی تنها بین نوع دوستی و عضویت با عدالت سازمانی رابطه معنادار نیست ولی بین چشم انداز، تعهد سازمانی و بازخورد عملکرد با عدالت سازمانی رابطه معنادار است.

متغیرهای پیش بین	B	Beta	t	سطح معناداری	R	R ²	F	سطح معناداری
نوع دوستی	۰.۱۹۵	۰.۲۸۶	۲.۹	۰.۰۰۰	۰.۵۶۹	۰.۳۲۴	۱۴.۶۳۷	۰.۰۰۰
عضویت	۰.۱۹۷	۰.۲۸۱	۲.۵۹	۰.۰۱۱				
تعهد سازمانی	۰.۳۱۷	۰.۴۷	۴.۰۶	۰.۰۰۰				
بازخورد عملکرد	۰.۲۲۵	۰.۳۶۵	۳.۶۱۱	۰.۰۰۰				

نتایج تحلیل واریانس و مشخصه های آماری رگرسیون بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری حاکی از آن است که میزان F مشاهده شده معنادار است ($p > 0.01$) و ۳۲/۴ درصد واریانس مربوط به عدالت سازمانی به وسیله رهبری معنوی تبیین می شود. ($R^2 = 0.324$) ضرایب رگرسیون متغیرهای پیش بین نشان می دهند که مولفه های

رهبری معنوی می‌تواند واریانس عدالت سازمانی را به طور معناداری تبیین کنند. ضریب تاثیر نوع دوستی (Beta = ۰/۲۸۶)، عضویت (Beta = ۰/۲۸۱)، تعهد سازمانی (Beta = ۰/۴۷) و بازخورد عملکرد (Beta = ۰/۳۶۵) بوده که با توجه به آماره‌های t این متغیرها با اطمینان ۹۹٪ می‌توانند تغییرات مربوط به عدالت سازمانی را پیش بینی کنند. همچنین به دلیل آنکه ضریب تاثیر مولفه ی چشم انداز صفر بوده است لذا از معادله رگرسیون حذف گردیده است.

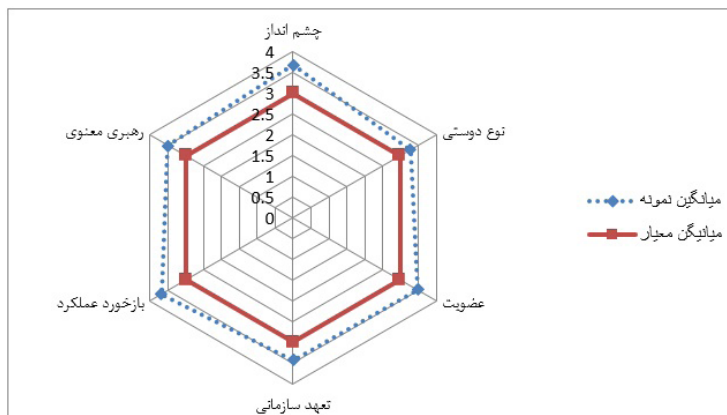
۲- رهبری معنوی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بالاتر از میانگین متوسط است.

جدول شماره (۳): مقایسه میانگین رهبری معنوی در کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری

با میانگین فرضی ۳

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین
چشم انداز	۳.۶۸۱	۰.۵۸۵	۱۵.۱۳	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۶۸۱
نوع دوستی	۳.۲۷	۰.۵۴۳	۶.۵۱	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۲۷۲
عضویت	۳.۴۹	۰.۵۲	۱۲.۲۳	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۴۹۴
تعهد سازمانی	۳.۴۵	۰.۵۲	۱۱.۳۸	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۴۵۵
بازخورد عملکرد	۳.۶۸	۰.۵۸۵	۱۵.۱۳	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۶۸۱
رهبری معنوی	۳.۵	۰.۴۴۷	۱۵	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۵۱۶

با توجه به اطلاعات جدول (۳) مقدار آماره t محاسبه شده برابر با ۱۵ در درجه آزادی ۱۲۶ در مقایسه با مقدار جدول بزرگتر بوده و معنادار می‌باشد. به عبارت دیگر میانگین نمونه ۳/۵ حدود ۰/۵۱۶ واحد بزرگتر از میانگین متوسط جامعه (۳) بوده است. یعنی رهبری معنوی در اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بیش از حد متوسط و تقریباً در حد متوسط بالا ارزیابی می‌شود. ضمناً میانگین کلیه مولفه‌های رهبری معنوی بالاتر از حد متوسط بوده است.

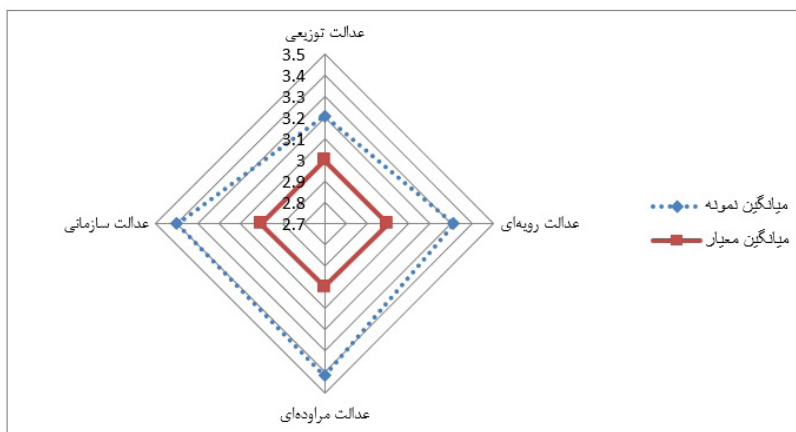
نمودار (۱): مقایسه میانگین رهبری معنوی در کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری با میانگین فرضی ۳

۳- عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بالاتر از میانگین متوسط است.

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین
عدالت توزیعی	۳.۲۱	۰.۴۲	۶.۷۹	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۲۱۹
عدالت رویه‌ای	۳.۳۱	۰.۵۴	۷.۵	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۳۱۲
عدالت مرادده‌ای	۳.۴۲	۰.۳۴۵	۱۵.۹۸	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۴۲۵
عدالت سازمانی	۳.۴	۰.۳۷۹	۱۳.۷۹	۱۲۶	۰.۰۰۱	۰.۴۰۲

جدول شماره (۴): مقایسه میانگین عدالت سازمانی در کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری با میانگین فرضی ۳

با توجه به اطلاعات جدول (۴) مقدار آماره t محاسبه شده برابر با ۱۳/۱۷ در درجه آزادی ۱۲۶ در مقایسه با مقدار جدول بزرگتر بوده و معنادار می‌باشد. به عبارت دیگر میانگین نمونه ۳/۴ حدود ۰/۴۰۲ واحد بزرگتر از میانگین متوسط جامعه (۳) بوده است. یعنی عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانها در بالاتر از حد متوسط بوده است. ضمناً میانگین کلیه مولفه‌های عدالت سازمانی بالاتر از حد متوسط بوده است.

نمودار (۲): مقایسه میانگین عدالت سازمانی در کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری با میانگین فرضی ۳

۴- بین رهبری معنوی و عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی (مدرک تحصیلی و سابقه کار) تفاوت وجود دارد.

ابعاد	مدرک تحصیلی		سابقه کار	
	F	سطح معناداری	F	سطح معناداری
چشم انداز	۱.۹۵	۰.۱۹۵	۱.۱۴۹	۰.۳۳۷
نوع دوستی	۰.۱۲۹	۰.۹۴۳	۲.۸۷	۰.۰۲۶
عضویت	۱.۵	۰.۲۱۸	۱.۶۰۶	۰.۱۷۷
تعهد سازمانی	۳.۲۸۷	۰.۰۲۳	۲.۲۹۸	۰.۰۶۳
بازخورد عملکرد	۱.۵۹	۰.۱۹۵	۱.۱۴۹	۰.۳۳۷
رهبری معنوی	۱.۸۷	۰.۱۳۸	۱.۹۵۲	۰.۱۰۶

جدول (۵): مقایسه رهبری معنوی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب مدرک تحصیلی

داده‌های جدول (۵) حاکی از آن است که در خصوص مقایسه رهبری معنوی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب مدرک تحصیلی و سابقه کار پاسخگویان میزان F محاسبه شده در رهبری معنوی بر حسب مدرک تحصیلی ($F=۱/۸۷$) و بر حسب سابقه کار ($F=۱/۹۵۲$) در سطح $p < ۰/۰۵$ معنادار نمی‌باشد. یعنی بین رهبری معنوی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب مدرک تحصیلی و سابقه کار پاسخگویان تفاوت معناداری وجود ندارد. در بین ابعاد رهبری معنوی تنها بین بعد تعهد سازمانی بر حسب مدرک تحصیلی و نوع دوستی بر حسب سابقه کار پاسخگویان تفاوت معنادار است.

ابعاد	مدرک تحصیلی		سابقه کار	
	F	سطح معناداری	F	سطح معناداری
عدالت توزیعی	۰.۶۱۶	۰.۶۰۶	۰.۶۴۹	۰.۶۲۹
عدالت رویه‌ای	۰.۷۹۴	۰.۵	۰.۹۳۵	۰.۴۴۶
عدالت مرادده‌ای	۲.۶۵۵	۰.۰۵۱	۰.۹۵۶	۰.۴۳۴
عدالت سازمانی	۲.۳۴	۰.۰۷۷	۰.۴۵	۰.۷۷۲

جدول (۶): مقایسه عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب مدرک تحصیلی داده‌های جدول (۶) حاکی از آن است که در خصوص مقایسه عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب مدرک تحصیلی و سابقه کار پاسخگویان میزان F محاسبه شده در عدالت سازمانی بر حسب مدرک تحصیلی ($F=۲/۳۴$) و بر حسب سابقه کار ($F=۰/۴۵$) در سطح $p < ۰/۰۵$ معنادار نمی‌باشد. یعنی بین عدالت سازمانی در کارکنان زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بر حسب مدرک تحصیلی و سابقه کار پاسخگویان تفاوت معناداری وجود ندارد. در بین ابعاد عدالت سازمانی نیز بین پاسخها تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش تعیین رابطه بین رهبری معنوی با عدالت سازمانی بوده است. یافته‌های پژوهش نشان داده که بین رهبری معنوی و عدالت سازمانی در اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری رابطه معنادار بوده است. این یافته به نوعی با یافته‌ی عطافر و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد آنها تاثیر رهبری معنوی بر عملکرد سازمانی را تایید نموده اند. وقتی عدالت در سازمانی پیاده شود و کارکنان از پیاده سازی عدالت رضایت داشته باشند سازمان سالم بوده و عملکرد و بهره وری بهتری خواهد داشت. ضرایب رگرسیون بیانگر آن است که از بین ابعاد رهبری معنوی نوع دوستی، عضویت، تعهد سازمانی و بازخورد عملکرد قادر به پیش بینی $۳۲/۴$ درصد واریانس عدالت سازمانی بوده اند. این یافته را غفاری و رستم نیا (۱۳۹۶) نیز تایید نموده اند که سبک رهبری معنوی بر افزایش عملکرد پلیس تاثیر مستقیم دارد. رهبری معنوی یک تئوری علی برای تغییر و تحول سازمانی و خلق یک سازمان یادگیرنده و خود انگیزته می باشد. این تئوری بر مبنای الگوی انگیزه درونی که بینش و بصیرت، ایمان و امید، عشق به نوع دوستی، معنویت محیط کاری و سعادت و بقاء معنوی را با یکدیگر تلفیق و ترکیب می کند تدوین و تکمیل گردید. یکی از رفتارهایی که می تواند عملکرد کارکنان در درون سازمانها تقویت کند و امید ایجاد نماید رعایت عدالت در سازمان ها می باشد.

بخش دیگری از یافته‌های پژوهش نشان داده که رهبری معنوی در اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بیش از حد متوسط بوده است. یافته‌های پژوهش با یافته‌های شاه محمدی و همکاران (۱۳۹۴) که نشان دادند رهبری معنوی در دانشگاه کردستان بیش از حد متوسط بوده است همخوانی دارد. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داده است که عدالت سازمانی در بین کارکنان اداره کل زندانهای استان چهارمحال و بختیاری بیش از حد متوسط بوده زیرا میانگین پاسخها از میانگین معیار بالاتر بوده و بین این دو حدود $۰/۴۰۲$ نمره تفاوت وجود دارد. مقایسه میانگین پاسخها با میانگین متوسط (۳) جامعه نیز نشان داده است که میانگین کلیه مولفه‌های عدالت سازمانی بالاتر از حد متوسط بوده و بالاترین میانگین ($۳/۴۱$) مربوط به عدالت مراوده‌ای و کمترین میانگین ($۳/۲۱$) مربوط به عدالت توزیعی بوده است. یافته‌های خوش نژاد، و همکاران (۱۳۹۴) یافته‌های پژوهش این پژوهش را تایید می کنند، آنها نشان دادند که عدالت سازمانی در بیمارستانهای شهر اهواز بیش از حد متوسط است.

لذا پیشنهاد می گردد: با تقویت رهبری معنوی اقدام به تقویت عدالت سازمانی گردد در این راستا توجه به سوابق مدیریتی مدیران، ایجاد جو صداقت و شفافیت در سازمان، تشریح اهداف، مأموریت ها و رسالت سازمان برای کارکنان، رواج فرهنگ نوع دوستی در سازمان، تقویت فرآیند ارزیابی در سازمان، استفاده از نظرات کارکنان در تصمیمات سازمانی مرتبط با کارکنان، استفاده از معاونان و مدیران خوش فکر، صالح و حقگو و مجازات افراد متقلب و خلافکار، چشم پوشی از اشتباهات سهوی کارکنان، توجه بیشتر به کارکنان سطوح پایین، شرکت در اجتماعات کارکنان از قبیل نماز جماعت، سالن های غذا خوری، فعالیت های مذهبی و برنامه های جانبی می-توانند در تقویت عدالت سازمانی موثر باشند.

منابع

- امیرخانی، طیبه و آغاز، عسل. (۱۳۹۰). تاثیر ادراک کارکنان از عدالت سازمانی بر هویت سازمانی آنان (مورد مطالعه: دانشگاه های تهران علامه طباطبایی، تربیت مدرس در شهر تهران)، دومانه نامه دانشگاه شاهد، سال هجدهم، دوره جدید، شماره ۵۰.
- حدادپور، سمانه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه رهبری تحول آفرین با عدالت سازمانی در دانشگاه آزاد اسلامی، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان شناسی.
- خوش نژاد، فیروزه، نفیسه؛ فرجی خیابوی، فرزاد؛ زاهد نژاد، شهلا و حقیقی زاده، محمد حسین. (۱۳۹۴). همبستگی بین رهبری تحول آفرین با عدالت سازمانی از دیدگاه کارکنان درمانگاه های

- توانبخشی بیمارستانهای شهر اهواز، فصلنامه مدیریت ارتقای سلامت دوره ۴، شماره ۴.
- شاه محمدی، انور؛ اردلان، محمدرضا؛ زندی، خلیل، سیف پناهی، حامد و فیضی، کاوه. (۱۳۹۴). رابطه رهبری معنوی و درگیری شغلی، مطالعه موردی کارکنان دانشگاه کردستان، فصلنامه مطالعات منابع انسانی، سال پنجم، شماره ۱۷.
- عباس پور، عباس؛ رحیمیان، حمید و آرائی، محمود. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین رهبری معنوی با رفتار شهروندی سازمانی کارکنان اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران، فصلنامه رهبری مدیریت -آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، سال هشتم، شماره ۲.
- عطاقر، علی؛ امیری، زینب؛ کاظمی، علی و امیری، یداله. (۱۳۹۲). تاثیر رهبری معنوی اسلامی بر عملکرد سازمانی (مورد مطالعه شرکت گاز استان لرستان) دو فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۱، شماره ۱.
- غفاری، رحمان و رستم نیا، یحیی. (۱۳۹۶). الگوی اثرگذاری رهبری معنوی و انگیزش مبتنی بر معنویت بر عملکرد سازمانی، فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۵، شماره ۱.
- قاسمی، محمد؛ فردین، مرضیه و جوزاده، مهتا. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر رهبری معنوی بر سلامت سازمانی (مطالعه ای در بین کارکنان سازمان تأمین اجتماعی زاهدان)، پژوهشنامه مدیریت عمومی، سال هفتم، شماره ۲۶.
- مختاریان پور، مجید. (۱۳۸۷). بررسی موانع ادراکی تحقق عدالت در سازمان تحلیل منطقی، برداشت دوم، سال پنجم، سری جدید، شماره ۸.
- منوچهری، هومان؛ شهاب لواسانی، فریبا؛ آتش زاده شوریده، فروزان و اکبرزاده باغبان، علیرضا. (۱۳۹۶). رابطه سبک رهبری با عدالت سازمانی درک شده پرستاران، فصلنامه مدیریت پرستاری، سال ششم، شماره اول.
- میرکمالی، سید محمد، پور کریمی، جواد و کرمی، محمدرضا. (۱۳۹۶). نقش میانجی عدالت سازمانی در تبیین ارتباط بین سبک رهبری اخلاقی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۳، شماره ۱.
- نصر اصفهانی، علی؛ سبحانی، محمد؛ خزائی پول، جواد؛ امانی بنی، مجتبی. (۱۳۹۴). تحلیل تاثیر رهبری معنوی و پیامدهای آن بر عملکرد سازمانی با به کارگیری کارت امتیازی متوازن، نشریه مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۱۳، شماره ۱.
- نعامی، عبدالزهرا و شکرکن، حسین. (۱۳۸۳). بررسی روابط ساده و چندگانه عدالت سازمانی با خشنودی شغلی در کارکنان یک شرکت صنعتی، فصلنامه علوم تربیتی و روانشناسی، شماره ۱۱.
- واعظی، رضا؛ حسین پور، داود؛ رنجبر کبوتر خانی، مصطفی. (۱۳۹۵). تاثیر عدالت سازمانی در بروز رفتار انحرافی بر اساس نقش میانجی ادراک از عدالت سازمانی، فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی، سال پنجم، شماره ۳.

بررسی جایگاه الگوی پیاده سازی مدیریت دانش در سازمان های دولتی از نگاه دکتر نصراله ابراهیمی معاون توسعه و مدیریت سازمان

مقام معظم رهبری می فرمایند: اگرچه خدمت رسانی کار کم اهمیتی نیست اما در کنار کار خدمت رسانی، کارهای دقیق پژوهشی نیاز است. زیرا بدون آن حتی خدمت رسانی هم ممکن است به درستی انجام نشود. هر جا علم و مرجعیت علمی در طرحها و برنامه ها مستور بود، قطعاً تحقق حاصل می شود. در غیر اینصورت یا ناقص حاصل می شود یا ما را به هدف اصلی نمی رساند.

تعریف الگو با مدل متفاوت است. ما می خواهیم بدانیم مدیریت دانش و دانش چقدر می تواند تاثیرگذار باشد که ما را به بهره وری برساند. چه قدر می تواند اثرگذار باشد که ما را در دستیابی به اهداف به آسانی هدایت کند. چه قدر می تواند به ما کمک کند تا راهبردهای ما، راهبرد درست باشد و نتیجه گرا و نتیجه محور باشد. هم دانش فردی داریم و هم دانش گروهی. اتاق های مشورتی که طوفان فکری و مغزی راه می اندازند، در اینجاها است که همه ی فرایندهای دانش شکل می گیرد. فقط کسی باید این مطالب را مستند و مکتوب کند.

یکی از روشها برای پیاده کردن دانش ضمنی افراد، همین اتاق های فکر یا طوفان فکری و مغزی است تا بتوانیم مهارت های بصری و ذهنی و شهودی افراد را مکتوب و مستند کنیم. وقتی مکتوب و مستند شد، می شود دانش آشکار.

پس فرق دانش آشکار و ضمنی این است که ضمنی آن چیزی را که در ذهن تک تک شما و ما وجود دارد را و امکان نوشتاری به راحتی و سهولت نیست، با دانشی که نوشته شده است را بتوانیم به صورت مکتوب و مستند در آوریم مثلا (کتاب - مجلات - اسناد و شواهد - تصاویر - بروشور - فضای مجازی و) دانش آشکار هستند. اما اینکه کدام نافع است یا غیر نافع، یک مقوله ی دیگر است.

واژه مدیریت دانش در سال ۱۹۹۴ مطرح شد. تعریف واحدی برای مدیریت دانش نداریم اما ما می گوئیم اصل منشاء و مصدر دانش، خدای متعال است که در ایدئولوژی ما اینگونه تعریف شده اما تعریف علمی این است: به کارگیری خرد جمعی به منظور افزایش پاسخگویی، بهره وری و نوآوری. نوآوری یعنی صد در صد عامل رکن موثر در ارتقاء سازمان است. هر جا افراد نوآور دیدید، آن سازمان سازمان نوآوری می شود. دارایی های فکری به سه بخش تقسیم می شوند: ۱- منابع انسانی ۲- ساختار ۳- فناوری اطلاعات. فهمی که در جهت گیری و رسیدن به دانش پایه به اینها داده می شود، ۱۵٪ ساختار ۱۵٪ فناوری ۷۰٪ منابع انسانی است. یعنی آن کسی که شایسته و دانا و علمی باشد، می تواند آن ۳۰٪ را هم به کار گیرد. اما اگر فرد علمی و دانشی نباشد، بهترین امکانات و فناوری و ساختار را در اختیار هم داشته باشد، باز از آن میزان علمی که دارد، نمی تواند بهره مند شود. پس باید تلاش کنیم آموزش و یادگیری را به عنوان محور رکن مدیریت دانش قرار دهیم. تا ما یاد نگرفتیم، تا برای خودمان منابع دانش مان را بالا نبردیم، به هیچ عنوان نمی توانیم از آن منابع برای مدیریت دانش استفاده کنیم. پس راه تقویت این منابع، یادگیری است.

سازمان یک پدیده اجتماعی است که به طور آگاهانه هماهنگ شده که دارای حدود نسبتا مشخصی است که تقریبا به صورت مداوم برای تحقق یک هدف مشترک یا مجموعه ای از اهداف به کارگیری می شود.

در داخل سازمان ما کشف و استخراج دانش می کنیم. کمبودهایمان را از سازمان ها و نهادهای دیگر به عنوان برون گرا احصاء می کنیم.

در قانون برنامه ۵ ساله توسعه چهارم و در دکتترین نظام جمهوری اسلامی بند ۱۶ سیاست های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری می فرمایند: دانش بنیان کردن نظام اداری مبتنی بر دین مبین اسلام است، با ابتلاء به دین انسان.

در مقررات محیطی نظام جمهوری اسلامی ایران ، ۸ برنامه تحول نظام اداری کشور ، یکی از فصل هایش ، فصل فناوری های مدیریتی است . در این فصل تمامی دستگاه های اجرایی در سال ۱۳۹۵ مکلف شدند و بایستی بر مبنای این مقررره که مصوبه شورای عالی اداری کشور است ، تا ۲ سال دیگر نظام مدل پیاده سازی مدیریت دانش را در دستگاه های دولتی ایجاد کنند . اما متاسفانه انجام نشده است . از ویژگیهای فرا ملی و جهانی است که به گنجینه علمی و دانشی دنیا می توان دستیابی پیدا کرد .

مسائل و مشکلات ما در پیاده سازی مدیریت دانش چیست ؟

۱- نبود سیستم یکپارچه و مدون .

تمامی مدل ها به فرهنگ سازمانی و ساختار و فناوری اطلاعات اشاره دارند درحالیکه اینها فرایند و چرخه مدیریت دانش است . پیاده سازی مدیریت دانش نیست . ما بایستی نقشه راه پیاده سازی مدیریت دانش را داشته باشیم که تمام این ابعاد در نقشه راه به عنوان پلان اصلی استفاده شود .

۲- نداشتن پایگاه دانشی به عنوان مرکز نوآوری اجرایی .

پایگاه دانشی برای ذخیره سازی علوم ضمنی یا دانش ضمنی و آشکار کارکنان است هر کجا اینها به عنوان پایگاه دانشی وجود دارند ، رشد خوبی وجود دارد .

۳- کم توجهی به مقوله ی شایسته سالاری .

اگر نظام مدیریت دانش در ساختار سازمانی ، در فرهنگ سازمانی و در لایه های مختلف زیرین سازمانی از ذیل تا صدر ، نهادینه و قانون شود ، ارزیابی عملکردها بر مبنای اینها باشد ، می توانیم ادعا کنیم که یک نظام مبتنی بر شایسته سالاری داریم جانشین پروری در این موقع اتفاق می افتد .

۴- اجرای ناقص اسناد بالا دستی .

منافع فردی به منافع سازمانی ترجیح داده می شوند .

در یک سازمان باید اداره ای باشد تحت عنوان اداره مدیریت دانش ، تا به ساختار انعطاف دهد و علم را تزریق کند . مثلاً مدیریت دانش می تواند ذیل اداره آموزش و پژوهش باشد تا از ساختار خشن به ساختار منعطف تبدیل کند . چون خروجی ها باید انعطاف داشته باشند .

- این مشکلاتی که بالا ذکر شد ، باعث چه چیزی می شوند و چه اتفاقی می افتد ؟
- هزینه های سازمان بالا می رود .
 - بهره وری پایین می آید و اثربخشی و کارایی نداریم .
 - کاهش رقابت پذیری - تولید دانشی که اتفاق می افتد ، در همان وضعیت فعلی باقی می ماند و نوآوری و جود ندارد و دانش جدید تولید نمی شود.

فراخوان اولویت های پژوهشی سازمان زندان ها

و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور

سال ۱۴۰۲

کاربست نهاد های ارفاقی در رویه قضایی تأثیر آن بر کاهش جمعیت کیفری، ظرفیت ها، چالش ها و راهکارها

1

۱. شناسایی چالش ها و راهکارهای کاربردی نهادهای ارفاقی در رویه های قضایی
۲. شناسایی آسیب ها و راهکارهای تقنینی (چالش های قانونی) در نهادهای ارفاقی
۳. شناسایی آسیب ها و راهکارهای قضایی در نهادهای ارفاقی
۴. شناسایی آسیب ها و راهکارهای اجرایی در نهادهای ارفاقی
۵. شناسایی نحوه توجیه کارایی اقتصادی استقرار نهادهای ارفاقی
۶. شناسایی نگرش مقامات قضایی و مردم نسبت به نهادهای ارفاقی
۷. بررسی و ارزیابی سبب سبب ساز و کارهای ارفاقی موجود بر اساس درجه خطرناکی مجرم و بر اساس تشکیل پرونده شخصیت
۸. ارزیابی گسترش دامنه سیاست های ارفاقی با تفسیر محدود از "تغزیرات شرعی با تأکید بر اصل قانونی بودن مجازات ها"
۹. تدوین دستورالعمل کاربردی نهادهای ارفاقی

2

بررسی نحوه رفتار با مددجویان کانون اصلاح و تربیت مناسب با ویژگی های فردی، اجتماعی، خانوادگی و قضایی آنان

۱. شناسایی مشکلات و چالش های موجود نحوه رفتار با گروه های مددجویان مختلف کانون
۲. مطالعه تطبیقی و شناسایی وضعیت مطلوب بر حسب استانداردهای بین المللی و قوانین و دستورالعمل ها و استانداردهای داخلی
۳. بررسی و تطبیق وضعیت موجود و مطلوب در خصوص نحوه رفتار با گروه های مختلف مددجویان کانون و ارائه راهکارهای کاربردی
۴. تدوین دستورالعمل اقدامات قضایی با ارائه جزئیات پیرامون حداقل استانداردهای نحوه رفتار با گروه های مختلف مددجویان کانون بر حسب شرایط فردی و اجتماعی
۵. ارائه محتوای آموزشی استاندارد جهت باز اجتماعی نمودن مددجویان با در نظر گرفتن (نوع جرم، شخصیت، سابقه، سن، جنسیت و ...)

4

طراحی و اجرای مطالعات هوشمند سازی زندان ها بر حسب نیازها و اولویت های موردی

۱. بررسی وضعیت موجود و زیر ساخت ها
۲. مطالعه تطبیقی و بررسی زندان های سایر کشورها
۳. بررسی و اولویت بندی بخش های مختلف زندان در خصوص هوشمند سازی زندان ها
۴. اجرای هوشمند سازی و پایلوت برنامه متناسب با نیاز و امکانات اجرایی استان
۵. ارزیابی اثر بخشی و اجرای برنامه

6

کاربست الگوی بومی مصرف بهینه انرژی در زندان های کشور

۱. مطالعه و بررسی پیرامون استفاده از انرژی های نو و تجدید پذیر بر مبنای تنوع اقلیمی و جغرافیایی
۲. تعیین شاخص های الگوی مصرف بهینه انرژی در زندان های کشور
۳. تعیین فاکتور هایی جهت وحدت رویه در بهینه سازی و تغییر الگوی مصرف
۴. ارائه الگوی مناسب بومی مصرف انرژی
۵. ارائه راهکارهای عملی و کاربردی جهت استفاده بهینه از منابع و اصلاح الگوی مصرف

8

آسیب شناسی برنامه های درمان و کاهش آسیب در حوزه اعتماد و ارائه الگوی جامع و یکپارچه با هدف کاهش آسیب و باز توانی زندانیان در زندان های کشور

۱. آسیب شناسی برنامه های درمان و کاهش آسیب در حوزه اعتماد و تعیین نقاط ضعف و قوت
۱. آشنایی با فرایندهای درمان دارویی (انواع داروهای آگونیست و آنتاگونیست) و غیر دارویی متداول
۲. بررسی مسائل روانشناختی و اجتماعی فرد دارای اختلال مصرف مواد (امور مرتبط با روانشناسی و مددکار)
۳. بررسی اثر گذاری درمان دارویی متادون، بوپروپیون و سایر درمان ها
۴. بررسی ساختار و تشکیلات اداری و درمانی در زندان ها با توجه به معضل کمبود نیرو
۵. بررسی و مقایسه دیدگاه، دانش و مهارت کادر درمان و مسئولین و سایر غیر درمانی (مراجعه قضایی، روسای زندان، مراقبین و ...)
۶. بر رونه و اثر گذاری درمان دارویی و غیر دارویی
۶. شناسایی و ارزیابی جدیدترین روش ها در خصوص درمان مصرف مواد و ارائه راهکارهای کاربردی برای پیشگیری و کنترل معضل مواد مخدر و محرک در زندان ها و شناسایی چالش های حوزه درمان اعتماد به منظور گسترش سبب درمان مواد (اعتماد)
۷. ارائه محتوای آموزش مهارت های اساسی زندگی به ویژه آموزش خود مراقبتی زندانیان
۸. بررسی نقش و تاثیر استفاده حداکثری تشکل ها و سازمان های مردم نهاد در برنامه های درمان و کاهش آسیب در حوزه اعتماد
۹. تدوین برنامه های انگیزشی جهت درمان داوطلبانه مصرف مواد ویژه زندانیان
۱۰. ارائه الگوی جامع و یکپارچه با هدف کاهش آسیب و باز توانی زندانیان در زندان های کشور

الگوی مناسب ارتقاء امنیت زندان با کاربردی فناوری های الکترونیکی

5

۱. امکان سنجی تجهیز زندان ها با فناوری های نوین
۲. طراحی برنامه عملیاتی و الگوی بومی کاربردی فناوری ها
۳. پایلوت
۴. ارزیابی اثر بخشی و معایب احتمالی

الگوی مناسب ارائه خدمات بهداشتی و درمانی از راه دور به زندانیان

7

- بررسی اثربخشی و کاربردی فرآیندهایی از قبیل:
- ویزیت مجازی و جبران خلاء نیروهای تخصصی بهداشتی و درمانی
 - ویدئو کنفرانس برای تشخیص دقیق تر، درمان، پیشگیری از عواقب منفی و به حداقل رساندن عوارض جانبی ممانند گزارش (سونوگرافی، نتایج آزمایش و غیره) و سایر اسناد خاص بین متخصصان و بیماراران از طریق تسریع در انجام فعالیت
 - مشاوره در زمینه درمان بیماری های مزمن و همچنین پلاپلاسه پس از بستری و عمل و تجویز دارو
 - امکان نظارت، تشخیصی و مشاوره از راه دور
 - امکان آموزش از راه دور برای کارکنان مراقبت های بهداشتی
 - امکان اجرای جلسات فیزیوتراپی و روان درمانی از راه دور
 - امکان خدمات روانی بهداشتی و درمانی بهتر به زندانیان
 - امکان کاهش شیب ها و جلوگیری از اعزام های غیر ضروری به مراکز درمانی و ...
 - ایجاد سامانه برای تشکیل پرونده برای هر فرد و فراخوانی در هر بار معاینه
 - اجرای فاز مطالعاتی ارزیابی و طراحی مدل مبتنی بر بررسی زیرساخت ها و ظرفیت های تجهیزات داخلی از لحاظ (فنی، آموزشی، نرم افزاری و سخت افزاری) جهت پیمانه سازی نته مدیسین
 - طراحی برنامه با لحاظ تجهیزات موبای، تصویر و ارتباطی و طراحی کلی برنامه های کاربردی
 - با رعایت ملاحظات امنیتی سازمان
 - توسعه خدمات بهداشتی و سلامت برای زندانیان و جبران خلاء کمبود نیروهای تخصصی
 - اجرای پایلوت برنامه به صورت محدود

الگوی مطلوب برنامه های فرهنگی و تربیتی زندانیان و مددجویان با تأکید بر آموزه های دینی

9

۱. تعیین وضعیت موجود برنامه های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی
۲. بررسی شاخص های موجود سنسجش و ارزیابی برنامه های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی
۳. سنسجش و ارزیابی اثر بخشی برنامه های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی با توجه به مؤلفه های (جرم، شخصیت، سن، جنسیت، سطح سواد، میزان ماندگاری در زندان و سابقه)
۴. ارائه الگو و مدل اثر بخشی از برنامه های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی با توجه به مؤلفه های (جرم، شخصیت، سن، جنسیت، سطح سواد، میزان ماندگاری در زندان و سابقه)
۵. تولید محتوای آموزشی در هر یک از بخش های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی بر اساس مدل طراحی شده مبتنی بر آموزه های دینی ۶. اجرای پایلوت جهت سنسجش اثر بخشی آن (ترجیحاً یکی از زندان های استان تهران)

به اطلاع می رساند سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور به منظور اجرای طرح های

تحقیقاتی خود در نظر دارد از ظرفیت های علمی دانشگاه ها، پژوهشگران و موسسات پژوهشی

استفاده نماید. لذا از علاقه مندان دعوت می گردد آثار خود را تا مورخ ۱ مهر سال ۱۴۰۲

مطابق با اولویت های پژوهشی ذیل به این سازمان به آدرس: سعادت آباد، بلوار شهرداری شمالی،

نبش کوچه شهید نظری، ساختمان شماره یک، طبقه چهارم، رئیس گروه پژوهش، ارسال نمایند.

همچنین جهت دریافت فرمت پروپوزال به آدرس وب سایت سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و

تربیتی کشور به آدرس prisons.ir مراجعه فرمایید.

ضمناً در صورت هر گونه ابهام و یا جهت کسب اطلاعات بیشتر با آقای مهدی رحیمی، رئیس گروه

پژوهشی دفتر آموزش و پرورش سازمان به شماره تلفن ۲۲۳۵۶۳۰۵ تماس حاصل فرمایید.

نشست علمی - تخصصی

پروژه دانش محور دولت ممیزی مدینان

اهداف عمومی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

اهداف تخصصی

- شناسایی نظام مسائل سازمانها
- محدودیتها، چالشها و راهکارها
- روش عمل مستقیم

زمان: ۱۵ مرداد ۱۴۰۲
ساعت: ۱۰ تا ۱۳

برگزار کننده: دفتر آموزش و پژوهش

نشست علمی - تخصصی

تئیس سیاست های آموزشی پژوهش سازمان زندانها و امکانات پرورشی

اهداف عمومی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

اهداف تخصصی

- بررسی چالشها، راهکارها، پیشرو حوزه آموزشی و پژوهشی
- تئیس پژوهشهای آموزشی و پژوهشی سازمان در باره شناسایی، محدودیتها و فرصت های زندانهای
- ارائه الگوهای آموزشی و پژوهشی در سازمان زندانها

زمان: ۱ مرداد ۱۴۰۲
ساعت: ۱۰

برگزار کننده: دفتر آموزش و پژوهش

نشست علمی - تخصصی

برنامه اقدام پژوهی راهکارها در رویکرد اصلاحی زندانها

اهداف عمومی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

اهداف تخصصی

- انجمن و توسعه علم زندانهای
- شناسایی چالشها و ارائه راهکارها
- شناسایی ارائه راهکارها
- برنامه های پژوهشی

زمان: ۷ خرداد ۱۴۰۲
ساعت: ۱۱ تا ۱۳

برگزار کننده: دفتر آموزش و پژوهش با همکاری معاونت سلامت اصلاح و تربیت

سومین نشست تجربه زیسته علوم زندانبانی

سیمای هوای محقق و روان گریبانها در جهان: منطقه و ایران

اهداف عمومی

- روند شیوع و انگیزه دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

اهداف تخصصی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

زمان: ۳۰ بهمن ۱۳۹۱
ساعت: ۱۰ تا ۱۲

برگزار کننده: دفتر آموزش و پژوهش با همکاری معاونت سلامت اصلاح و تربیت

اولین تجربه زیسته علوم زندانبانی

موضوع جلسه: نیازها و مشکلات خانواده های زندانبانان

اهداف عمومی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

اهداف تخصصی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

زمان: ۶ آذر ۱۳۹۱
ساعت: ۱۰ تا ۱۳

برگزار کننده: دفتر آموزش و پژوهش سازمان با همکاری انجمن حمایت از زندانبانان مرکز

نشست علمی و تخصصی

مکانها و نقش هدفگزاران اجتماعی در سازمان زندانها

اهداف عمومی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

اهداف تخصصی

- ارتقاء سطح دانش و نگارش مدینان و کارکنان زندانهای سراسر کشور
- تبدیل نظر در خصوص چالشها و راهکارها با محوریت مسائل سازمانها
- ایجاد فرصت برای تبادل منگوب بین متخصصین عمومی و متخصصان سازمانی
- شناسایی و ارائه راهکارها و روشهای عملی برای مشکلات زندانهای

زمان: ۲ بهمن ۱۳۹۱
ساعت: ۱۰ تا ۱۲

برگزار کننده: دفتر آموزش و پژوهش با همکاری معاونت سلامت اصلاح و تربیت

دفتر آموزش و پژوهش سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور